

**T.C
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİSÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANA BİLİM DALI**

**FARKLI BRANŞLARDA GÖREV YAPAN TAKIM SPORU
HAKEMLERİNİN KARAR VERME STİLLERİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Alper DİKMEN

Danışman

Doç. Dr. Bade YAMAK

SAMSUN
2022

T.C
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANA BİLİM DALI

**FARKLI BRANŞLARDA GÖREV YAPAN TAKIM SPORU
HAKEMLERİNİN KARAR VERME STİLLERİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Alper DİKMEN

Danışman

Doç. Dr. Bade YAMAK

SAMSUN
2022

TEZ KABUL VE ONAYI

Alper DİKMEN tarafından Doç. Dr. Bade YAMAK danışmanlığında hazırlanan ‘Farklı Branşlarda Görev Yapan Takım Spor Hakemlerinin Karar Verme Stilllerinin İncelenmesi’ başlıklı bu çalışma, 00.00.2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliğiyle/oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	İmza	Sonuç
Başkan	Doç Dr. Mehmet ÇEBİ Ondokuz Mayıs Üniversitesi Antrenörlük Eğitimi Ana Bilim Dalı		☐
			Kabul
			☐
			Ret
Üye (Danışman)	Doç Dr. Bade YAMAK Ondokuz Mayıs Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı		☐
			Kabul
			☐
			Ret
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Leevent CEYLAN Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Spor Sağlık Bilimleri Ana Bilim Dalı		☐
			Kabul
			☐
			Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıdaki adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

ONAY

...../...../.....

Prof. Dr. Ali BOLAT

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım yüksek lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklarda gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TUBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. Bölüm ve 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

18 / 02 / 2022

Alper DİKMEN

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı: Farklı Branşlarda Görev Yapan Takım Sporü Hakemlerinin Karar Verme Stillerinin İncelenmesi

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 18/02/2022 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 26

Tek kaynak oranı : % 4 çıkmıştır.

18 / 02 / 2022

Doç. Dr. Bade YAMAK

ÖZET

FARKLI BRANŞLARDA GÖREV YAPAN TAKIM SPORU HAKEMLERİNİN KARAR VERME STİLLERİNİN İNCELENMESİ

Alper DİKMEN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Yüksek Lisans, Ocak / 2022

Danışman: Doç. Dr. Bade YAMAK

Bu araştırmada farklı branşlarda (futbol, basketbol, voleybol) görev yapan takım sporu hakemlerinin karar verme stillerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın evrenini Samsun'da 2020-2021 sezonunda görev alan futbol, basketbol ve voleybol hakemleri oluşturmakta olup, örneklemini ise; 56 futbol, 58 basketbol, 54 voleybol hakemi ve toplamda 168 (116 Erkek, 52 Kadın) gönüllü hakem oluşturmaktadır. Demografik bilgiler; 10 soruluk "Kişisel bilgi formu" ile karar verme stillerini belirlemek için orijinali Mann. vd. (1998), tarafından geliştirilmiş olan, Deniz (2004) Türkçeye uyarlayarak geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmış olan "Melbourne Karar Verme Ölçeği" kullanılarak belirlenmiştir. Veriler SPSS 22.0 istatistik paket programı kullanılarak analiz edildi. Gruplar arası İkili karşılaştırmalarda t- testi, ikiden fazla karşılaştırmalarda ANOVA testi uygulandı. Anlamlılık düzeyi ($p<0,05$) olarak alınmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre hakemlerin Melbourne karar verme ölçeğinin alt boyutlarına göre değerlendirildiğinde, cinsiyet, yaş, hakem yılı, medeni durum, yerleşim yerine göre, mesleğe göre, hakemlik yaptığı branşa göre değişkenlerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Hakem seviyesi ve eğitim durumu değişkenine göre Melbourne karar verme ölçeğinin alt boyutlarından sadece erteleyici alt boyutunda, gelir değişkenine göre sadece panik alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Sonuç olarak; araştırma katılan hakemlerin karar verme sürecinde cinsiyet, yaş, hakem yılı, medeni durum, yerleşim yerine göre, mesleğe göre, hakemlik yaptığı branş gibi değişkenlerin dikkate alınacak bir etkisinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Hakemlerin karar verme sürecinin alt boyutlarından erteleyici boyutun gelişimine katkı sağlanmasında eğitim durumu, hakem seviyesi durumunun ve panik alt boyutunda gelir durumunun önemli bir katkı sağlayacağını düşünmekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Branş, Hakem, Spor, Karar verme

ABSTRACT

EXAMINATION OF DECISION MAKING STYLES OF TEAM SPORTS REFEREES WORKING IN DIFFERENT BRANCHES

Alper DİKMEN

Ondokuz Mayıs University
Graduate Education Institute

Master, January / 2022

Supervisor: Assoc. Prof. Bade YAMAK

In this research, it is aimed to examine the decision-making styles of team sports referees working in different branches (football, basketball, volleyball).

The universe of the research is made up of football, basketball and volleyball referees who took part in the 2020-2021 season in Samsun and sampled; It consists of 56 football, 58 basketball, 54 volleyball referees and a total of 168 (116 Men, 52 Women) voluntary referees. Demographic information; To determine the decision-making styles with the 10-question "Personal information form", the original is Mann. Et al. (1998), developed by Deniz (2004) in Turkish, and validity and reliability studies were carried out using the "Melbourne Decision Making Scale". The data were analyzed using the SPSS 22.0 statistical package program. T-test was applied in binary comparisons between groups and ANOVA test was applied in more than two comparisons. The level of significance ($p < 0.05$) is taken.

According to the findings of the study, when the referees were evaluated according to the lower dimensions of the Melbourne decision-making scale, it was determined that there was no statistically significant difference in the variables according to gender, age, referee year, marital status, location, profession, branch in which they refereed ($p > 0.05$). It was determined that there was statistically significant difference in the lower dimensions of the Melbourne decision-making scale only in the deferral sub-dimension according to the referee level and training status variable, and only in the panic subdivision according to the income variable ($p < 0.05$).

As a result; It was determined that the referees who participated in the research did not have any significant effect in the decision-making process such as gender, age, referee year, marital status, place of placement, according to the profession, the branch in which they refereed. We believe that the education status, referee level status and income status in the lower dimension of panic will make an important contribution in contributing to the development of the postponing dimension from the lower dimensions of the decision-making process of the referees.

Keywords: Branch, Referee, Sport, To decide

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

Öncelikle Yüksek Lisans sürecimde ve ‘Farklı Branşlarda Görev Yapan Takım Sporlu Hakemlerinin Karar Verme Stilllerinin İncelenmesi’ başlıklı araştırmamızın her aşamasında değerli görüş ve önerileriyle beni yönlendiren, sabırla dinleyen, tecrübelerini, maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, tez danışmanım Doç. Dr. Bade YAMAK hocama en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Lisansüstü eğitimim süresince bilgi ve deneyimleri ile bana yol gösteren değerli hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim. Tamamlamış olduğumuz çalışmanın çeşitli aşamalarında görüş ve düşüncelerinden faydalandığım OMÜ Lisansüstü Enstitüsü’nün akademik ve idari personellerine teşekkürlerimi sunuyorum. Son olarak tüm bu süreçte her daim arkamda olduklarını hissettiren, desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, sabırla çalışmalarımı tamamlamam için güç veren, çoğu zaman ihmal etmek zorunda kaldığım değerli aileme teşekkür ederim.

Alper DİKMEN
Samsun-2022

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL ONAYI	
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI	
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR	viii
TABLolar DİZİNİ	ix
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	2
2.1. Spor Kavramı	2
2.2. Takım Sporları	3
2.3. Voleybol	4
2.3.1. Voleybolun Tarihsel Gelişimi	4
2.3.2. Dünya’da Voleybolun Gelişimi	5
2.3.3. Türkiye’de Voleybolun Gelişimi	6
2.4. Voleybol Hakemliği	8
2.4.1. Voleybol Müsabakalarında Görev Alan Hakemler	9
2.4.1.1. Başhakem	9
2.4.1.2. Yardımcı Hakem	9
2.4.1.3. Yedek Hakem	9
2.4.1.4. Yazı Hakemi	10
2.4.1.5. Skor Hakemi	10
2.4.1.6. Çizgi Hakemleri	11
2.4.1.7. Challenge Hakemleri	11
2.4.2. Voleybol Hakemlik Seviyeleri	11
2.4.2.1. Aday Hakem	12
2.4.2.2. İl Hakemi	12
2.4.2.3. Ulusal Hakem	13
2.4.2.4. Uluslararası Hakemi	13
2.5. Basketbol	14
2.5.2. Dünya’da Basketbolun Gelişimi	14
2.5.3. Türkiye’de Basketbolun Gelişimi	16
2.6. Basketbol Hakemliği	17
2.6.1. Aday Hakem (Hakem Adayı)	19
2.6.2. İl Hakemi	20
2.6.3. Klasman Hakemi	20
2.6.3.1. A Klasman Basketbol Hakemliği	20
2.6.3.2. B Klasman Basketbol Hakemliği	21
2.6.3.3. C Klasman Basketbol Hakemliği	22
2.6.3.4. FIBA Hakemliği	22
2.7. Futbol	23
2.7.1. Futbolun Tarihsel Gelişimi	23
2.7.2. Dünya’da Futbolun Gelişimi	25

2.7.3. Türkiye’de Futbolun Gelişimi	26
2.8. Futbol Hakemliği	27
2.8.1. Futbol Hakemliğinin Tarihçesi	28
2.8.2. Futbol Hakemi Olma Aşamaları	30
2.8.3. Futbol Hakemliğinde Klasman Çeşitleri	31
2.8.3.1. Aday Hakem.....	31
2.8.3.2. İl Hakemi.....	31
2.8.3.3. Bölgesel Hakem	32
2.8.3.4. Bölgesel Yardımcı Hakem	32
2.8.3.5. Kadın Bölgesel Hakem	32
2.8.3.6. Kadın Bölgesel Yardımcı Hakem	32
2.8.3.7. Klasman Hakem	32
2.8.3.8. Klasman Yardımcı Hakem	32
2.8.3.9. Üst Klasman Hakem	32
2.8.3.10. Üst Klasman Yardımcı Hakemi	33
2.8.3.11. FIFA Hakemi	33
2.8.3.12. FIFA Yardımcı Hakemi	33
2.8.3.13. FIFA Kadın Hakem.....	33
2.8.3.14. FIFA Kadın Yardımcı Hakemi.....	33
2.9. Karar Verme.....	33
2.9.1. Karar Verme Kavramının Önemi	35
2.10. Karar Verme Süreçleri	36
2.10.1. Karar Verme Süreçlerini Etkileyen Faktörler	39
2.11. Karar Verme Stilleri.....	41
2.11.1. Melbourne Karar Verme Stilleri	43
2.12. Sporda Karar Verme	44
3. MATERYAL VE YÖNTEM	48
3.1. Araştırmanın Modeli	48
3.2. Evren ve Örneklem	48
3.3. Araştırma Grupları	48
3.4. Veri Toplama Araçları	49
3.5. Verilerin Analizi.	51
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	52
4.1. Bulgular.....	52
4.2. Tartışma	67
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	73
KAYNAKLAR	76
EKLER.....	84
ÖZ GEÇMİŞ.....	91

SİMGELER VE KISALTMALAR

- OMÜ:** Ondokuz Mayıs Üniversitesi
TDK: Türk Dil Kurumu
İTÜ: İstanbul Teknik Üniversitesi
YMCA: Young Men's Christian Association
TVF: Türkiye Voleybol Federasyonu
FIVB: Fédération Internationale de Volleyball
TBF: Türkiye Basketbol Federasyonu
FIBA: Fédération Internationale de Basketball Association
TFF: Türkiye Futbol Federasyonu
FIFA: Fédération Internationale de Football Association
UEFA: Union of European Football Associations
CEV: Confédération européenne de volley-ball

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 4.1. Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları	52
Tablo 4.2. Katılımcıların cinsiyetine göre Karar vermede Öz saygı ve Karar verme stilleri alt boyutları arası ilişki.....	54
Tablo 4.3. Katılımcıların yaşa göre Karar vermede Öz saygı ve Karar verme stilleri alt boyutları arası ilişki	54
Tablo 4.4. Katılımcıların medeni durumuna göre Karar vermede Öz saygı ve Karar verme stilleri alt boyutları arası ilişki	56
Tablo 4.5. Katılımcıların eğitim durumuna göre Karar vermede Öz saygı ve Karar verme stilleri alt boyutları arası ilişki	56
Tablo 4.6. Katılımcıların hakemlik branşına göre Karar vermede Öz saygı ve Karar verme stilleri alt boyutları arasındaki ilişki.....	58
Tablo 4.7. Katılımcıların hakem seviyesine göre Karar vermede Öz saygı ve Karar verme stilleri alt boyutları arası ilişki	59
Tablo 4.8. Katılımcıların hakem yılına göre Karar vermede Öz saygı ve Karar verme stilleri alt boyutları arasındaki ilişki.....	60
Tablo 4.9. Katılımcıların gelirine göre Karar vermede Öz saygı ve Karar verme stilleri alt boyutları arasındaki ilişki	62
Tablo 4.10. Katılımcıların mesleğine göre Karar vermede Öz saygı ve Karar verme stilleri alt boyutları arasındaki ilişki	63
Tablo 4.11. Katılımcıların yerleşim yerine göre Karar vermede Öz saygı ve Karar verme stilleri alt boyutları arasındaki ilişki.....	65

1. GİRİŞ

Spor, insanın doğa ile iş birliğinin ilk simülasyon modeli veya iş bölümüne dayalı gelişmiş ilişki, doğa ile kazanılan fiziksel güç ve becerilerin yanı sıra geliştirilen araçlar ve araç dışı yöntemler, izleyicileri sakin ve bir şekilde hissettiren bir olgudur. Bireysel veya toplu olarak ilginç bir şekilde, oyun oynamaya çalışma kişinin kendi bağımsız ekonomik özelliklerini geliştirmesine yardımcı olurken, yavaş yavaş benlik yaratmasına yardımcı olan estetik, teknik, fiziksel, rekabetçi, profesyonel ve sosyal bir süreçtir (Fişek, 1998).

Toplumdaki insanların büyük çoğunluğu sporu hayatlarının vazgeçilmez bir parçası olarak görmektedir. Basketbol, futbol, voleybol ve birçok spor dalını birleştiren toplum ve sporun iç içe olması nedeniyle popülaritesi yıldan yıla artmıştır. Hakem çevrelerine farklı bir bakış açısı getiriyor. Hakem çevreleri belirli kurallar uyguluyor ve bu kuralların sporda maddi ve manevi birçok faktörü var. Hakemler bu açıdan çok önemli olan oyunun kuralları çerçevesinde oyunu sahada yürütmeye çalışırlar. Hakemler sadece oyunu yöneten kişiler değil aynı zamanda özel hayatı, işi ve sosyal çevresi olan kişilerdir. 7'den 70'e toplumun büyük bir bölümü hakemleri insan olarak görmedikleri için medya kuruluşlarına acımasız açıklamalarda bulunuyorlar. Günümüz dünyasında spor müsabakalarında hakemlerin yeri ve önemi her zaman tartışılan bir konu olmuştur. Oyunda hakemin oyunu kontrol etme ve adaleti dağıtma, yani oyundaki anlaşmazlıkları uygulama, düzenleme ve çözme konusunda tek otorite olduğu söylenir (Yel ve Aladağ, 2009).

Günümüzde insanlar hemen hemen her alanda kararlar almaktadır. Bu alanlar spor içerir. Karar verme sürecinde, olası tüm seçenekleri, her seçeneğin özelliklerini ve olası sonuçlarını aynı anda değerlendirmek çoğu zaman imkansızdır. Bu nedenle, bu işlemler belirli bir sırayla gerçekleştirilir. İşlemlerin sırasının da karar verme üzerinde derin bir etkisi olabilir (Newell et al., 2004).

Bu çalışmanın amacı; Farklı branşlarda görev yapan takım sporu hakemlerinin bazı değişkenlere göre karar verme stilleri arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı düşüncelerinden yola çıkarak, araştırmamızda takım sporu hakemlerimizin karar verme stillerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Spor Kavramı

Spor, Latince "Disportere" veya "Deportere" sözcüklerinden türemiştir, yani dağılmak ve birbirinden ayrılmak anlamına gelir. Bu şekilde kullanılan kelimeler zamanla aşınmış ve "disport" olarak kullanılmaya başlanmıştır. 17. 19. yüzyıldan itibaren "sport" şeklini benimsemiştir. Uluslararası dil etkileşiminden etkilenen Türkçe, zenginliğine "sport" kelimesini de "spor" olarak eklemiştir (Atasoy ve Kuter 2005). Bu zenginlik sporun tanımına da yansımıştır. Literatürdeki bazı tanımlar şu şekildedir; Butcher (1993) sporu, insan ruhundaki mücadele ve başarıya azminin bazı zorlukları göz önünde bulundurarak sistematik ve adil koşullar altında rekabete dönüşmesi olarak tanımlamaktadır. Dong et al. (2002)'ye göre spor, insanın zafer, başarı gibi içgüdülerini tatmin etmeyi amaçlayan, belirli kural ve düzenlemeler çerçevesinde yapılan yarışmaya dayalı fiziksel, zihinsel ve zihinsel sporların toplamıdır.

Coakley (2001), sporu resmi ve organize koşullar altında gerçekleşen bir yarışma biçimi olarak tanımlamaktadır. Fişek (1980) ise doğayla güreş ve dövüş becerilerini aletli veya aletsiz olarak egzersiz yoluyla kullanır. Oyunlardan, dikkat dağıtıcı şeylerden ve işten kurtulmak için kullanılan bir teknik. Estetik, rekabetçi ve sosyal süreçler olarak tanımlanır.

Eski savaşlar nedeniyle, vücudun çalışması sadece eğitim amaçlı kullanılmıştır. Yunan uygarlığı bu çalışmaların en bilinçli uygulayıcılarından biridir. Yunan uygarlığının fikirleri, felsefesi ve sanatsal faaliyetleri modern kültür ve sporun temelini oluşturmuştur. İlk başta bir mücadeleydi, sonra eğlence ve sonra kurallar geliştikçe spor haline gelen insanlar arasındaki üstünlüğün fiziksel egzersiziydi.

Spor aynı zamanda insanları belirli bir amaç etrafında bir araya getiren, geleneklerini sürdürmelerini ve bir gruba ait olmalarını sağlayan önemli organizasyonlardan biridir. Spor alanında elde edilen başarı ile ülkenin bulunduğu bölge, dil, eğitim ve sosyal sınıf farklılıkları bir süreliğine unutulmuş, bu bağlamda spor kimlik, aidiyet ve birlik duygusunu önemli ölçüde artırmıştır (Karakuş vd. 2005).

Yukarıdaki tanımları değerlendirirken, sporun çıkış noktasının boş zaman kavramını beşeri sporların genel kavramı veya rekabet etmek ve zaman kazanmak için

yapılan teknik ve fiziksel bir çaba olarak görmek olduğu söylenebilir. Ayrıca sporun rekabet, rekabet, barış, eğlence gibi insanların mücadeleci yönünü geliştirmesini sağlayan ve kişilerarası iletişimde kapsamlı bir role sahip olan birçok farklı bileşeni olduğu söylenebilir.

2.2. Takım Sporları

Futbol, basketbol, voleybol, hentbol, su topu, buz hokeyi, ragbi ve en az iki veya daha fazla sporcudan oluşan gruplar arasında yapılan diğer spor faaliyetlerine takım sporları denir. Takım sporlarında sporcular ortak bir amaç için birlikte çalışırlar. Aynı takımın sporcuları, karşı takıma üstünlük sağlamak için birlikte savaşırlar. Ekip üyeleri hedefler belirler, kararlar alır, iletişim kurar, çatışmaları yönetir ve hedeflerine ulaşmak için iş birliği yapar. Bu zorluk, ekibin her bir üyesinin dikkatli bir stratejik planlama, iyi bir hazırlık ve zihinsel ve fiziksel dayanıklılık gerektirir. Takım sporları, eldeki görevi tamamlamak için eşit şekilde çalışan tüm oyunculara güvenir. Takım sporunun bir parçası olarak her sporcunun sabır ve azim gerekir; çünkü belirlenen hedeflere ulaşmak biraz zaman alabilir (Kabamba and Bailey 2011).

Takım sporlarında sporcular takımın bir parçasıdır. Bunun için stratejik ve taktik bilince sahip olmaları gerekir. Savaşın sonundaki başarı veya başarısızlık, tüm ekibin ekip çalışmasına bağlıdır. Bu da kişisel psikolojik baskıyı azaltır. Takım olmanın temel şartlarından biri takım arkadaşlarınızı tam anlamıyla anlamak, yeteneklerini anlamak ve oluşturulacak pozisyondaki performanslarını tahmin edebilmektir. Takım sporlarında sorumlulukları paylaşan sporcular başarı ve başarısızlığın sonuçlarını da paylaşırlar (Kat 2009).

Takım sporları, farklı kişiliklere sahip sporculara, başarısızlıktan sonra hayal kırıklığı ve memnuniyetsizliğin kişisel başarısızlıklar değil, normal duygular olduğunu öğretti. Bir takımda yalnız olmamak, özellikle fikri olmayan, hata yapmaktan endişe duyan, başkaları tarafından yargılanmaktan korkan ve kişisel sporlardan kaçınan gençler için çok faydalıdır. Grup halinde egzersiz yapmak, özgüven kazanmaları ve özgüven düzeylerini yükseltmeleri için faydalıdır. Benzer şekilde özgüveni kontrolden çıkmış ve agresif düzeyde agresif davranan bireylerin kendilerinden önce takımı düşünmelerine, arkadaşlarıyla iş birliği yapmalarına ve iletişimi geliştirecek özellikler eklemelerine yardımcı olur (Kabamba and Bailey 2011).

Takım sporcusu olarak, belirlenen stratejiler doğrultusunda takımdaki diğer sporcularla iş birliği yapmanız gerekir. Bu nedenle sporcuların karşılıklı iletişimi çok önemlidir. Bu ilişkileri geliştirmede ve takım kültürü oluşturmada koçların rolü çok önemlidir. Bir takımı yönetirken, takımı bir hedef etrafında toplamalı ve her oyuncuya ayrı ayrı hitap etmelidir. Takım sporları rekabet değil iş birliği gerektirir. Bu nedenle takım sporları birlik ruhunu güçlendirir ve sağlıklı iletişim becerilerini geliştirir (Kabamba and Bailey 2011).

2.3. Voleybol

Voleybol, ortada belirli bir boy ve yükseklikte bir file bulunan iki parçalı bir sahada oynanan bir takım sporudur. İki takımın altı üyesinin topu sahaya atmak için voleybola üç kez vurma hakkı vardır. Rakip bölge, rakibe vurarak topu saha dışına göndermeye çalışabilir. Oyunun çok yönlülüğünü herkese sunmak için özel durumlar olabilir. (TVF, 2018).

Popüler bir spordur ve genç yaş grubundan ileri yaş grubuna kadar her seviyede oynanabilir. Voleybol insanlara çeşitli fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişim sağlar. Bu çok rekabetçi bir branş. Özellikle erkek voleybolunda başarılı olabilmek için kuvvet başta olmak üzere birçok spor özelliğinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Voleybol; kısa süreli egzersiz ve dinlenmenin dönüşümlü olarak yapıldığı aralıklı bir egzersiz olarak tanımlanabilir (Çıtak, 2019). Takım, blok teması dışında, topu rakip alana gönderirken topa 3 kez vurma hakkına sahiptir. Servis atan oyuncu topu rakibin sahasına teslim ettiğinde oyun başlar. Top oyun alanına değene, saha dışına çıkana veya takım bir hata yapana kadar ribaund devam eder. Ralliyi kazanan takım puan kazanır (Ralli puan sistemi). Karşılamanı takım ralliyi kazanırsa, bir puan alır ve servis atma hakkına sahip olur. Kazanan takımın oyuncuları saat yönünde bir pozisyon döner ve 3 sayıya sahip takım kazanır (TVF, 2018; Stankovic et al., 2017).

2.3.1. Voleybolun Tarihsel Gelişimi

Voleybol oyunu ilk olarak 1885 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde mintonette adı altında oynanmıştır. O dönemde beden eğitimi öğretmeni Grana G. Morjan, YMCA Misyoner Derneği'nin iş adamları için fiziksel egzersizler yapmış ve ilginç oyun daha aramaya başlamıştır. Bu çalışmaları sıradan araştırmalardan

değiştirmek. Daha sonra 1947 yılında Paris'te Uluslararası Voleybol Federasyonu (FIVB) kuruldu. 100'den fazla ülke bu federasyona üyedir.

Voleybol, yaklaşık 150 milyon oyuncu ile dünyanın en popüler sporlarından biri haline gelmiştir (şimşek, 2002). 1950'lerde oyuncu sayısı altıya düşürüldü ve birçok oyun kuralı getirildi 1960'larda geri saha oyuncularının bloke olmaması için numaralı formalar tanıtıldı. 1970'lerde takımdaki oyuncu sayısı 12 kişi olarak belirlendi. 1980'lerden 1990'lara kadar birçok değişiklik yapılmış ve günümüzde son şekli benimsenmiştir (Aydoğan, 2006).

2.3.2. Dünya'da Voleybolun Gelişimi

1913 yılında Filipinler'de düzenlenen Uzak Doğu Asya Oyunları'na voleybol ilk kez uluslararası arenada katıldı. Bu tarih her zaman voleybolun gelişmesinde önemli bir mihenk taşi olmuştur. Voleybolcular ve voleybol tutkunları ilk kez smaca maruz kalıyor. Voleybolun en muhteşem smacı ile karşılaşan zorlukla mücadele eden sporcular, sert smaları toparlamakta zorlanmaya başladılar. Bu açıdan bakıldığında, sert hücumları önlemek için "blokaj sporu", sporcunun ellerini ağ üzerinde kaldırmak topu karşi alana atma girişimi olarak tanımlanabilir. (Morpa, 2005).

Voleybol kuralları ilk olarak 1916'da Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) kitap halinde yayınlandı. İlk resmi voleybol şampiyonası 1922'de Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'da yapıldı. 1928'de Amerika Birleşik Devletleri Voleybol Birliği'nin kurulmasına öncülük etti. 1947 yılında Paris'te 14 ülkenin temsilcilerinden oluşan FIVB (Uluslararası Voleybol Federasyonu) kuruldu.

İlk uluslararası voleybol maçı, 27 Ağustos 1947'de Çekoslovakya ile Fransa arasında Prag'da yapıldı. İlk Avrupa Erkekler şampiyonası 24-26 Eylül 1948'de Roma'da yapıldı. şampiyonaya altı ülke katıldı, şampiyonluğu Çekoslovakya kazandı.

İlk erkekler dünya şampiyonası 10-18 Eylül 1949 tarihleri arasında Çekoslovakya'nın Prag kentinde yapıldı. 10 takımın katıldığı yarışma Sovyetler Birliği (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği) tarafından şampiyon olarak tamamlandı.

İlk Dünya Kadınlar Voleybol şampiyonası, erkekler voleybol şampiyonasından üç yıl sonra, Ağustos 1952'de Sovyetler Birliği'nde yapıldı. Yarışma, sekiz ülkenin tek bir grupta katıldığı 17-29 Ağustos tarihleri arasında gerçekleştirildi. Moskova'daki

yarışmanın sonunda, ilk dünya Şampiyonu, erkekler gibi Sovyetler Birliği'nde tekrar ortaya ıktı.

Voleybolun hızlı gelişiminde 1950'li yıllarda birçok değişikliğin gerçekleştiği görülmektedir. Oyuncu sayısının düzenlenmesi, takımın oyunda 6 oyuncu ile rekabet edeceği Şekildedir. 1957 yılında voleybolun Olimpiyat Oyunlarına dahil edilmesine karar verildi. 1960'larda geri saha oyuncularının bloke olmaması kuralı getirildi ve numaralı formalar kullanılmaya başlandı. 1964 Tokyo Olimpiyatları'nda voleybol ilk kez Olimpiyat Oyunlarına dahil edildi. Bu olimpiyatlarda Sovyetler Birliği'nden erkekler ve Japonya'dan kadınlar en iyiler arasındaydı.

FIVB Koçluk Komitesi 1969 yılında kuruldu. Spor sektörünün gelişimi bununla da sınırlı değil. Yine 1970'lerden sonra takım kadrosunda oynamaya karar veren takım en fazla 12 kişiden oluşmalı ve blok teması isabet sayılmamalı. Günümüzde oynanan voleybol oyununun kuralları birçok yeniliğin ardından 1980'li ve 1990'lı yıllarda Őekillenmiřtir (Aydoğan, 2006).

2.3.3. Türkiye'de Voleybolun Gelişimi

1920'den 1925'e kadar Türk YMCA İstanbul Őubesi müdürü Dr. Deavar, İstanbul'da ilk voleybol takımını kurdu. İşgal döneminde o dönem erkek ğretmen okulunda beden ğretmeni olan Selim Sırrı Tarcan hemen bu oyunu benimsemiştir.1920'den 1924'e kadar lkemizde YMCA'da ğretmen yetişirmiştir. Ülkemizde Selim Sırrı Tarcan tarafından yetiştirilen öğretmenler, ülkenin dört bir yanına dağılmış, sporu okullara tanıtmaya çalışıyordu. (Somalı, 1997).

Kabataş Erkek, Vefa, Pertevniyal, Galatasaray ve Haydarpaşa liseleri üzerine yapılan araştırma, okullar arası yarışma ile daha da geliştirildi. Kolej ağına girmiş voleybolcuların kolejde bu sporu yapıyor olması, voleybolun kolej gençleri arasında yayılmasını sağlamıştır. Bugün Türk basketbolunun evi olarak bilinen Yüksek Mühendislik Enstitüsü (İT), 1924'ten 1944'e kadar voleybolun merkezi oldu. Ankara Siyaset Akademisi (Mülkiye) voleybola öncülük eden okullardan biridir. İlk Türkiye Voleybol Şampiyonası 1949'da Altınordu, Beyoğluspor, Kadıkyspor'da yapıldı; Kurtuluş, Moda ve Vefa takımlarında yer aldı. (Eralp ve otuk, 2005).

Türkiye Voleybol Şampiyonası organizasyonu 1970 yılına kadar sürmüştür. 1970-1971 sezonunda başlayan Türkiye deplasman voleybol ligi, Şüphesiz Türk voleybolunda

yeni bir dönem açmıştır. Galatasaray, Türkiye deplasman voleybol liginin ilk şampiyonu oldu. Türkiye'nin voleybolla ilgili ilk basılı yayını, 1921 yılında YMCA tarafından "Voleybol Kuralları" adı altında yayınlanan oyun kurallarıdır.

Türkiye, 1948 yılında Uluslararası Voleybol Federasyonu'na (FIVB) üye oldu. 1958 yılında diğer federasyonlardan ayrılarak Voleybol Hentbol Federasyonu'nu kurmuştur. Federasyonun ilk başkanlığına Vahit Çolakoğlu getirildi. O dönemde hentbolun yaygın bir spor olmadığı düşünülürse, bu ayrımın voleybola olan önemi daha kolay anlaşılacaktır. Voleybol, üst düzey yöneticiler tarafından önemli görülen ve atılımlar gerçekleştirmesi beklenen bir spor haline geldi (TVF, 2021).

1953'te Yugoslavya'ya karşı oynanan maç, tarihe geçen Türk milli takımına 0-3 yenildi. 1958 yılında milli takımımız tarihinde ilk kez Avrupa Voleybol Şampiyonası'na katıldı. Türk voleybolu, 1952-1957 yılları arasında uluslararası müsabakalarda sıkça boy göstermiş ve eksikliklerini fark etmiştir. 1998 yılında Türk erkek milli takımı, tarihinde ilk kez Japonya'da düzenlenen Dünya Şampiyonası eleme turnuvasına katıldı (Vurat, 2000).

1967 yılında Türkiye'de 35 takımın katıldığı Avrupa Şampiyonası, modern voleybolun ülkemizde tanıtılmasını ve yaygınlaşmasını başlatmıştır (Tiryaki, 1999). Milli takım seviyesindeki ilk büyük başarımız 2003 yılında ülkemizde düzenlenen Avrupa Kadınlar Futbol Şampiyonası'nda oldu. Takımımız, turnuvanın en büyük favorilerinden Rusya'yı mağlup ederek Rusya'yı 3-0 mağlup etti. O zaman, Avrupa milli takımı birinci oldu ve Polonya'ya yenildi. İkinciliği kazandı. Mezuniyetinden iki yıl sonra bu kez erkek voleybol alanında bir ilke imza atan okulumuzun milli erkek voleybol takımı, İzmir'de düzenlenen 23. Üniversite Yaz Oyunları'nda Japonya'yı 3-2 mağlup ederek birinciliği elde etti. Yıllar içinde milli voleybol takımı, 10 Avrupa ve dünya derecesi ile en başarılı takım sporu haline geldi. 2007 yılında yıldız kız milli takımımız Meksika'da düzenlenen Dünya Şampiyonası'nda ikincilik elde etti.

2011 yılında Yıldız Kadınlar Dünya Şampiyonası'nda takımımız ev sahibi olarak şampiyonluk kazanmıştır. Aynı yıl genç erkek milli takımı Avrupa Gençlik Oyunları şampiyonu oldu. Kulüpteki ilk uluslararası başarımız, 1999 Avrupa Kupa Galipleri Kupası'nda kazanılan Eczacıbaşı Spor Kulübü Bayanlar Voleybol Şampiyonası oldu. 2011 yılında Vakıfbank Güneş Sigorta Türk Telekom spor kulübü bayan voleybol

takımı ilk kez UEFA Şampiyonlar Ligi Şampiyonlar Ligi'ni kazanmıştır. Artık Vakıfbank Spor Kulübü adını alan ekip, aynı kupayı 2013, 2017 ve 2018 yıllarında da müzeye getirmişti. Vakıfbank ayrıca 2013, 2017 ve 2018 yıllarında voleybol kulüpleri düzeyindeki en büyük kupa olan Dünya Kulüpler Şampiyonası'nı da kazanmıştır. Türkiye adına ilk Avrupa kupasını kazanan Eczacıbaşı, 2015 yılında UEFA Şampiyonlar Ligi şampiyonu, 2015 ve 2016 yılında da Kulüpler Dünya Kupası şampiyonu oldu. Ülkemizin Avrupa şampiyonluğunu kazanan bir diğer takım olan Fenerbahçe Spor Kulübü Bayan Voleybol, 2010 Dünya Kulüpler Kupası ve 2012 UEFA Şampiyonlar Ligi Kupası'nı ülkemize kazandırdı. Erkek kulüp voleybolunda ilk başarımız, Arkas Spor Kulübü erkek voleybol takımının 2009 Avrupa Challenge Kupası şampiyonu oldu. 2012 yılında Halkbank Erkek Voleybol Takımı, Cev Kupası'nı müzeye getirmiş ve 2014 yılında da Şampiyonlar Ligi finalini başarı ile elde etmiştir (TVF, 2021).

2.4. Voleybol Hakemliği

Voleybol maçlarında hakemliğin boyutlarına bakıldığında 20. yüzyılın ilk yarısında bir gelişme yaşanmış, voleybol hakemlerinin ilk gelişimi 1934 yılında Stockholm Uluslararası Hentbol Federasyonu'nda alınan bir karar ile voleybol hakemleri resmen tanınmıştır (<https://ncva.com/info/general-info/history-of-volleyball/> Erişim Tarihi 05.02.2020.).

Günümüzde voleybol müsabakalarında görev alan hakem grubu şu hakemlerden oluşmaktadır:

- a. Başhakem
- b. Yardımcı Hakem
- c. Yedek Hakem
- ç. Yazı Hakemi
- d. Skor Hakemi
- e. Çizgi Hakemleri
- f. Challenge Hakemleri

2.4.1. Voleybol Müsabakalarında Görev Alan Hakem Grubu

2.4.1.1. Başhakem

Baş hakem, filenin dış tarafında, yazı hakeminin karşısında bulunan oyuna başkanlık etmek için hakem koltuğunda durur. Oyunu baştan sona yönetir ve diğer hakemler ve takım üzerinde yetkisi vardır. Baş hakem oyunun hakemidir; top toplayıcı, süpürücü ve paspasçının işlerini tamamlamasını da yönetir. Baş hakem, kurallar belirtilmemiş olsa bile oyunla ilgili tüm konularda karar verme hakkına sahiptir. Baş hakem, oyun başladığında veya devam ederken oyun alanı koşullarının ve diğer koşulların oyunun ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığını belirlemekten sorumludur (TVF, 2021).

2.4.1.2. Yardımcı Hakem

Yardımcı hakem, baş hakemin karşısındaki direğin yanında duracak, oyun alanının dışında duracak ve baş hakeme dönük görevlerini yerine getirecektir. Baş hakemin yardımcısıdır. Öte yandan, çalışma alanlarıyla ilgili sorumlulukları da vardır. Baş hakem oyunu yönetemezse, onun yerine karar verir. Düdük çalmadan sorumluluk alanına girmeyen hataları gösterebilir, aksi halde baş hakemlik yapmakta ısrar edemez. Aynı zamanda yazı hakeminin işini yapıp yapmadığını kontrol eder. Takım dinlenme alanında oturduğunda, oyuncuların davranışlarını kontrol edecek ve yanlış hareketleri baş hakeme bildirecektir. Oyuncuların ısınma bölgesindeki hareketleri kendi yetkileri altındadır. Aynı zamanda oyun sahasının özellikle ön sahanın kontrolü ve oyun sırasında topun kurallara uygun olup olmadığının kontrol edilmesi de sorumlulukları arasındadır (TVF, 2021).

2.4.1.3. Yedek Hakem

Yardımcı hakem; hasta ise, yokluğunda oyunu yönetemez veya ilgili hekimin görevlerini üstlenemez ise yardımcı hakem olarak görevine devam eder. Oyun öncesi ve gruplar arası oyuncu değişikliği işaretlerinin kontrolünü sağlar ve zilin sağlam kalmasını sağlar. Diğer yandan yardımcı hakem ile iş birliği yaparak ceza sahası ve ceza sahasının boş olmasını sağlar. Isınma alanında, takım sahasında veya ceza sahasında oturan kişilerin hareketlerini gözlemler ve yardımcı hakem ile iş birliği yapar. Paspasçıların ve yer silicilerin çalışmalarını gözlemleyip yardımcı hakeme yardım eder.

2.4.1.3. Yazı Hakemi

Yazı hakemi, başhakemin önünde ve onunla yüz yüze oturur. Yazı masasında oturur ve çalışır. Hakem ve yardımcı hakem oyun masasını kurallara uygun olarak kaydeder. Yazı Hakemi, görevi kapsamında meydana gelen ihlalleri hakemlere bildirmek için zil veya başka bir sondaj cihazı kullanır. Yazı hakeminin sorumlulukları oyun başlamadan önce, oyun sırasında ve oyundan sonra olmak üzere ikiye ayrılır.

Müsabaka ve set öncesinde; libero oyuncusunun isim ve diğer bilgileri de dahil olmak üzere oyuna ve takıma ait verileri kayıt altına alır ve kurallara uygun olarak takım kaptanı ve antrenörünün imzasını sağlar. Ayrıca takımın başlangıç kadrosunu da kaydetti. Eğer kadro zamanında gelmezse, derhal yardımcı hakeme haber verecektir. Oyun sırasında skoru kaydedecek, takımın servis sırasını gözlemleyecek ve bir hata olduğunda hakemi bilgilendirecektir. Zil yardımı ile değişiklik talebini bildirmeye, oyuncu bilgilerini görüntülemeye, talebi reddetmeye, değişiklik ve molayı kaydedip yardımcı hakeme iletmeye yetkilidir. Eğer uygunsa, setler arası aralığın kontrolünü sağlamak için setin bittiğini ve sonuç setinde 8. sayının alındığını hakeme bildirmek için hakeme bir mola talebi gönderilir. Oyunun sonunda yazı hakemi oyunun sonucunu yazar. Herhangi bir itiraz varsa, hakemin onayı ile müsabaka cetveline bir açıklama yazılır ya da kaptan veya oyundaki kaptanının yazmasına izin verilir. Müsabaka cetvelini imzaladıktan sonra kaptanlar ve hakemin imzalamasını sağlar (TVF, 2021).

2.4.1.4. Skor Hakemi

Yazı hakeminin yanında masada oturarak hakemlik yapar. Libero değişimlerini not eder, yazı hakemine işinde yardımcı olur. Yazı hakemi işini yapamayacak durumda gelirse yazı hakemi olarak görev yapmaya devam eder. İlgili hakem maçtan ve setten önce: Libero kontrol cetvelini hazırlar, yedek müsabaka kağıdını hazırlar.

Müsabaka boyunca ise libero değişimlerinin detaylarını not alır, hatalı libero değişimlerini zil yardımıyla hakeme iletir, teknik molayı başlatıp, süresini tutup hakeme iletir, yazı masasındaki manüel skor tabelasını kullanıp sayıların doğruluğunu gözetler. Maç sonunda ise libero kontrol tablosunu imzalayıp kontrol için teslim eder, müsabaka cetvelini imzalar.

2.4.1.5. Çizgi Hakemleri

Oyunda iki çizgi hakemi varken, baş hakem ve yardımcı hakemin sağ köşesinden 1 ila 2 metre uzakta durarak ayakta göre alırlar. İki çizgi hakemide kendi tafında bulunan aynı anda dip çizgiyi ve yan çizgiyi gözlemler. Uluslararası Voleybol Federasyonu (FIVB) dünya ve resmi müsabakalarında dört çizgi hakemi olması zaruridir.

Çizgi hakemleri görevlerini yerine getirmek için 40X40 cm'lik bir bayrak kullanırlar. Çizgiye yakın topun içeride veya dışarıda olması, topu karşılayan takımın saha dışı bir topa müdahalesi, topun antenlere teması, geçiş alanı dışından fileye servis atan ve servis atışından ve takımların üçüncü müdahalelerinin ardından geçiş boşluğunun dışından fileyi aşan topu, ayak hatalarının tespiti, servis alanı hataları kullanımı sırasında servis atan oyuncular hariç herhangi bir oyuncunun toplu ya da topsuz antene müdahaleden kaynaklanan herhangi bir girişimi kontrol eder. Baş hakem bir talepte bulunursa, hakemin işaretini tekrarlamalıdır.

2.4.1.6. Challenge Hakemleri

Teknolojinin gelişimi, modern voleybol üzerinde hızlı bir etki yarattı. Birçok FIVB müsabakasında, diğer elektronik puan kartları ve telsizler gibi tabletler de zorunlu gereksinimler haline geldi. Modern eleştirilenler bu tür teknolojilere açık olmalıdır. Hakemlere meydan okuma prosedürüne göre başvuru koşulları aşağıdaki gibidir: Hakem talebinin konusunu telsiz iletişimi ile paylaşırken, hakemin voleybol kavram cümlesini kısa bir şekilde açıklaması gerekmektedir. Örneğin: "top oyunda" veya "oyunda değil", "ağ teması", "anten teması" vb. Bu durumda mücadele hakemine verilen bilgilerin "kim-yanlış konu-ne zaman" gibi sırayla verilmesi tavsiye edilir. (TVF, 2016).

2.4.2. Voleybol Hakemlik Seviyeleri

Türkiye’de dört farklı voleybol hakemliği seviyesi bulunmaktadır. Türkiye’de hakem olarak görev yapabilmek için genel olarak şu şartlar gerekmektedir:

- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak,
- En az lise ve dengi okul mezunu olmak,

- Sağlık durumu hakemlik yapmaya uygun (Asabiye, Ortopedi, Göz ve Kulak doktorlarından rapor)

- 19 yaşından gün almış ve 31 yaşından gün almamış (Son 5 yılını faal sporcu veya antrenör olarak geçirenler için 36 yaşından gün almamış)

- Herhangi bir ceza kurulunca ceza almamış olmak,

- Adli sicil kaydının olmaması,

Kurs bitiminde yazılı ve sözlü sınava girip yukarıdaki koşulları sağlayınız. MHK tarafından hazırlanan sınav soruları sınav sırasında adaylara dağıtılacak ve adayların gözetiminde yerinde dağıtılacaktır, MHK gözlemcileri eşlik etti. Sınava verilen cevaplar, sınav sonunda federasyon eğitmeninin değerlendirmesi ile birlikte federasyona iletilecektir (TVF, 2016).

2.4.2.1. Aday Hakem

Türkiye Voleybol Federasyonu (TVF) Merkez Hakem ve Gözlem Kurulu tarafından düzenlenen 3 günlük bir kurs ile 24 saatlik voleybol hakem aday hakem komitesini tamamlayarak, final sınavında 70 ve üzeri puan alarak aday hakem olunur. Yedek hakemler en fazla 3 yıl içerisinde mevcut şartları sağlamalı ve il hakemliğine terfi etmelidir. Başarısız olursa, aday tahkimi sona erer. Bu üç yıllık süre, hakemin aday olarak hakeme bildirildiği tarihten itibaren geçerlidir. İl Hakem ve Gözlem Kurulları bu süre içinde aday hakemleri test etmelidir (TVF, 2016).

2.4.2.2. İl Hakemi

Yalnızca kendilerinin buldukları illerde yapılan Türkiye Voleybol Federasyonu kulüp müsabakalarına veya okullar arası müsabakalar bünyesinde maç yöneten hakemlerdir. Aday hakemler arasından okul sporları bünyesinde yapılan maçlarda dahil olmak en az bir baş hakem, bir yardımcı hakem olarak maç yöneten aynı zamanda çıktığı maçlarda her maç için maçın gözlemcisinden en az 70 puan alan aday hakemler, İl Hakem Gözlemci Kurulu (İHGK)'nın önerisi, Merkez Hakem Gözlemciler Kurulu (MHGK) 'nın onayı doğrultusunda il hakemliğine terfi ettirilirlir (TVF, 2016).

2.4.2.3. Ulusal Hakem

Türkiye Voleybol Federasyonu tarafından organize edilen ligler ve turnuvalarda maç yönetebilen hakem grubudur. İl hakem ve gözlemciler kurulları aracılığıyla genellikle mart ayı içerisinde il hakemi olarak üç yıl etkin olarak hakemlik yapmış, 40 yaşını bitirmemiş aynı zamanda Ulusal hakemliğe yükseltilebilecek özelliklere sahip il hakemleri için merkez hakem ve gözlemciler kuruluna öneride bulunur. Merkez Hakem ve Gözlemciler Kurulu'nun gerçekleştireceği ulusal hakemliğe terfi sınavında 70 ve üzeri puan alan il hakemleri, ulusal hakem kadrosuna yükselirler. Bunun yanı sıra il hakemi iken üstün başarı 45 gösteren hakemler arasından süre kısıtlaması gözetilmeksizin ya da maç sayısı gözetilmeksizin ulusal hakemliğe önerilip klasman terfisi yapılabilirler (TVF, 2016).

2.4.2.4. Uluslararası Hakem

FIVB kendi etkinliklerinde ve müsabakalarında hakemlik yapmak adına, belirlediği şartlara uygun olacak şekilde uluslararası hakemler içinden tercih yapar. Seçilen hakemler 4 yıl süresince "FIVB Uluslararası hakem" kadrosuna terfi ettirilir. FIVB Uluslararası Hakemler arasına giren hakemler 4 yıl boyunca değerlendirme altında olur. 4 senenin sonunda müsabaka performansları yeterli bulunmayan hakemler kadrodan düşürülür ve yerlerine başka hakemler terfi ettirilir.

Öte yandan federasyon tarafından sezon öncesinde “Hakem ve Gözlemci Gelişim-Bilgilendirme Semineri” tertip edilir. Bu seminer bittiğinde klasmanların yeniden düzenlenmesi amacıyla sınav tertip edilir. Bu sınava klasman grubunda bulunan tüm uluslararası ve ulusal hakemlerin katılımcı olması zaruridir. Sınavın ardından; sınavdan alınan puanın yüzde 70'i ve sezon boyunca yönettikleri maçlardan alınan gözlemci puanlarının yüzde 10'u ve MHGK takdir puanının yüzde 20'si alınarak hesaplanan ve puan üstünlüğüne göre sıralanarak klasmanlar oluşturulur.

Bu kriterlerden alınan puanlara göre ilk 50 hakem A klasman olurken ilgili hakem kadrosunda olanlar tüm ulusal lig maçları ve turnuvalarında hakemlik yapabilmektedir. Puan üstünlüğüne göre sıralaması 51 ve 70 arasında olan 20 hakem AB klasman grubuna dahil olur. AB klasman grubundaki hakemler tıpkı A klasman hakemleri gibi bütün ulusal maçlarda hakemlik yapabilmektedirler. Puan sıralaması 71 ve 220 arasında olan 150 hakem B klasman hakemi olarak belirlenir. B klasmanında olan hakemler Efeler,

Sultanlar Ligi ve 1. lig final müsabakaları dışında tüm lig ve turnuvalarda hakemlik yapabilmektedirler. Sınav sonucuna göre 50 puanın 46 üstünde puan alan hakemler C klasman hakemi olarak terfi ettirilirlir. 50 puanın altında puan alan hakem ve gözlemciler, MHGK'nın tavsiye ve takdir değerlendirilmesi olmaksızın klasmandan düşerler. Klasmandan düşen Hakemler federasyon maçlarında görev alamayacaktır ve o sezon kendi şehrin oynanan voleybol maçlarında hakemlik yapabilirler (Saridede, 2018).

2.5. Basketbol

Pamuk ve arkadaşları; "Basketbol, hem erkeklerin hem de kadınların katıldığı bir oyun olarak tanımlanır. Oyunun kurallarında her iki taraf da mümkün olduğu kadar diğerinin sepetinden topun sepetine atmaya çalışır ve iyi savunma yapar" şeklinde tanımlamıştır.

Basketbol, kuralları Uluslararası Basketbol Federasyonu (FIBA) tarafından belirlenen 28 m x 15 m boyutlarında dikdörtgen bir spor sahasında oynanan bir spordur. FIBA tarafından belirlenen kurallara göre, oyun beşer kişilik iki takım arasında oynanır. Basketbol, iki takımdan beş oyuncunun mücadele ettiği ve topu 3.05 metre yüksekliğindeki sepetten geçirerek kazanmaya çalıştığı bir takım sporudur. Bu hem erkeklerin hem de kadınların katıldığı bir oyundur. Oyun kuralları çerçevesinde her iki takım da mümkün olduğu kadar rakibin sepetinden topu sepete getirmeye çalışır ve rakibin şutunu engellemeye çalışır. (Öğün, 2012).

Basketbol, dünyanın en popüler takım sporlarından biridir. FIBA, 213 ulusal basketbol federasyonu, 450 milyon oyuncu ve seyircisi ile dünya çapında basketbolun öneminin arttığını ve geliştiği belirtilmiştir (Fişek, 2019).

2.5.1. Dünya’da Basketbolun Gelişimi

Milyonlarca insanı takip eden basketbol tarihinin uzun yıllara dayanan bir geçmişi var; Christopher Colomb'un Amerika'yı keşfetmesinden önce Güney Amerika'nın yerlilerinden birinde basketbola çok benzeyen "Tlahiotenie" adlı bir oyunun oynandığı belirlendi. Tlahiotenie, Maya kabilesinin etnik bir oyunudur. Basketbolun memleketi ve basketbolun yükselişi ve yaygınlığı göz önüne alındığında, Amerika Birleşik Devletleri'nde doktora olarak kabul edilse de ona "basketbolun babası" diyebiliriz ve basketbolun mucidi olarak kabul edilir. James Maismith, Kanada'dan. Naismith, uzun

yıllar Amerika Birleşik Devletleri'nde spor koçu olarak çalıştı ve Maya kabilesinin oynadığı Tlahiotenie oyunundan esinlenerek "basketbol" oyununu yarattığına inanılıyor. Güney Amerika'ya yerleşen Maya kabilelerinin kalıntılarından elde edilen bilgilere göre sporsever bu kabileden basketbol oynama şeklinin fiziksel güçten biraz farklı hatta daha fazla olduğu söylenebilir.

Tlahiotenie oyununun oynanacağı yer, günümüz basketbol sahalarının en az 5 katıdır. Duvarlar mermer olup yerden yaklaşık 4 metre yüksekliktedir. Yere paralel değil, dikey ve yarım metre çapındaki basketbol topları sabitlenmiştir. günümüz basketbolundan daha zor şartlar altında. Maya kabilesinin Tlahiotenie oyunundan ilham aldığına inanılan Dr. James Naismith, Springfield, ABD'de beden eğitimi öğretmeni olarak çalışırken, uzun yıllardır hayalini kurduğu spora son verdi. Bu sporun temeli, spor salonunun karşı duvarında asılı olan tahta bir sepete topu koymaktır. Aslında sporcular ve beyzbolcular için tasarlanmış iyi bir kış antrenman programıydı. Amacı topu duvarda asılı duran sepete atmak olduğu için Naismith, oyunda "basketbol" anlamına gelen basketbolu seçti. Kısa sürede Amerika Birleşik Devletleri'ne yayıldı ve iki yıl içinde Amerika Birleşik Devletleri'ndeki en büyük spor okullarından biri haline geldi. Lise ve kolejlerdeki gençlerden büyük ilgi gören basketbol, çeşitli ilçelerin stadyumlarına girerek hayran kitlesini artırdı. Basketbol başladıktan kısa bir süre sonra YMCA'yı geçerek tüm okullara, üniversitelere ve bölgelere yayıldı. Giderek artan bir hayran kitlesine sahip olan bu spor dalı, spor kulüplerini basketbol şubeleri açmaya ve takımlar kurmaya zorlamış, basketbol Amerika Birleşik Devletleri'nde en popüler spor dallarından biri haline gelmiştir (Yılmaz,1994).

Amerika Birleşik Devletleri 1900'lü yıllarda ulusal bir basketbol turnuvası düzenleyerek bu sporu ülkede popüler bir spor haline getirmeye çalışmıştır. Amerikalılar da 1904'te St. Louis'e katıldılar. St. Louis Olimpiyatları için kulüp takımları arasında yarışmalar düzenlediler ve olimpiyatlara katılan ülkelere sporu tanıtmışlardır (Urartu,1900)

1893'te Paris'te Rue Trevis'teki eski bir stadyumda basketbol Avrupa'da ilk kez denendi. Daha sonra 1904 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde düzenlenen Olimpiyat Oyunlarına mesafe nedeniyle pek fazla ülke katılmasa da basketbolun ünü Uzakdoğu'ya kadar yayıldı. 1913 yılında ilk kez düzenlenen basketbol maçında

Filipinler birinci, Çin ikinci sırada yer aldı. Bu nedenle bu yıldan itibaren Uzakdoğu'da basketbol maçları yapılmaya başlandı. Özellikle Birinci Dünya Savaşı sırasında basketbolun Avrupa'da yayılmasında Amerikan askerlerinin büyük etkisi olmuştur. Hızla gelişen basketbol bu nedenle Avrupa'nın en popüler sporlarından biri haline geldi. Paris'te İngiliz, Alman, Fransız, İtalyan ve Amerikan askerlerinin katıldığı bir basketbol maçı düzenlendi. 1922'de Fransa'da düzenlenen ilk Uluslararası Bayanlar Basketbol Şampiyonası'ndan sonra Amerika Birleşik Devletleri kazandı. Sonuç olarak, birkaç yıl içinde spor, başta Kanada, Fransa, Birleşik Krallık, Avustralya, Çin ve Hindistan olmak üzere dünyanın dört bir yanındaki ülkelere hızla yayıldı. (Sevim,2002)

Daha sonra basketbolun uluslararası bir federasyon olması ihtiyacı 1932 yılında karşılandı. FIBA'yı Arjantin, Çekoslovakya, İtalya, Letonya, Portekiz, Polonya ve İsviçre oluşturuyor. İsviçreli Leon Bouffard, federasyonun ilk başkanı olarak atandı. FIBA'nın kurulmasından sonra ilk Avrupa Şampiyonası 1935 yılında Cenevre'de yapılmıştır. İkinciliği Letonya, üçüncülüğü ise Çekoslovakya kazanmıştır (sevim, 2002). 1936 Berlin Olimpiyat Oyunlarının resmi etkinliği olarak listelenmiştir. İlk Dünya Şampiyonası 1950'de Arjantin'de yapıldı ve Arjantin şampiyonluğu kazandı. FIBA, basketbolun daha hızlı yayılabilmesi ve daha ilginç bir oyun haline gelebilmesi için oyunun gerekli tüm kural ve kurallarını uygulamıştır.

2.5.2. Türkiye’de Basketbolun Gelişimi

Basketbol ortaya çıktıktan kısa bir süre sonra Türkiye'de tanınmaya başladı. Türkiye'de ilk kez 1907 yılında İstanbul Robert Kolej öğretmenleri tarafından oynanmıştır. Ahmed Robinson 1911 yılında oyunun kurallarını Türkçeye çevirerek Galatasaray Lisesi'nde basketbol oynadı ancak bu girişim teknik bilgi eksikliği ve sakatlıklardan dolayı başarısız oldu (Sevim,2006).

Bu olaydan sonra basketbolda ilk ciddi girişim 1919 yılında Fenerbahçe Spor Kulübü'nün çalışması oldu. 1920 yılında basketbol daha çok kişiye ulaşmaya başladı. İlk ciddi basketbol maçı 4 Nisan 1921'de Hoca Çaloğlu'nun bahçesinde yapıldı. Amerikan takımı ile Türk takımı arasında bir maç oynandı. Türk takımı 14-18 mağlup oldu. 1923 yılında Türkiye Terbiye Dernekleri Federasyonu'nun (TİCİ) kurulmasıyla ülkemizde resmi spor müsabakaları başlamıştır. Ancak basketbol çok bilinen bir spor dalı olmadığı için ilk yıllarda resmi maçlar yapılmadı. 1933 yılında İstanbul Basketbol

Şampiyonası'nın ilan edilmesi ve Beşiktaş, Fenerbahçe, Galatasaray, İstanbul Spor ve Hilal takımlarının katılımıyla ülkemizde basketbol yayılmaya başladı. 1936'dan 1959'a kadar basketbol, hentbol ve voleybol birbirine bağlıydı ve Spor Federasyonu'na aitti. 1966'dan itibaren Türkiye Basketbol Ligi adı verilen bir lig kuruldu (Fişek, 2019).

1951 yılında Paris'te düzenlenen 7. Avrupa Basketbol Şampiyonası'nda Türk takımı 17 takım arasında 6. olmuştur. Başarısının ardından 1954 yılında Kadıköy Kulübü'nde bir basketbol turnuvası düzenlendi. Bu, Türk basketbol takımının 12 çocuk basketbol oynamasının ilk adımıydı ve genç takımın sorunlarına vurgu yaptı. O zamandan beri İzmir ve Ankara'da basketbol faaliyetleri hızla gelişmeye başladı. 1959 yılında kadın basketbol takımı kurulmuş ve faaliyetler başlamıştır. 1963 yılında Ümit milli takımının kurulmasıyla birlikte dış bağlantılar kuruldu. Türkiye Basketbol Federasyonu, basketbolun Anadolu'da yayılmasını desteklemek için 1968 yılında "Anadolu Kupası" adı altında müsabakalar düzenlemeye başladı. 1966 ve 1967 yılları arasında, 1946'dan beri devam eden Türkiye Şampiyonlar Ligi'nin yerini Türkiye Deplasman Basketbol Ligi aldı. Ardından Türkiye Kupası basketbol maçı ve deplasman ligi basketbol ikinci ligi başladı (Çiloğlu, 2019).

Bugün Türkiye Basketbol Federasyonu; farklı kategorilerde ulusal ve uluslararası turnuvaların organizasyonuna katılmak üzere üniversiteler, okullar ve ulusal ligler ve kulüpler düzenleyerek Türk basketbolunun gelişimini desteklemektedir. "Türkiye Basketbol Federasyonu, 1934 yılında kurulan Spor Dernekleri Federasyonu'na bağlı olarak resmen kuruldu. Federasyonun ilk başkanı bir profesördü. Süreyya Genca yaptı. Basketbol, ilk yıllarda voleybol ve hentbol branşları ile birlikte var olmuş, daha sonra daha fazla etkinlik ve organizasyonla popüler bir spor haline gelmiştir. TBF'nin kuruluşunda önemli rol oynayan ve Türk sporunun önemli isimlerinden biri olan Turgut Atakol, organizasyonun ilk başkanlığını yaptı. Bugün 26 Ekim 2016 tarihinde yapılan TBF Genel Kurul seçimi nedeniyle federasyonun yeni başkanı hep Hidayet Türkoğlu oldu (Tbf, 2018).

2.6. Basketbol Hakemliği

Genel olarak bakıldığında, bir hakem, anlaşmazlığı çözmek için taraflarca seçilen bir kişidir. "Hakem" terimi dilimize Arapçadan girmiştir. Tarafların uyuşmazlıklarını çözmek için seçtikleri kişi hakim, belirli bir konuyu iyi anlayan, seçme ve karar verme

hakkına sahip kişidir.; Kurallar, oyunu ve oyunu adil bir şekilde oynayan kişileri yönetir.

Türkçede "hakem" terimi hakemlerin sorumluluğundadır, yani hakemlik yetkisini ifade eder, hakemlerin durumunu ifade eder (<http://sozluk.gov.tr/>, erişim tarihi: 20 Eylül 2017). Basketbol hakemleri, federasyon veya yetkili bir basketbol oyun yönetimi ajansı tarafından görevlendirilen ve eğitilen personeli ifade eder. Ülkemizde gazetelerinde spor yayınlarının düzenli olarak yayınlanması nispeten yeni bir sorun olduğundan, kaynak eksikliği aşıkardır (Sungur, 2001).

1927'den 1930'a kadar resmi YMCA Türk basketbol ofisinde katip olarak çalışan Toledo ile Türkiye'de basketbolda resmi hakemlik başladı. Ahmet Robenson ve İlhami Polater gibi hakemler gayri resmi olarak maçları hakem olarak yönetti. Türkiye'nin en eski basketbol hakemleri arasında akla ilk gelen Ruppen Semersian ve Yuda Çerasi isimleri oluyor. İlk rekor sahibi hakemimiz yaklaşık 25 yıldır hakemlik yapan Çerasi'dir. Türk basketboluna modern hakemliği tanıtan ve yayan kişi Turgut Atakol'dur. Sadece Türkiye'nin değil, Avrupa'nın da en iyi hakemlerinden biri olan Atakol, olimpiyat yarı finallerini ve Avrupa şampiyonluğu finallerini yöneterek Türk basketbol takımına gurur kazandırmıştır.

Türk Basketbol Hakemliğinin bazı önemli ilkleri ve başarıları;

- 1948 Naili Moran, Londra Olimpiyat Oyunları'nda final maçı yönetmiştir.
- 1951 17 ülkenin katılımıyla Paris'te yapılan 7.Avrupa Şampiyonası'nda Türk hakem İzzettin Somer, Avrupa Şampiyonası finalini yöneterek, bu alanda bir ilke imza atmıştır.
- 1955 Turgut Atakol, 9. Avrupa Şampiyonası'nda final maçını yöneterek bu alanda tarihe geçen ikinci Türk hakemi ünvanını almıştır.
- 1956 Melbourne'da yapılan 5. Dünya Kongresi'nde Turgut Atakol FİBA Teknik Komitesi'ne seçildi ve bu görevi 20 yıl aralıksız sürdürmüştür.
- 1959 Final maçı yöneten İlhan Uyguç, Avrupa Şampiyonaları'nda final yöneten üçüncü Türk hakem olmuştur.
- 1969 Hüsamettin Topuzoğlu, Napoli'de düzenlenen 16. Avrupa Şampiyonası'nda Sovyetler Birliği ile Yugoslavya arasında oynanan final maçını yönetmiştir.

Üst düzey bir basketbol maçında, biri başhakem, iki sayı hakemi ve iki süre görevlisi olmak üzere üç hakem ve dört masa görevlisi hakem olmak üzere toplam yedi hakem bulunur. 2. Lig ve bölgesel müsabakalar için altı (6) hakem, iki (2) hakem ve dört (4) hakem vardır.

Türkiye’de hakemler;

- a) Aday Hakem,
- b) İl Hakemi,
- c) Klasman Hakemi,
- d) FIBA Hakemi, dörde ayrılır.

2.6.1. Aday Hakem (Hakem Adayı)

Aday hakem yetiştirme kursları bölgesel eğitimci aracılığıyla verilmektedir. Eğitim en az 5 gün sürer. İlk dört gün teorik eğitim, son gün hakem tekniker eğitimidir. Hakem adayları olmak isteyenlerin hakem adayları sertifikası kursunu tamamlamaları ve ardından Merkez Hakem Komisyonu (MHK) aracılığıyla herhangi bir şehirde aday hakem kursu açmaya devam etmeleri ve final sınavında başarılı olmaları gerekmektedir. Sınavda başarılı olmak için bir fiziksel uygunluk testi tamamlamanız ve yazılı sınavdan en az 70 puan almanız gerekir. Bundan sonra, MHK tarafından verilen hakem adaylarının lisansını aldıktan sonra, İl Hakem Kurulu (İHK) tarafından il hakemliğine yükseltilmeyen aday hakemlerin görevleri resen sona erecektir. Aday hakemler sadece yerel lig müsabakaları kapsamında düzenlenen maçlarda hakem ve masa takımı olarak görev yapabilirler.

Aday Hakem kurs sınavlarına katılacaklarda aranan şartlar;

- a. T.C. vatandaşı olmak
- b. En az lise ve dengi okul mezunu olmak
- c. 30 yaşında büyük olamamak (Sözleşmeli liglerde yer almış veya herhangi bir kategoride milli olmuş basketbolcular ile en az beş yıl lisanslı olarak basketbol oynamış kişilerde yaş durumuna bakılmaz.
- d. Sağlık durumunun hakemlik yapmaya uygun olduğunu gösterir doktor raporu ile belgelemek.

e. Yüz kızartıcı herhangi bir suçtan veya şike ve teşvik primi suçlarından hükümlü olmamak veya resmi kurumların disiplin/ceza kurullarından bir defada toplam altı aydan fazla ceza almamış olmak (TBF, 2021).

2.6.2. İl Hakemi

İl hakem adaylarında aranan niteliklere sahip hakem adayları arasından İHK kararı, İl Genel Meclisinin TBF'ye yazılı bildirim ve İl Hakem Kurulunun onayı ile ilgili personel il hakemliğine terfi ettirilir. MHK. İl hakem adaylarına MHK aracılığıyla il hakem lisansları verilmektedir. İl hakemleri; yerel fiber müsabakalarda planlanan maçlarda hakemlik yapabilir ve çeşitli basketbol maçlarında masa takımı olarak görev yapabilirler. Lig ve kupa maçlarında hakemlik yapamazlar.

Aday hakemlerin il hakemi olması için aranan şartlar;

- a. İHK'nin verdiği sorumlulukları başarıyla yapmak,
- b. Aday hakemlik başlangıç tarihinden itibaren en az bir yıl aday hakemlik yapmak,
- c. İHK tarafından yürütülen yazılı sınav ve fiziksel testleri geçmek (TBF, 2021).

2.6.3. Klasman Hakemi

Klasman hakemler; çeşitli müsabakalara katılmak üzere A, B ve C olarak belirlenen Federasyon tarafından planlanan hakem notlarıdır. MHK, sakatlık, hastalık, askerlik, hakemlik görevinden ayrılma vb. nedenlerle hakem olarak görevlendirilen hakemler için planlama yapabilir ve sezon öncesi hakem sayısını MHK aracılığıyla belirleyip ilan edebilir. Klasman hakem kadrosunda yer alan hakemler, kendileri için belirlenen şartları sağladıkları sürece ilgili dereceli kategoride düdüğ çalarlar (TBF, 2021).

2.6.3.1. A Klasman Basketbol Hakemliği

A seviyesindeki hakemler, her seviyedeki müsabakalarda görev alabilir ve A seviyesi hakem aday kriterlerini karşılayan B seviyesi hakemler arasından seçilir. MHK tarafından düzenlenen A-seviye seminerine katılmaları için ismen davet edildiler. Eğitim kursu bittikten sonra MHK sınavını geçen öğrenciler A-seviye hakem olmaya hak kazanırlar. A-seviyesi hakem sayısı her sezon başlamadan önce MHK tarafından

belirlenir. MHK gerekli gördüğü takdirde bu numaranın değiştirilmesine karar verebilir (TBF, 2021).

A Klasmanı Hakemi olma şartları şunlardır: B Klasmanı Hakemlerinin A Klasmanı Hakemi olabilmeleri için aşağıdaki koşullar aranır:

a) 33 yaşından büyük olmamak (Daha önce A klasmanında olanlarda bu koşul aranmaz),

b) B Klasmanında en az iki sezon görev yapmış olmak.

Her sezon sonunda MHK tarafından yapılan değerlendirme sonucunda bu klasman için aranan kriterlere göre başarılı bulunmayan hakemler, A Klasmanından çıkartılmaktadır. Sonraki basketbol sezonunda B Klasmanında değerlendirilmektedir

2.6.3.2. B Klasman Basketbol Hakemliği

B Klasmanı Hakemleri, Yerel Lig Faaliyetleri kapsamında düzenlenen müsabakalarda ve Federasyon tarafından organize edilen;

a) Bayanlar 1. Ligi (TBBL) müsabakaları,

b) 2. Lig (TB2L ve TBB2L) müsabakaları,

c) Bölgesel Lig (EBBL ve BBBL) müsabakaları,

d) Yurtiçi Faaliyetleri müsabakaları,

e) Kurum Faaliyetleri müsabakalarında hakem olarak görev yapabilmektedirler.

B seviyesi hakem adaylarının şartlarını sağlayan C seviyesi hakemler arasından uygun aday seçilir. Seçilen adaylar, MHK tarafından düzenlenen B level hakem seminerine katılmaya davet edilir. Seminer sonrası MHK 11 tarafından yapılan sınavlarda başarılı olanlar B hakemi olmaya hak kazanırlar. B seviyesini oluşturan dereceli hakem sayısı, her sezon başlamadan önce MHK standartlarına göre belirlenir. MHK gerekli gördüğü takdirde bu numaranın değiştirilmesine karar verebilir.

B Klasmanı Hakemi olma şartları şunlardır: C Klasmanı Hakemlerin B klasmanı olabilmeleri için aşağıdaki koşullar aranır.

a) 30 yaşından büyük olmamak (Daha önce B klasmanında olanlarda bu koşul aranmazdı),

b) En az iki yıl süreli ve bir önceki sezonda vizeli C Klasmanı Hakemi lisansına sahip olmak (<http://www.tbf.org.tr>).

2.6.3.3. C Klasman Basketbol Hakemliği

C Klasmanı Hakemleri, Yerel Lig Faaliyetleri kapsamında düzenlenen müsabakalarda ve Federasyon tarafından organize edilen;

a) Türkiye Bayanlar 2. Ligi (TBB2L) müsabakaları,

b) Bölgesel Lig (EBBL ve BBBL) müsabakaları,

c) Yurtiçi Faaliyetleri müsabakaları,

d) Kurum Faaliyetleri müsabakalarında hakem olarak görev yapabilmektedirler.

Hakemlerden C seviye hakem standartlarını karşılayan ve İHK tarafından onaylananlar, İHK'nın kararı ve yazılı başvurusunun ardından MHK tarafından düzenlenen C seviye hakem seminerine (yazılı test ve fiziksel uygunluk testi) katılmaya davet edilir. MHK Genel Sekreterliği il temsilcisi. Adaylar seminere masrafları kendilerine ait olmak üzere katılırlar. Semineri başarıyla tamamlayan il hakemleri, C seviye hakem olma ve MHK tarafından verilen "C-level hakem" lisansı alma hakkına sahiptir.

C Klasmanı Hakemi olma şartları şunlardır: İl Hakemlerinin C Klasmanı Hakemi Adayı olabilmesi için aşağıdaki koşulların oluşması gereklidir:

a) İHK tarafından verilen görevleri başarıyla yerine getirmek,

b) En az bir yıl (İl Hakemi olma tarihinde itibaren) süreyle İl Hakemi olarak görev yapmış olmak,

c) İHK tarafından MHK' ye önerilmiş olmak,

d) MHK tarafından yapılan C Klasmanı Hakem seminerine katılarak yapılan yazılı ve fiziksel sınavlarda başarılı olmaktır. (TBF, 2021).

2.6.3.4. FIBA Hakemliği

FIBA sınavlarında başarılı olan hakemlere FIBA Hakem unvanı verilir. Uluslararası yarışmalara katılırlar. FIBA hakemleri, MHK tarafından belirlenen kriterlere göre klasmana göre belirlenen maçlarda görev yapabilirler. (TBF, 2021).

2.7. Futbol

Türk dil kurumunun tanımına göre futbol 11 er kişilik takımlarla ve belli kurallar çerçevesinde topu karşı takımın kalesine sokma amacıyla oynanan bir takım oyunudur. Diğer bir deyişle futbol topu rakip takımın kalesine daha fazla atma amacıyla oynanan yeterli teknik ve bilgi gerektiren bir oyundur (Özkara, A. 1995).

Futbol, hareketlerin hızla ve tekrar tekrar değiştirilebildiği bir spor olan 1.000 civarında harekete sahiptir. Bu oyun güç, hız, gücün sürekliliği, hızın sürekliliği, düzensiz aralıklarla patlayıcılık ve koordinasyon ve düzensiz teknik ve taktik becerileri gösterir.2 yarıya bölünmüş ve her oyun 45 dakikadır (Deliceoğlu G, ve Müniroğlu S. 2005).

Futbol, günümüzde oynanan spor dallarında büyük bir yer ve önem taşımaktadır. Milyonlarca insan futbol oynamasına rağmen seyirci olarak katılan çok daha fazla oyuncu vardır. Ayrıca günümüz futbolu çok sayıda çalışanı olan bir sektör haline gelmiştir (İnal, 2004). Futbol endüstrisi, insanların üst düzey futbolcular için bir meslek olarak görülen futbola olan ilgisini artırmıştır. Bu nedenle futbolcular üst düzey maçlara katılabilmek için futbolun koşullarına uyum sağlamak zorundadır. (Reilly and White 2004).

2.7.1. Futbolun Tarihsel Gelişimi

Ne zaman başladığı ve hangi coğrafi bölgede daha yaygın olduğu konusunda net ve kesin bir kayıt olmasa da Olimpiyat Oyunlarının ne zaman başladığına dair çeşitli rivayetler, efsaneler ve mitler bulunmakta ve birçok ülkenin tarihi işaretleri bulunmaktadır. (Yıldıran, 1997).

Modern futbolun ne zaman ve nerede ortaya çıktığı konusunda çeşitli söylentiler var. Antik Roma askerlerinin boş zamanlarında oynadıkları harpsamın günümüz futbolunun temelini oluşturduğu, Romalıların ise Yunan "Episkyres" oyunundan etkilenerek bu sporu hayatlarına soktuğu söylenebilir. Orta Çağ'da Romalı askerler ve Fransız vatandaşlarının oynadığı "LeSouie'nin futbola çok benzediği söyleniyor (TFF Yayınları, 1994). Kaynaklar açısından neredeyse tamamı; adada 12. Yüzyıldan itibaren futbolun o zamandan beri başladığı doğrulandı. 17. yüzyılda İngiltere'de futbolcuların vazgeçemediği, hatta kraliyet ailesi üyelerinin bile tüm insanları oynamaya teşvik ettiği göz ardı edilemez. (Özmen, 2000).

Futbolu bu kadar popüler yapan Kral II. Charles olmuştur. İtalya'ya sığınmak zorunda kalan II. Charles ve beraberindeki soylular, adaya döndüklerinde İtalya'da izledikleri "Giuocco del Calcio" hareketini tüm ülkeye yaymak için büyük çaba ve zaman harcadılar. Eski Türk kültür toplumunda kolektif oyunlara yönelik kaynaklar kıt olmasına rağmen, Çin kronikleri ve Kaşgarlı Mahmud'un XI'i doğrudur. 19. yüzyıla ait önemli kitabı "Divan-ı Lûgat-it Türk"te Türk sosyal hayatında top oyunları hakkında çok önemli keşiflere imza attı (TFF Yayınları, 1994) XI. yüzyılda Çin'de ayaklarla oynanan "Tsuu Kùh", Çin'deki ilkel Türk boylarının farklı zamanlarda ustaca oynadıkları ayak oyunlarından biri olarak nitelendirilmektedir. "Divan-ı Lûgat-it Türk"te top oyunları ve ilgili terimler olan "Tepük", "Çögen", "Top Yuvarlama" gibi terimler yer almaktadır. (Üçışık, 1999).

Futbol tarihte önemli gelişmeler kaydetmiştir ve günümüzde her yönüyle sirkülasyonunu sürdürmektedir. Futbol, toplumla bütünleşmiş yapısı nedeniyle siyasetin, ekonominin, kültürün ve toplumun gelişimini başarıyla etkilemiştir ve onun bilimsel araştırmalarının önemli bir konusudur. Futbol, tıpkı Türk spor organizasyonunun ilk kurulduğu gibi, birden fazla yapısal değişikliğe neden olması nedeniyle ülkemizde çok değerli bir yere sahiptir. Futbol, bugünkü oynanış biçimine benzer şekilde 17. yüzyılda İngiltere'de şeklini almıştır. Vatandaşlardan ve soylulardan büyük ilgi gören futbol, adada hızla popüler hale geldi ve önemli ilerlemeler kaydetti. 1848 yılının sonlarına kadar İngiltere'de "Cambridge Kuralları" adı altında farklı oyun kurallarını birleştiren, aynı futbolu her yerde uygulamak için, Cambridge Üniversitesi öğrencileri arasındaki rekabet, "Sheffield Club" olarak ilk resmi olarak 1857 yılında kurulmuş Futbol. club, modern futbolda 9. sırada. 26 Ekim 1863'te 11 kulüp yetkilisi Londra'da toplandı. Bu, Gregoryen takvim tarihi olarak kabul edilen ve futbolda ilk federasyon olan İngiliz Futbol Federasyonu'nu kuran en önemli adımdı (Akşar, 2005).

1879'da Glasgow'dan Danwen'e kadar ekonomik ve reddedilemez iş fırsatlarını futbolcuları ikna etmek için kullandı ve futbol profesyonelliğinin ateşini yaktı.1885'te futbol profesyonelliği İngiliz Futbol Federasyonu tarafından resmen kabul edildi. 1889'da İngiliz oyununun kuralları. Türkiye'de açılan federasyonlar aracılığıyla Danimarka ve Hollanda'nın Avrupa'ya yayılması ve Arjantin'in 1893'te Amerika'da açtığı ilk federasyon futbolun gelişme aşamasındaki diğer önemli gelişmelerdi (Futbolekonomi, 2021)

Uluslararası Futbol Federasyonu (F.I.F.A.) 21 Mayıs 1904'te Fransa'nın başkenti Paris'te kuruldu. Dünya futbolunu yönetmek için Fransa, Belçika, Danimarka, Hollanda, İsveç ve İsviçre tarafından birleştirildi (Tercüman, 1981). İngiliz Futbol Federasyonu, kurulduğunda FIFA'ya katılmadı ve 1906'da formasyona katıldı (Durmuş, 1999).

Dünya futbolunun lideri F.I.F.A. futbol, oyunun kurallarını yerine getiren, kuralları güncelleyen, uluslararası müsabakalara ve organizasyonlara hazırlanan bir karar organıdır. FIFA merkezi İsviçre'nin Zürih kentinde bulunmaktadır. 2017 yılı itibarıyla 208 üyeli FIFA'nın 6 bağımsız federasyonu bulunmaktadır. (Wikipedia, 2021). FIFA üyesi olmaya devam eden bazı Avrupa ülkeleri, 1950'lerde Avrupa Futbol Federasyonu'nu (U.E.F.A) kurmayı planladı. Avrupa Birliği'nin kuruluşuna ilişkin ilk toplantı İsviçre'de, yirminci toplantı aynı yıl Finlandiya'da ve üçüncü toplantı 1953'te Fransa'da yapıldı. 2 Mart 1955'te, merkezi İsviçre'de bulunan ilk UEFA Kongresi, 29 üye ülkenin katılımıyla Avusturya'da yapıldı (11). Güncel olarak UEFA'ya üye 54 ülke bulunmaktadır.

2.7.2 Dünya'da Futbolun Gelişimi

Futbolun ne zaman icat edildiği bilinmemekle birlikte antik kaynaklarda Çinliler, Romalılar, Mısırlılar, Yunanlılar ve Mayalar tarafından oynanan birçok futbol maçından söz edilmektedir. 1863'te Londra Futbol Federasyonu, futbol maçlarının ilk kurallarını kaydetti. Futbol maçları İngiliz askerleri, denizciler ve iş adamları tarafından Hindistan, Güney Afrika, Avrupa ve Güney Amerika'ya götürüldü (İnal,2004).

Uluslararası Futbol Federasyonu (FIFA), 21 Mayıs 1904 tarihinde Fransa, Belçika, Hollanda, İsveç, İsviçre, Danimarka ve İspanya futbol federasyonlarının katılımıyla Fransa'nın başkenti Paris'te kurulmuştur. Ayrıca diğer Avrupa ülkelerindeki şubelerini genişletti. İlk Dünya Kupası 1930'da Uruguay'da FIFA tarafından düzenlendi ve Uruguay ilk Dünya Kupası'nı kazandı (Urartu, 1994).

Futbol, 19. yüzyılın sonlarında Amerika Birleşik Devletleri'ne tanıtıldı. Eskiden Amerikalı göçmenlerin oynadığı bir oyundu, ancak 1970'lerde ulusal futbol (futbol) ligi kuruldu. Futbol ilk olarak 1908 Olimpiyat Oyunlarında ortaya çıktı. İngiltere milli takımı Olimpiyat Oyunlarında altın madalya kazandı. Günümüzde futbol, uluslararası arenada en çok izlenen spordur.

2.7.3. Türkiye’de Futbolun Gelişimi

Tarihsel araştırmalara ve belgelere baktığımızda, futbolu dünyaya yayan ve getirenin İngilizler olduğunu göreceğiz. İngilizler çeşitli nedenlerle tüm dünyaya yayıldığında, İngilizler Anadolu’da tütün ve pamuk ticareti yapmak için limanları olan şehirlere ve Osmanlı İmparatorluğu’nun kontrolündeki ülkelere yerleştiler. Liman kentine yerleşen aileler, askerler, denizciler ve iş adamları top, sigara ve alkollü içki getirmişlerdir (Atabeyoğlu,1991).

Tarihsel araştırmalara ve mevcut verilere bakılırsa, ülkemizin ilk futbol maçı 1875 yılında Selanik’te yapılmıştır. O zamanki ülke şartlarında Türklerin spor yapmasına ve kulüp kurmasına izin verilmese de ülkemizde yabancılara böyle bir izin verilmiştir. İlk modern futbol 1890’da İstanbul’da başladı. Türkiye’nin ilk futbol kulübü 1902 yılında eşi tarafından kurulmuştur. James Lafontaine ve Mr. Herace Armitage’in çabalarıyla İngilizler ve Yunanlılar Kadıköy’de "Cadikeu Fuetball Club"nü kurdular. Bunu Moda Futbol Kulübü ve Yunan Elpis Kulübü takip etmiştir (Wikipedia, 2021). Futbol oynamak isteyen Türkler yabancı isimler altında futbol oynuyor. Bunlardan ilki deniz subayı Fuat Hüsnü Kayacan’dı. Kayacan, bir İngiliz takımında "Bobby" takma adıyla oynayan ilk Türk futbolcudur. Gelecekte Fuat Hüsnü Kayacan ve Reşat Danyal, çabalarıyla ilk Türk futbol takımı Black Stacking’in adını buldular, herkesi gizli tuttular ve çok çalıştılar. Ancak Black Die Futbol Kulübü, otokratik dönemde gelişimini tamamlamadan kapatılmıştır (Wikipedia, 2021).

Türkiye’nin ilk futbol ligi 1903 yılında İmojen, Moda, Kadıköy ve Elpis kulüplerinin katılımıyla Fenerbahçe Stadi’nin bulunduğu papazın çayırında yapıldı. 1905 yılında kurulan Galatasaray, tamamı Türk oyunculardan oluşan ilk futbol takımıdır. Daha sonra 1907’de Fenerbahçe Spor Kulübü, 1908’de Vefa ve 1903’te Beşiktaş Jimnastik Kulübü kuruldu. Beşiktaş Jimnastik Kulübü, 1911 yılında bir futbol bölümü açmıştır. 1908’de ikinci bir meşrutiyetin ilanından sonra Türk futbolunun federatif yapı içinde yeniden kurulması başarısız oldu. Ülkemin spor, futbol ve diğer sektörlerinin gelişimi, ilerlemesi ve organizasyon yapısı Çin Cumhuriyeti döneminde gerçekleşmiştir (Atabeyoğlu,1991).

1922 yılında İstanbul’da toplanan kulüp yetkilileri, Türkiye İdman Cemiyetleri Birliği’ni (TİCİ) oluşturmak, Futbol Komitesi adına Futbol Federasyonu’nun oluşumunu

tamamlamak ve FIFA'ya üye olmak için harekete geçer. 21 Mayıs 1923'te Cenevre'de düzenlenen FIFA Konferansı'nda Türkiye tam üye olarak kabul edildi. Futbol Federasyonu, Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (1922-1936), Türkiye Spor Kurumu (1936-1938) ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü ve ardından Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü (1938'den günümüze) bu günlerde bu kuruluşların gözetimi ve denetimi günümüze kadar gelmiştir (Koloğlu,1994).

Günümüzde Türkiye Futbol Federasyonu, özerk bir yapıda futbol organizasyonunu sürdürmektedir.

2.8. Futbol Hakemliği

20. Yüzyılda spor dediğimiz de aklımıza öncelikle etkisinden kurtulamadığımız futbol gelmektedir. Zamanla ilgi odağı olan futbol, ilginin ve tercihin artmasıyla yetenekli oyuncuların yetişmesine ve gençler tarafından da oyunun özelliklerinin ilgi çekici olması hem tercih edilen olmasına hem de genç nesiller tarafından en sevilen oyun haline gelmesine sebebiyet vermiştir. Tüm dünya genelinde tercih edilmesi ve sevilmesi yeni 7 ekollerin oluşumuna evsahipliği edinmiş, kendisine özgü ekoller ve zevklerin oluşuşunu ve gelişimine de ön ayak olmuştur (Koç ve ark, 2000).

Futbol 'Çağın Oyunu' ünvanını elinde tutarken bu çağın oyununu kurallarına uygun oynanmasına liderlik eden oyunu adil bir şekilde yönetilmesini sağlayan hakemlerdir. Futbol da her zaman nihai karar son söz her zaman daima hakeme aittir (Harley et al., 1999).

Hakem oyun alanına ilk girişinden oyun alanını terk edişine kadar adil bir yönetim ve duruş sergiler futbol oyun kurallarını kontrolü altında tutarak hakimiyetini gösterir (Collina, 2004). Hakemlikte beden dilleri çok önemlidir kurallara hakimiyetini sözlü olmanın yanı sıra bedensel olarak hal hareket ve davranışlarıyla da göstermeli, kuralları istenilen şekilde uygulanacağını saha içine saha dışına göstermeli sakinliğiyle proaktifliğiyle hızlı ve çabuk karar verişleriyle herkesin güvenini ve hakimiyetini kabul ettirmelidir. Stres baskı ve kaos ortamında sakinliğini kararlı duruşunu göstermeye devam etmelidir (Weinberg and Richardson, 1990).

Futbol günümüzde oldukça ilgi duyulan milyonları ekrana bağlayan seyir keyfi olan ve bu seyir keyfini saha içinde yöneten eğitimli futbol hakemleri tarafından yapılır (Sunay, 1992).

2.8.1. Futbol Hakemliğinin Tarihçesi

Hakemlik, futbolun temel yapı taşlarından biridir. Hakemsiz bir futbol müsabakası düşünülemez. Mahalle aralarında oynanan futbol maçlarında bile bir hakeme ihtiyaç duyulur. Bir müsabakanın fair-play ilkeleri içerisinde, seyir zevki yüksek ve olaysız, kavgasız bir şekilde hakeden takımın kazanmasıyla bitmesinde hakemin rolü büyüktür. Ancak, futbolun olmazsa olmazı olan hakemlik futbolun ortaya çıkmasından çok sonra futbola entegre olmuştur. Futbol ilk olarak milattan 2500 yıl önce Çin ordusunda ortaya çıkmış daha sonra M.S 217 yılında İngiltere'nin Derby ilçesinde ilk futbol karşılaşması oynanmıştır. Dünyadaki değişime paralel olarak futbolda zamanla gelişmiş olup, müsabakalarda hakeme ihtiyaç duyulmuştur. 1819 yılına kadar müsabakalar hakemsiz oynanmış olup, zaman zaman takım kaptanları hakemlik yapmış, ancak bunun sakıncaları zamanla ortaya çıkmıştır (Orta, 2011). İlk yapılan hakemlikler saha dışından yapılmaktaymış. Hakemlik kurumunun ilk defa İngiltere'de ortaya çıkmış olup, ilk burada kurumsallaşmıştır. İlk olarak ortaya çıkan hakemlik günümüz hakemliğinden çok farklı bir yapıdadır. Sahanın her iki yarısında birer hakem bulunmakta olup bir hakemin de masa başında görev yapması sağlanmıştır. Masa başındaki hakem diğer hakemlerin 8 anlaşmazlığa düşmesi halinde duruma müdahale etmektedir. Bu hakem ayrıca skoru kaydetmekte ve zamanı ölçmektedir (Tezcan, 1964).

Hakem tanımı ilk olarak 1881 yılındaki oyun kurallarında geçmektedir. 1884 yılında hakemlerin müsabakaların kayıtsız şartsız tek yetkilisi olmaları sağlanmıştır. Oyun kurallarında sistematik değişikliklerle kuralların kategorilere ayrılması ve düzenlenmesiyle ilk olarak 1896 yılında Oyun Kuralları Kitabı yayınlanmıştır. 1905 yılında hakemlik bugünkü halini almıştır. Masadaki hakem ortaya geçmiş olup şimdiki düzenden farklı olarak iki yardımcı hakemde iki taç çizgisi boyunca görev yapmıştır.

Daha sonra 1920 yılında şimdiki sistem olan diyagonal sisteme geçilmiştir. ‘‘Uluslararası Futbol Birliği (IFAB), İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda’’ futbol federasyonu² Haziran 1886’da her ülkeden ikişer temsilcinin birlikteliğiyle kurulmuştur. Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda, İspanya, İsveç ve İsviçre’nin katılımıyla, 21 Mayıs 1904 yılında, ‘‘Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği’ni (FIFA)’’ Paris’te ilk adımı attı ve bu kuruluş da 1913 de Uluslararası Futbol Birliği

Kurulu (IFAB) temsiliyle katıldı. Ülkemizde hakemlik futbolun dünyadaki gelişimine paralel olarak 1880 yılında ortaya çıkmıştır.

Ülkemizde ilk olarak futbolu bırakmış futbolcular hakemlik yapmaya başlamış. Ülkemizde ilk futbol hakemi aynı zaman da ilk Türk futbolcu Fuat Hüsni Kayacan'dır. Kayacan'ın yönettiği ilk maç Kadıköy-Moda maçıdır. Fuat Hüsni Kayacan'ı, Ali Sami Yen, Yusuf Ziya Öniş ve Burhan Felek takip etmiştir. Türkiye'de hakemlere ilk lisans 1940 yılında verilmiş olup, ilk lisanslı hakemimiz Şazi Tezcan'dır. İlk milli futbol hakemimiz ise Nuri Bosuttur Artun (1992). İlk FIFA kokartlı hakemimiz ise Sulhi Garan'dır. Türk sporunun ilk teşkilatı olan Türk İdman Cemiyetleri İttifakı'nın kurulmasının ardından Yusuf Ziya Öniş başkanlığında ilk Türk Futbol Federasyonu, 1923 yılında yapılan toplantıda kurulmuştur. Ardından FIFA'ya başvurulmuş ve Türkiye 21 Mayıs 1923 tarihinde, FIFA'nın 26. üyesi olmuştur. Oyun kurallarının belirleyicisi olan IFAB, dünyadaki teknolojik gelişime ve diğer değişimlere ayak uydurarak oyun kurallarında her yıl değişiklikler yapmaktadır. Bu değişikliklerden en çok hakemler etkilenmektedir. Örnek vermek gerekirse, kırmızı kart uygulaması, ofsait kuralı, ilave yardımcı hakem uygulaması ve son olarak Video Yardımcı Hakem Uygulaması yapılan değişikliklerin en önemlisidir. Hakemlik tarihinin en önemli uygulamalarından biri olan ilave yardımcı hakem uygulaması ilk olarak 2013 9 yılında Dünya'da ve ülkemizde eş zamanlı olarak uygulanmıştır. Bu uygulama ile ceza sahasındaki pozisyonlara ve topun gol çizgisini geçip geçmediğini tespit etmek için kale arkalarında birer hakem daha görevlendirilmiştir. Ancak istenilen başarıya ulaşamamasından dolayı 2017 yılında bu uygulamaya son verilmiş olup, hakemlikte büyük bir devrim olarak gösterilen Video Yardımcı Hakem uygulamasının çalışmalarına başlanmıştır. Video Yardımcı Hakem uygulamasında sahadaki dört hakemden farklı olarak sahaya yakın bir platform ya da merkezi bir yerde en az 2 ya da fazlası video yardımcı hakemin ve bir video operatörün maç ve pozisyon görüntülerini izleyerek müsabaka hakeminin ve yardımcı hakemlerin yaptığı çok bariz hataları hakeme tekrar izleterek ya da doğrudan düzeltildiği bir uygulamadır. Futbolda devrim olarak nitelendirilen bu uygulama ilk olarak 2016 yılında "İtalya ve Fransa ile hazırlık maçında denenmiştir. Daha sonra Rusya'da gerçekleştirilen 2018 Dünya Kupası'nda tam anlamıyla uygulanmıştır. Türkiye'de ilk VAR sistemi Erzurumspor ile Ümraniye spor arasında oynanan 1.Lig Play-of müsabakasında uygulanmıştır. O müsabakayı Arda

Kardeşler yönetmiş olup, resmi ilk VAR hakemliğini Fırat Aydınus yapmıştır. Günümüz hakemliği bugünkü haline biran da gelmemiş olup her yıl yapılan belirli değişikliklerle günümüzdeki halini almıştır. Bu gelişimde en büyük etki şüphesiz ki teknolojiye bağlı gelişmelerdir. Ayrıca Futbolun bir endüstri haline gelmesi ve dünya ekonomisinde hatırı sayılır bir paya sahip olmasından dolayı uluslararası ve ulusal federasyonlar hakemlerin profesyonel olarak bu işi yapmalarını istemektedir. Ülkemizde 2017 yılından itibaren en üst ligde hakemlik yapan kişiler profesyonel olarak bu işi yapmaktadır.

2.8.2. Futbol Hakemi Olma Aşamaları

Futbol hakemi olma şartları ve aşamaları dünyada ve ülkemizde paralellik göstermektedir. Ülkemizde futbol hakem kursları Türkiye Futbol Federasyonu'na (TFF) bağlı Merkez Hakem Kurulu'nun (MHK) izniyle her ilde bulunan İl Hakem Kurulları tarafından açılır. İl Hakem Kurulları hakem ihtiyacına bağlı olarak aday hakem kursu açmak istediğini Hakem İşleri Müdürlüğü (HİM) vasıtasıyla MHK'ye bildirir. MHK uygun görürse İl Hakem Kurulları aday hakem kursu açabilir. Her hakem, ilk olarak aday hakem klasmanından başlar.

Aday hakemliğe giriş şartları aşağıdaki gibidir;

- Geçerli sağlık raporu,
- Geçerli arşivli adli sicil kaydı,
- 18 yaşından küçükler için aile izini almış olmak gerekmektedir,
- Atletik olmak ve Tercih edilen boyun erkeklerde 1,70 m, kadınlarda minimum 1,60 metre olması istenmektedir,
- AH Mülakatı aynı zamanda Kursunu geçerli başarı düzeyinde tamamlamak,
- 16-30 yaş aralığında olmalıdır.

Aday hakem kursunu tamamlayan hakemler illerinde amatör düzeydeki en küçük yaş kategorisindeki maçlarda hakem olarak ve yardımcı hakem olarak atanırlar. Bir yıl kadar görev aldıktan sonra il hakemi olmaya hak kazanırlar. Aday hakemlerin 3 yıl içinde il hakemliğine geçmeleri gerekmektedir. İl hakemi olduktan sonra o hakem TFF tarafından lisans numarası verilmektedir. İl hakemliğinden sonra hakemlerin hakem ya

da yardımcı hakemlik konusunda uzmanlaşması gerekmektedir. İl düzeyindeki maçlarda başarılı olan hakemler il hakem kurullarının tavsiyesi ile Bölgesel Hakem ve Bölgesel Yardımcı Hakem olmaya aday gösterilirler. Bir dizi mülakat ve sınavlardan sonra hakemlerin bu kategorilere terfi edip etmediği ‘‘Merkez Hakem Kurulu’’ açıklanır.

Ülkemizde hakemlerin profesyonel liglerde görev alması Klasman Hakemliği unvanıyla başlar. Bölgesel Amatör Lig’de başarıyla görev yapan Bölgesel Hakem ve Bölgesel Yardımcı Hakemler Bölgesel Hakem Kurulu’nun tavsiyesi ve onayıyla Klasman Hakem ve Klasman Yardımcı Hakemliğine aday gösterilirler. Belirli şartları sağlayan ve sınavlarda başarılı olan adaylar ‘‘Merkez Hakem Kurulu’nun’’ onayı ile bu kategorilere terfi ettirililer. Klasman kategorisinde yer alan hakem ve yardımcı hakemler 2.Lig ve 3.Lig müsabakalarında görev alırlar. Türkiye’de en üst iki ligde görev alan hakemler Üst Klasman Hakem unvanına sahip olmalılar. Klasman Hakemlerinden başarılı olanlar sezon sonu ‘‘Merkez Hakem Kurulu’’ Üst Klasman Hakemliğine Terfi Kursuna davet edilirler. Bu kurslarda başarılı olan hakemler Üst Klasman Hakemi olmaya hak kazanırlar.

2.8.3. Futbol Hakemliğinde Klasman Çeşitleri

Ülkemizde hakem klasmanları dünyadaki hakem klasmanlarına benzerlik göstermektedir. Her hakem ilk olarak Aday Hakem olarak hakemliğe merhaba der. Sonrasında İl Hakemi olarak lisans sahibi olur. İl hakemliğinden sonra yetenekleri doğrultusunda hakem ya da yardımcı hakem olma tercihinde bulunmaları gerekir. Çünkü il hakemliğinden sonra Bölgesel, Klasman, Üst Klasman ve FIFA hakemliği kendi içinde hakem-yardımcı hakem kategorilerine ayrılmaktadır.

2.8.3.1. Aday Hakem

Hakemliğin ilk aşamasıdır. Hakemliğin uygulamalı olarak sahada öğrenilmesi ve en alt kategorilerde müsabakalarda görev alınan hakemin pişmesinin sağlandığı kademedir.

2.8.3.2. İl Hakemi

Aday hakemliği başarıyla geçen herkes il hakemi olur. İl de bulunan müsabakalarda görev alırlar. 47 yaşına kadar il hakemliği yapılabilir. Kokartları sarı renklidir.

2.8.3.3. Bölgesel Hakem

Amatör lig müsabakalarında bölgesel lig statüsünde olan takımlarda bölgede olan tüm müsabakalarda federasyona bağlı bölgesel kurul üyeleri tarafından verilen maçlarda görev yaparlar. 36 yaşına kadar Bölgesel Hakemlik yapılabilir. Kokartları yeşil renklidir.

2.8.3.4. Bölgesel Yardımcı Hakem

Bölgesel lig statüsünde olan tüm takımlarda görev alabilirler. 36 yaşına kadar Bölgesel Yardımcı Hakemlik yapılabilir. Kokartları yeşil renklidir.

2.8.3.5. Kadın Bölgesel Hakem

İl Hakemliğinden sonra kadın hakemler Kadın Bölgesel Hakem kategorisine yükselirler. Kadın liglerinde tüm statüsünde görev alır aynı zamanda tüm bölgesel lig statüsündeki bölge müsabakalarında yer alabilir. 45 yaşına kadar yapabilirler. Kokartları yeşil renklidir.

2.8.3.6. Kadın Bölgesel Yardımcı Hakem

Kadın liglerindeki tüm statülerde yardımcı hakemlik yaparlar ve tüm bölgesel lig takımlarında bölge içerisinde yardımcı hakem olarak görevlendirilebilirler. 45 yaşına kadar yapabilirler. Kokartları yeşil renklidir.

2.8.3.7. Klasman Hakem

Klasman hakemleri en üst düzeyde 2.lig statüsünde olan Türkiye genelinde tüm spor müsabakalarında alt kategorideki müsabakalarda da görev alabilirler. Klasman Hakem kadrosunda bulunanlardan VAR sertifikası bulunan hakemler VAR / AVAR olarak görevlendirilebilirler. 45 yaşına kadar yapabilirler. Kokartları gri renklidir.

2.8.3.8. Klasman Yardımcı Hakemi

Müsabakalarda 2. Lig ve altındaki tüm Türkiye liglerinde görev alabilirler yardımcı hakem olarak. 45 yaşına kadar yapabilirler. Kokartları gri renklidir.

2.8.3.9. Üst Klasman Hakemi

Tüm profesyonel liglerdeki takımlarda görevlendirilebilirler. VAR sertifikası bulunan hakemler VAR/AVAR olarak görevlendirilebilirler. Profesyonel (Sözleşmeli) hakemler arasından performansa dayalı olarak MHK'nın önerisi Yönetim Kurulu'nun

onayıyla yıllık sözleşmeler ile en fazla 47 yaşına kadar uzatılabilir. Kokartları kırmızı renklidir.

2.8.3.10. Üst Klasman Yardımcı Hakemi

Türkiye'deki tüm profesyonel liglerde yardımcı hakem olarak görev alabilirler. VAR sertifikası bulunan yardımcı hakemler AVAR olarak görevlendirilebilirler. Profesyonel (Sözleşmeli) yardımcı hakemler arasından performansa dayalı olarak MHK'nun önerisi Yönetim Kurulu'nun onayıyla yıllık sözleşmeler ile en fazla 47 yaşına kadar uzatılabilir.

2.8.3.11. FIFA Hakemi

FIFA, UEFA ve tüm diğer liglerde müsabakalarda görevlendirilir. Giriş şartları ve yaş şartları FIFA tarafından belirlenir. MHK'nin tavsiyesi FIFA'nın onayı ile belirlenir.

2.8.3.12. FIFA Yardımcı Hakemi

FIFA, UEFA da tüm liglerde ve müsabakalarda yardımcı hakem olarak görev alabilirler. Giriş şartları ve yaş şartları FIFA tarafından belirlenir. MHK'nin tavsiyesi FIFA'nın onayı ile belirlenir.

2.8.3.13. FIFA Kadın Hakem

FIFA ve UEFA'nın düzenlediği müsabakalarda hakem olarak görevlendirilir. Giriş şartları ve yaş şartları FIFA tarafından belirlenir. MHK'nin tavsiyesi FIFA'nın onayı ile belirlenir.

2.8.3.14. FIFA Kadın Yardımcı Hakem

FIFA ve UEFA da ve tüm ülke müsabakalarında görev alabilirler yardımcı hakem olarak şartları ve yaş şartları FIFA tarafından belirlenir. MHK'nin tavsiyesi FIFA'nın onayı ile belirlenir.

2.9. Karar Verme

Karar verme kavramını daha iyi anlamak için öncelikle "karar verme" kavramını tanımlamamız gerekir. Kavramsal olarak ele alındığında karar verme kavramı, "hedefe ulaşmak için mevcut olasılık ve koşulları karşılayabilecek olası farklı eylem planları arasından en uygununun seçilmesi" olarak yorumlanmaktadır (Aktaş, 2016, s.21). Başka bir tanım ise; herhangi bir sorunu çözmek için çeşitli seçenekler arasında en uygun

uygulamadır. Öte yandan, Herbert Simon karar vermeyi "bir kişinin belirli bir amaca ulaşmak için bilinçli olarak belirli bir alternatifini seçmesi" olarak tanımlamış ve insanların çalışmalarında amaç-bilinçli seçim unsurlarına dikkat çekmiştir (Tozlu, 2016, s.30).

Karar verme hayatın her alanında karşılaştığımız bir olgudur. Sporda, okulda, iş hayatında, yönetimde, eğitimde, diyetle, arkadaş edinmede vb. birçok kararla karşı karşıya kalıyoruz. Karar, "iş veya sorun göz önünde bulundurularak verilen nihai karar" olarak ifade edilmektedir (TDK, 2019).

Karar verme, bireyin amaca ulaşmak için mevcut durum ve koşullara göre olası farklı olaylar arasından en uygun olanı seçmesidir (Kuzgun, 2000). Karar verme; olayla ilgili alternatifler arasından doğru seçimi yaparken şüpheli ve belirsiz seçenekleri azaltma süreci olarak tanımlanmaktadır (Tekin, Özmütlu, & Erhan, 2009).

Başka bir araştırmacının tanımına göre ilkinde karar verme; karar vericinin tercihlerine ve değerlerine dayalı olarak alternatifleri seçme ve belirleme çalışmasıdır. Karar verme, çeşitli olayları göz önünde bulundurarak alternatifleri seçerken sadece bu alternatifleri belirlemeyi değil, aynı zamanda en uygun olan hedeflerimizi, arzularımızı, yaşam tarzlarımızı, değerlerimizi vb. Birlikte gerçekleştirin. İkincisinde karar verme; alternatifler arasında uygun seçimler yaparken, şüpheleri ve belirsizlikleri yeterince azaltma süreci olarak tanımlamıştır. Bu tanım, karar vermenin bilgi toplama işlevine odaklanır. Burada önemli olan belirsizlikleri ortadan kaldırmaktan ziyade azaltmaktır. Birkaç karar tamamen kesindir. Çünkü tüm seçenekler hakkında eksiksiz bilgi toplamak çok nadirdir. Bu nedenle verilen her karar belirli riskler taşır (Harris, 1998).

Birey, belirli bir grup içinde yaşayan sosyal bir varlıktır. Bu nedenle, grubunun tüm psikososyal faaliyetlerine katılmalı ve katkıda bulunmalıdır (Tosun, 1992). Karar verme, sorunlu durumlara toplu olarak yanıt vermek için sosyal bir stratejidir. Aktivitelerde bilgi, düşünce, duygu ve yaratıcılığı birleştiren psikolojik bir olaydır (Koçel, 2001). Bireyler günlük yaşamlarında birçok karar verme aşamasından geçerler. Çevreye esnek bir şekilde uyum sağlayan kişi, ihtiyaçlarını karşılamak için çok çalışmaya devam ederken karar verme davranışı sergileyecektir (Temel, 2015).

Bir kişinin bireysel farklılıklarının karar verme davranışı üzerinde etkisi vardır. Çoktan seçmeli karar verme süreci bireylere daha fazla zorluk getirmektedir. Bu durum

kişisel stresli durumlara yol açabilir. Aynı zamanda bu karar verme karmaşıklığı, karar verme sürecindeki bireyler üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir (Deniz, 2004). Karar verme davranışı genellikle amaca yönelik gerekli bilgileri toplama amacını belirleme, bu bilgileri göz önünde bulundurarak ve değerlendirerek seçenekler oluşturma ve mevcut seçeneklerden en uygun olanı seçmeyi içerir (Güçray, 2001).

Keysan'a (2018) göre karar verme; yöneticilerin kurumsal hedeflere ulaşmak veya sorunları çözmek için duygusal, fiziksel ve psikolojik süreçleri tamamladıktan sonra yaptıkları seçimleri ifade eder. Literatürden, araştırmacıların karar verme kavramına ilişkin farklı tanımlamalar yaptıkları görülmektedir. Kırıl'a (2015) göre karar verme; amaca ulaşmak için gerçekleştirilecek faaliyetlere ilişkin seçeneklerin araştırılması, elde edilmesi ve tercihlerde kullanılması için doğru zamanda ve doğru yerde tercih edilmesi sürecidir.

Bugün için, gelecekte belirlenen hedeflerin gerçekleştirilmesi veya gelecekte mevcut sorunları çözme veya ortadan kaldırma yeteneği, doğru ve uygun kararlarla sağlanabilir (Yılmaz ve Talas, 2010). Son yıllarda siyasetin, ekonominin ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte insanların sosyal hayatı giderek daha karmaşık hale geldi ve insanların sosyal çevre tercihleri giderek daha karmaşık hale geldi. Bu, bireyin karar verme eylemlerini karmaşıktırır ve karar verirken alternatifleri daha fazla dikkate almasını gerektirir (Özel, 2009).

2.9.1. Karar Verme Kavramının Önemi

Bireylerin karşılaştığı sorunlar bilinçli ya da bilinçsiz kararlar almayı gerektirir (Yıldız, 2015). Bireyin uygun ve doğru kararlar verebilmesi için öncelikle seçenekleri doğru algılaması gerekir. Daha sonra birey, kendi ihtiyaçları ve seçimleri arasında doğru ilişkiyi kurabilmelidir (Uzunoglu, 2008).

Bir karar verme durumu ile karşı karşıya kalındığında, tüm olumlu ve olumsuz olasılıkları aynı anda değerlendirmek imkansızdır. Bu nedenle karar verme sürecinde belirli bir düzenin formüle edilmesi uygundur. Çünkü bu sıralama işlemi alınan kararları doğrudan etkileyebilir (Akcan, 2016). Karar vermeden önce ve sonra yaşanan duygular her zaman beklentilerimizi karşılamaz. Karar verme durumu bir sorunu çözmemize izin verse de başka sorunlara da yol açabilir. Olumlu karar verme yöntem ve yöntemlerini kullanarak başarılı kararlar alan bireyler, gerekli tüm bilgi ve gerçekleri toplayacaktır.

Olumsuz karar verme yöntem ve yöntemlerini kullanarak karar verme problemi yaratan bireyler, karar verirken sürekli olarak bir problemden diğerine geçerler (Erözkan, 2011).

Karar verme insanlar için önemli bir süreçtir. Bireylerin kendilerini daha güvende hissedebilmeleri, güçlü, doğru ve güvenilir ilişkiler kurabilmeleri, sorumlulukları paylaşabilmeleri ve daha iyi bir geleceğe hazırlanmaları bu sürecin sağlıklı ilerlemesine bağlıdır. Bu nedenle birey daha etkili ve başarılı bir sürece sahiptir (Dereli, 2011).

Etkili karar verme yeteneğine sahip kişilerin tereddüt etmeden sorumluluk alacakları, mantıklı bir karar verme stili kullanacakları, özgüvenleri yüksek, hayatta daha başarılı ve mutlu olacakları söylenmektedir. Etkili karar verme yeteneğine sahip olmayan kişilerin daha istikrarlı, utangaç, başkalarından etkilendikleri ve özgüven sorunları yaşadıkları söylenmektedir. Bu nedenle bireylere bir yaşam becerisi (edinme) olarak karar verme becerilerinin öğretilmesi gerekmektedir. Bu önemli bir eğitim konusudur ve eğitim ortamında ciddiye alınmalıdır (Dinçer, 2013).

2.10. Karar Verme Süreçleri

Karar verme süreci uzun vadeli ve karmaşık bir yapıya sahiptir. Ayrıca kararın sonucuna bağlı olan bazı riskleri de içerir (Panpatte and Takale, 2019). Dolayısıyla sistem açısından bakıldığında, karar verme süreci yöneticilerin en çok ilgisini çeken konulardan biridir ve aynı zamanda bireyin kendi kişisel durumuna verdiği tepkidir. Çünkü karar verme süreci temel olarak çok boyutlu düşünmeyi, olasılıkları hesaplamayı, karardan etkilenebilecek bireylerin durumunu ve grup içindeki bireylerin fikirlerini kurumsal bir bakış açısıyla değerlendirmeyi gerektirir (Kıranlı ve İlğan, 2007).

Karar verme sürecini daha iyi anlamak için öncelikle karar verme sürecini tanımlamak önemlidir. Kurumsal yapı bağlamında, yöneticilerin örgütün karşılaştığı sorunları çözmek için aldığı kararlar ve eylemler “karar verme süreçleri” olarak yorumlanır (Temur, 2012).

Bir başka tanıma göre ise karar verme süreci; kişinin herhangi bir durumda veya problemde nasıl davranması gerektiğini analitik olarak düşünmesi ve ilgili alternatifleri olasılık ve eksikliklerine göre tartması ve ardından kendisi için en uygun ve faydalı alternatifi seçmesidir (Bayraktaroğlu ve Demir, 2011). Karar verme süreci, karar vericiler için oldukça sorunlu bir süreçtir. Çünkü karar verme sürecinde birey sürekli

olarak sorunu anlamaya ve sorunu kendi koşulları çerçevesinde çözmeye çalışır. Bu bazen karar vericilerin devam eden sürece karşı çıkmasına neden olabilir. Aslında karar verme süreci etkin karar vericiler gerektirir. Karar vericilerin karşılaştığı zorluklar, uzun süredir devam eden bazı mekanizmalar ve diğer dış etkenler karar vericilerin enerjisini kaybetmesine ve can sıkıntısına neden olabilir. Karar vericilerin enerjisini tüketen ve mücadele duygularını etkileyen bu faktörler, bazen karar vericilerin kişisel özelliklerinden, bazen de kurumsal faktörlerden kaynaklanmaktadır (Aydın, 2008).

Karar verme süreci bağlamında birey belirli bir çerçeve içinde durumu inceler, alternatifleri ve faydalarını göz önünde bulundurur ve değerlendirme sonuçlarına göre istediği tercihe yönelir.

Seçim süreci aşağıdaki gibidir:

- Sorunu tanıma,
- Alternatifleri oluşturma,
- Alternatiflerin muhtemel getirilerini kontrol etme,
- Alternatifleri daha iyi irdeleyebilmek için veri sağlama,
- Ulaşılan verileri inceleme,
- Uygun olan alternatifi tespit etme,
- İhtiyaç duyulan planları yaparak alınan kararı pratiğe aktarma,
- Sonucu incelemedir (Negulescu, 2014 ; Özel, 2009).

Yukarıdaki bilgilere dayanarak, karar verme süreci birbirini takip eden birçok aşamadan oluşur.

İnsanlar herhangi bir zamanda bir karar vermelidir, ancak kararın önemi durumdan duruma değişebilir. Bu nedenle, ilk bakışta karar vermek çok kolay ve anlaşılır görünüyor. Ancak karar verme, kişinin güçlü ve zayıf yönlerinin iç içe geçtiği bir süreci içerir. Karar verme sürecinin unsurlarını anlamak ve süreci açıklamak önemlidir çünkü pratik faydaları vardır. Süreçteki bireysel farklılıkların önemli nedenlerinden biri karar verme tarzıdır. Karar araştırmasının temel ilgi alanı, bireylerin kararlarına dayanarak nasıl karar verdikleridir (Deniz, 2002). Karar verme süreci, bireyin iç dünyasını dengeleme süreci olarak da görülebilir. Karar verme durumundaki

bireyler, iç dünya ihtiyaçlarını ve çevresel beklentilerini karşılamayı ve tatmin etmeyi amaçlar. Bunu yapabilmek için bireyin kişisel ve çevresel kaynaklarını etkin ve aktif bir şekilde kullanması gerekir (Marco et al., 2003).

Diğer bir deyişle, karar vericilerin karar seçeneklerini değerlendirirken kullandıkları temelin çerçevesini değer sisteminin oluşturduğu söylenebilir. Değerler, nesnelere, olaylar ve görüşler; toplumsal, sınıfsal ve kişisel önemini gösterir. Bu nedenle değerler, karar verme sürecinde karar vericiler için yol gösterici ve kısıtlayıcı bir role sahiptir. Karar verme sürecini bir değer çerçevesi içine koyarsak, düşüncemiz bir ölçüde sistematik hale gelecektir (Bursalıoğlu, 2005).

Karar verme davranışının gerçekleşmesi için üç koşulun bulunması gerekir:

- a) Zorluğun varlığı, bir karar verme ihtiyacını ve bireyin zorluk hakkında nasıl hissettiğini göstermesi,
- b) Sorunu çözmek için birden fazla seçenek var olması,
- c) Kişiler seçeneklerden birini seçmekte özgür olması

Bireyler, karar verme durumunda izlenecek yol (seçenekler), ulaşılabilecek hedefler ve bu hedeflere ulaşma olasılığı arasındaki ilişkiye dayalı olarak yönelim değerleri elde ederler. Yani insanlar seçenekler arasından en yüksek pozitif değere ve en küçük negatif değere sahip olan seçeneği seçerler ki bu da ortaya çıkma olasılığı en fazladır (Kuzgun, 2000).

Karar verme sürecinde karar vericinin doğru kararlar verebilme yeteneği, karar verme sürecinin yönü ile yakından ilgilidir. Bireyin karar vermedeki sorumlulukları aşağıdaki gibidir:

- Doğru, güncel ve detaylı bilgi toplamak,
- Bir seçenekler listesi oluşturup, karar verirken en az iki seçenek olduğunu unutmamak,
- En küçük farklılıkları ve detayları görüntüleyin, seçenekleri değerlendirin ve belirlemek,
- Seçenekleri tek bir seçenek olarak ortadan kaldırmak ve azaltmak,
- Karar verme araçları geliştirmek,

- Kararı yeniden gözden geçirmek (Carney and Wells, 1995).

Karar verme eylemleri, belirli süreçlerin bir kombinasyonundan oluşur. Bir karar vermeden önce, insanlar kararlarının sonuçlarını değerlendireceklerdir. Kişi bir karar verirken elindeki alternatifleri değerlendirir ve daha sonra en uygun olduğunu düşündüğü alternatifleri hariç tutar. Karar verme sürecinden sonra kişi sonuçları değerlendirir ve yorumlar (Tatlıoğlu, 2014).

Karar verme sürecinin çeşitli aşamaları aşağıdaki gibidir: (Yaralıoğlu, 2010)

- Sorunun belirlenmesi
- Soruna ilişkin bilgi edinilmesi
- Bilgilerin gruplanması, çözümlenmesi ve yorumlanması
- Alternatiflerin ortaya konması
- En ideal alternatifin belirlenmesi
- Seçeneği karar haline getirmek ve uygulamak
- Değerlendirme

Bir bireyin karar verme tarzı, onun özel kişiliğinden etkilenir. Karar verme stilini etkileyen pek çok neden vardır ve bu durum bireyin karar verme stilini farklı açılardan incelemeye temel oluşturmaktadır (Erözkan, 2011).

2.10.1. Karar Verme Süreçlerini Etkileyen Faktörler

Karar verme sürecini etkileyen bazı faktörler vardır. Bunlar karar verme sürecini olumlu veya olumsuz etkilemektedir (Yılmaz ve Talas, 2010). Literatür araştırmasında (Allwood and Salo, 2012; Bavolar and Orosova, 2015) karar vermeyi etkileyen olumlu ve olumsuz faktörler görülmektedir. Karar verme sürecini etkileyen faktörleri iyi anlamak için öncelikle karar verme sürecinin temel özelliklerini anlamamız gerekmektedir.

Literatür araştırmasında karar verme sürecinin temel özellikleri şu şekilde açıklanmaktadır:

- Psikolojik ve maddi boyutların zorluğu,
- Maddi yükünün bulunması,

- Faaliyet ve rasyonelliğe dayalı olması,
- En az bir yeterlilik ve serbestiye dayalı olması,
- Geleceğe ilişkin olması ve geleceği önceden tahmin edebilme amacı taşıması,
- Belirli bir zamanda sonuçlanma mecburiyeti olması,
- Belirli bir plan dahilinde gerçekleşmesi ve öngörüye dayalı olması,
- Bir takım farklı harcamaları doğurması,
- Bir problem çözme süreci özelliğinde olması (Koçoğlu, 2010).

Kişisel faktörlerin yanı sıra karar verme sürecini etkileyen bir diğer faktör de örgütsel faktörlerdir (Ömerli, 2017). Örgütsel bir bakış açısından, karar verme tutumlarını etkileyen bazı faktörler, bireysel karar vermeyi etkileyenlere benzer. Öte yandan, bazı faktörlerin sadece örgüt içinde karar verme davranışını etkilediği söylenebilir.

Genel olarak, örgüt içinde karar verme davranışını etkileyen faktörler şu şekilde ifade edilebilir:

- Karar verme sürecinin karmaşık olması ve çalışanların bunu tam olarak anlamaması,
- Karar verme sürecinde elde edilen verilerin yetersiz olması ve tüm sorunların eksik tespiti,
- Açıklık ilkesi özellikle kamu kurumlarında karar vermeyi son derece karmaşık ve zor hale getirmesi,
- Kamu yönetiminde gizlilik ve resmi sır ilkesinin varlığı,
- Organizasyonun kendi organizasyon yapısı dışındaki diğer organizasyonlara aşırı derecede bağımlı olması,
- Sistem ve yasal ilkelerin çok katı olması,
- Karar alma sürecine siyasi baskı olması,
- Yetersiz ve verimsiz araştırma ve ön incelemeler,
- Teknoloji aşırı derecede eski ilkelere veya uygulamalara bağlı olması,

- Organizasyon içindeki güç ve sorumlulukların dengesizliği veya belirsizliği,
- Kararlı bir merkezi yapıya sahip olması,
- Bürokratik yapı ve kurumsal hiyerarşi yavaş işliyor olması,
- Kuruluş genelinde fazla ve verimsiz çalışanları işe almak,
- İletişimdeki sorunlar ve eksiklikler,
- Astların karar alma süreçlerine yeterince katılmaması,
- Kurum yönetimi tarafından belirlenen anlaşılabilir ve ölçülebilir hedefler ve belirlenmiş sınırlar,
- Performans standartlarının eksikliği,
- Ödüller ve yükler arasındaki denge eksikliği,
- Siyasi atamalar nedeniyle resmi kurumlarda çalışan yöneticiler genellikle yer değiştirmesi,
- Personel uzmanlığından yeterince yararlanılmaması,
- Örgüt dışındaki çıkar gruplarının baskısı altında bütçe ödenekle belirlenmiş, ekonomi ilkesi karar kriteri olarak kullanılmamıştır (Aydın, 2008).

2.11. Karar Verme Stilleri

İnsanların günlük hayatta karşılaştıkları sorunları çözmek için kullandıkları birçok karar verme yöntemi vardır. Araştırma sonuçları, insanların karşılaştıkları problemler veya durumlarla karşılaştıklarında farklı karar verme tarzlarını kullandıklarını göstermektedir (Raffaldi et al., 2012).

Karar verme stili; bireyin bir karar verme durumuyla karşılaştığında sergilediği yöntem stili olarak adlandırılır (Phillips et al., 1984). Karar verme tarzında bireyin sosyal çevresi ve çevresine karşı sorumluluğunun karar vermede etkili olacağı belirtilmektedir (Payne et al., 1993). Araştırmalar beş farklı karar verme stili olduğunu göstermektedir (Scott and Bruce, 1995; Philips et al., 1984). Bunlar:

- Akılcı karar verme: En uygun seçimin değerlendirilmesi ve karar verilecek konunun daha dikkatli bir şekilde araştırılması ve araştırılmasıdır.

- Sezgisel karar verme: Bu tarzda, esas olarak karar vermek için bireyin içsel duygularını ifade eder.

- Bağımlı karar verme: Bu, bireyin karar verme sürecinde çevresindeki kişilerin öneri ve yönlendirmelerine uyması anlamına gelir.

- Kaçınan karar verme: Aslında bir anlamda kararsız bireylerin karar verme sürecine dahil olmamak için karar vermekten kaçındıkları söylenebilir.

- Spontan karar verme: Bireyin içinde bulunduğu durum ve koşullara göre o anda karar vermesi olarak tanımlanmaktadır.

Literatürdeki araştırmalara baktığımızda bazı teorisyenlerin karar veremediklerini yani kararsızlık düşündüklerini görmekteyiz. Farklı bir araştırma alanı olarak bu durumdan kaçınılmalıdır.

Bacanlı (2005), bireylerin etkili karar vermede kullanabilecekleri en iyi tekniğin mantıklı karar verme stili olduğuna dikkat çekmiştir. Bazı teorisyenler karar verme tarzına ilişkin kararsızlığı ayrı bir alan olarak ele almakta ve kararsızlığın kaçınılması gereken bir durum olduğuna dikkat çekmektedir. Karar verme stili araştırmalarına bakıldığında, etkili karar verme için en uygun stilin mantıklı karar verme stili olduğu görülmektedir (Bacanlı, 2005).

Herkes kişisel özelliklerine göre bir karar verme tarzı seçer. Bu nedenle karar verme stilini bireylerin olaylarla nasıl başa çıktıkları olarak düşünebiliriz (Phillips et al., 1984). Diğer bir görüş ise bireylerin karar verme sürecinde temkinli, kaçınan, erteleyen ve panik halinde karar verme stillerini kullandıklarıdır. Dikkatli bir şekilde bilgi arayan insanlar, seçenekleri birden çok açıdan değerlendiren temkinli bir karar verme stili, kararı başkalarına bırakma eğiliminde olan kaçınan karar verme stili ve kararı erteleyen veya erteleyen insanlar için erteleyen bir karar verme stili gösterirler. -yapımı. Verilecek kararı erteleyen, zaman baskısı hisseden ve acele bir şekilde çözüme ulaşmaya çalışanların panik karar verme stilini kullandıkları söylenmektedir (Deniz, 2004).

Karar verme stilleri ile ilgili literatürde farklı araştırmacıların farklı tanımlamalar yaptıkları görülmektedir. Phillips, Paziienza ve Ferin (1984) karar verme stilini, bir kişinin olaylar hakkındaki görüşleri, geri bildirimleri ve karar verme bağlamındaki eylemleri olarak tanımlamışlardır.

Nutt (1979) ise karar verme stiline, bireyin seçtiği öğrenme ortamındaki tüm deneyimlerinden türetildiğini belirtmiştir. Ayrıca Nutt, karar verme stiline öğrenilebilen, öğrenilebilen ve öğretilen bir alışkanlık olduğunu söyledi. Driver, Brousseau ve Hunsaker (1990) karar verme stiline öğrenilmiş bir alışkanlık olarak tanımlamış ve dört temel karar verme stili önermiştir; Kesin (decisive), esnek (flexible), hiyerarşik stil (hierarchical) ve birleştirici (integrative). Öte yandan Harren (1979) bir kariyer karar verme stili önermiştir. Üç stil tanımladı; bağımlılık, rasyonellik ve sezgi.

Scott ve Bruce (1995) karar vermede beş farklı karar verme stiline ifade etmişlerdir. Akılcı, sezgisel, bağımlı, kaçınan ve kendiliğinden. Mann ve diğerleri (1998) tarafından geliştirilen "Melbourne Karar Ölçeği" 4 farklı karar stiline sahiptir. Bunlar; dikkatli, kaçınan, erteleyici, paniktir. Karar verme stiline bir tanımı yoktur. Karar verme tarzı hayatımızın şekillenmesinde çok önemli bir yere sahiptir. Bir karar verirken neye karar verdiğimizizi, kararı hangi faktörlerin etkileyeceğini ve kararımızın bize ne gibi sonuçlar doğuracağını belirleyen önemli bir faktördür.

2.11.1. Melbourne Karar Verme Stilleri

Karar vermede öz saygı (KVÖ): Toplanan bilgileri ve dikkate alınan çeşitli alternatif senaryoları değerlendirmiştir. Ayrıca araştırmacılar dört tür karar verme stiline bahsetmiştir (Sinangil, 1993).

a) Dikkatli karar verme stili (DKVS): Karar verme durumunda ise bireyin karar vermesi gereken durumu inceleyerek ve inceleyerek duruma en uygun alternatifini seçmektir. Temkinli karar verme stiline sahip kişiler, karar verirken daha temkinli bir tutum sergilerler.

b) Kaçınan karar verme stili (KKVS): Karar verme durumlarında birey karar vermemek için karardan uzak durur. Kaçınan karar verme stiline sahip kişiler, karar verme sorumluluklarından kaçınma eğilimindedir.

c) Erteleyici karar verme stili (EKVS): Sorunu beklemeye alırlar, sorun hakkında düşünmeyi ve harekete geçmeyi ertelemeye ve sonraya saklamaya daha isteklidirler.

d) Panik karar verme stili (PKVS): Karar verme durumlarında, bireyler içsel olarak kendi duygu ve sezgilerine dayalı kararlar verirler. Panik karar verme stiline

sahip kişiler diğerlerinden daha hızlıdır ve sezgilerini kullanırlar (Karahüseyinoğlu ve Düşükcan, 2015).

2.12. Sporda Karar Verme

Siyaset, sosyal hayat, okul ve benzeri hayatın birçok alanında alınan kararlar çok önemlidir ve sporda da önemli bir yere sahiptir. Günümüz spor oyunlarında hem teknik hem de taktik olarak çok hızlı olmak gerekmektedir. Özellikle grup sporları için oyun sırasında oyunun dinamik değişimleri ve oyun sisteminin beklenmedik ve ani değişiklikleri nedeniyle sporcuların oyun sırasında iyi düşünmeleri ve uygun kararlar almaları gerekmektedir (Akcan, 2016).

Kişisel günlük yaşamda ve spor yaşamında karar verme tarzı çok önemlidir. Doğru zamanda ve yerde verilen kararlar sporu olumlu etkilerken, yanlış kararlar sporcuları ve maçın sonucunu olumsuz etkiler. Bu nedenle üst düzey sporcuların oyun sırasında doğru ve hızlı kararlar alabilmeleri için bilgi kaynaklarını iyi değerlendirmeleri gerekmektedir (Leveaux, 2010).

Sporda karar verme kavramının temel özelliği, oyun sırasında doğal olarak ortaya çıkan bazı benzersiz özelliklere sahiptir. Sporcuların yarışmada birçok sorumluluğu olmasına rağmen, benzersiz potansiyel güçleri nedeniyle geniş bir tercih yelpazesine sahiptirler. Örneğin; bir futbolcu sahadayken, oyunda beklenmedik hazırlıksız durumlarla başa çıkmak için kendi kararlarını, sorumluluklarını ve yaratıcılığını özgürce kullanmalıdır. Spor ortamının da zamanla değişen dış dinamikleri vardır. Bu nedenle spor ortamında alınan kararların çoğu dinamik bir yapı göstermektedir. Oyunun dinamik yapısı nedeniyle sporcular bilgi üretme yeteneğine ihtiyaç duyarlar. Sporcuların oyun içerisinde karşılaştıkları bu dinamik durum, bazen sporcuların alakasız bilgiler edinmelerine ya da çeşitli engeller nedeniyle farklı bilgilere ulaşmalarına neden olabilmektedir. Zor ve stresli koşullar altında gerçekleştirilen sportif faaliyetlerde sporcuların davranışlarının çoğu müsabakada net bir şekilde sergilenmektedir (Johnson, 2006).

Kişisel ve durumsal özelliklerdeki sürekli değişiklikler, sporcuların oyundaki taktik ve davranışsal tepkilerini de etkileyecektir. Bu nedenle sporda karar verme yöntemleri çok önemlidir (Kelecek, 2014). Motor becerilerin, gereksiz bilgileri kısa bir süre içinde işlemesi gerekir. Bu nedenle, sporcular sürekli karar verme ile karşı

karşıyadır. Rekabetçi bir ortamda, sporcular anlamlı çevresel bilgiler ile aldatıcı çevresel bilgiler arasında ayırım yapmalıdır (Uzunoğlu, 2008).

Sporcuların karar verme becerisini ve karar vermenin spor başarısı ile başarı arasındaki etkisini belirlemeye çalışan araştırmacılar, uzun süredir bu konuya ilgi göstermektedirler. Hepimizin bildiği gibi sporun başarılı bir şekilde oluşması sadece fiziksel, psikolojik, teknik ve taktik araştırmalar gerektirmekle kalmaz, aynı zamanda psikolojik faktörler de oldukça etkilidir. Sporun başarısının belirlenmesinde karar verme becerileri çok önemlidir. Sporcunun kararı kendisini ve takımını olumlu veya olumsuz yönde etkileyecektir. Bu nedenle spor araştırmacıları ve spor antrenörleri, sporcuların spor başarısı için çok önemli olan karar verme becerilerini geliştirmek için çok dikkat ettikleri bazı araştırmalar yapmaktadırlar. Bu çalışmalardan ve sporcuların antrenman sırasında karar verme yeteneğinin gözlem sonuçlarından dolayı araştırmacılar oldukça endişe duymakta, gözlemlere göre sporcuların karar verme yeteneği geliştirilmekte, yaratıcılık geliştirilmekte ve başarı oranı daha yüksek olmaktadır (Egesoy, 1999).

Sporla uğraşan bireylerin spor ortamında nasıl düşündükleri, mevcut durumu nasıl değerlendireceği ve nasıl karar vereceği laboratuvar ortamında incelenmesi gereken önemli konulardır (Çetin, 2009).

Takım sporları ve bireysel sporda, üst düzey karar verme çok önemli olarak görülür. Bu bilişsel beceriler, seçkin sporcular tarafından kullanılır ve sürekli değişen bir ortamda rakiplere göre performans avantajı elde etmek için hemen işlenir. Sporda karar verme, rakibinin bir sonraki en etkili adımını anlamak için bir eylem planı geliştirmek için önceki oyun modlarından fiziksel, taktik ve teknik hatırlama ipuçlarını kullanarak kendisi için yeni bir savunma ve saldırı organizasyonu formüle eden bir sporcu olarak tanımlanabilir (Berry et al., 2008).

Takım sporları, sosyalleşme, bireylerle iyi ilişkiler kurma, birlikte kazanma ve kaybetme, takım çalışması ve birbirine yardım etme gibi niteliklerin gelişmesine yardımcı olur. Öte yandan kişisel sporlar, kişinin irade geliştirme, kendini aşma, kendi kendine savaşma, özgüven sağlama gibi niteliklerini geliştirebilir (Salar ve diğerleri, 2012). Takım ve bireysel sporların zihinsel ve duygusal yapıları farklı şekillerde etkilemesi bireyin karar verme tarzını da etkilemektedir. Literatürdeki araştırma sonuçları da duygu ve zihinsel yapının karar verme stilinde önemli bir rol oynadığı

görüşünü desteklemektedir (Köksal ve İşmen-Gazioğlu, 2007; Tekkurşun-Demir vd., 2018). Ayrıca oyun sırasında cezalandırılma korkusu da sporcunun karar verme tarzını belirlemede etken olabilir. Bu konuda yapılan bir çalışmada, normal şartlar altında kendine güvenerek karar veren sporcuların, oyun sırasında cezalandırılma riski ile karşı karşıya kaldıklarında utangaç kararlar verecekleri bildirilmiştir (Türksoy-Işım vd., 2019).

Günümüzde insanlar hemen hemen her alanda kararlar almaktadır. Bu alanlar spor içerir. Karar verme sürecinde, olası tüm seçenekleri, her seçeneğin özelliklerini ve olası sonuçlarını aynı anda değerlendirmek çoğu zaman imkansızdır. Bu nedenle, bu işlemler belirli bir sırayla gerçekleştirilir. İşlemlerin sırasının da karar verme üzerinde derin bir etkisi olabilir (Newell et al., 2004).

Hareket görevleri dinamik, karmaşık ve bir dereceye kadar riskli olarak tanımlanabilir. Spor görevleri genellikle belirsiz ortamlarda gerçekleştirilir, örneğin sporcuların sorunları baskı altında çözmesi gerekir. Bu çerçevede 5 puan belirlenebilir. Bunlar; bellek (kısa süreli ve uzun süreli), bilişsel stil, düşünme yeteneği, dikkat ve dikkat ve deneyimdir. Bu görevlerde kararlar sırayla alınır ve görev özellikleri bağımsız olarak veya önceki kararlara bağlı olarak zamanla değişebilir; uygun bilgi önceki kararların sonuçlarına bağlı olabilir ve gelecekte erişilebilir Tüm kararların beklenen anlamı. Bu tanıma göre hareket görevi, karar vermeyi gerektiren dinamik bir yapıya sahiptir. Örneğin, antrenör, sporcunun en iyi atletik performansı elde etmesini sağlamak ve sporcuyu desteklemek için genellikle sporcunun oyun sırasındaki atletik davranışını değerlendirir. Atletik yeteneğin, gereksiz bilgileri kısa bir süre içinde işlemesi gerekir. Bu nedenle sporcular genellikle karar verme durumlarıyla karşı karşıya kalırlar. Rekabetçi bir ortamda, sporcuların anlamlı çevresel bilgiler ile aldatıcı bilgiler arasında ayırım yapması gerekir. Daha sonra sporcunun kararı ve sonraki eylemi sinyal-gürültü oranına bağlıdır (Tenenbaum and Eli, 1993).

Standart spor karar verme modeli yerine bazı spesifik özelliklerden bahsedilebilir. Sporda karar vermenin en önemli özelliği doğal olmasıdır. Oyun sırasında, birden fazla sorumluluğu olan bir oyuncunun çok çeşitli potansiyel seçenekleri vardır. Çoğu spor kararının ikinci özelliği, değişken olmalarıdır. Başka bir deyişle, zamanla değişen dinamik bir ortam vardır. Sürekli değişen dinamik durum

nedeniyle, sporcular bilgi sağlamaya isteklidir. Son olarak, bir spor ortamında alınan kararlar çok sınırlı bir süre içerisinde alınmaktadır. Yukarıdaki özellikler, sporda karar vermenin dinamik doğasıyla ilgilidir. Sporcuların oyun sırasındaki davranışları açıkça ortaya çıkar (Johnson, 2006).

Ayrıca karar verme süresi spor bölümüne göre değişiklik gösterebilir. Zaman sorununun olmadığı sporlarda zaman, yelken, golf gibi sporlarda karar vermekle sınırlandırılabilir (Seiller, 1997). Karar verme eylemi sırasındaki koşullar hakemler ve sporcular için önemli olabilir. Örneğin, buz hokeyi cezalarını değerlendirme çalışmalarında, hakemlerin olayın anına koçlardan ve oyunculardan daha fazla değer verdikleri sonucuna varmışlardır. Maçın skorunun ve kalan 16 maçın hakemin kararını etkilediği görüşünü savundular (Aksu, 2016).

Rasmussen'e (1993) göre sporda bilişsel karar verme süreci ile ilgili üç farklı türde karar verme davranışı vardır. Üç davranış şunlardır:

- Yetenek temelli
- Kural temelli
- Bilgi temelli

Duyusal-motor performansı içeren yeteneğe dayalı karar verme bunlardan ilkidir. Kurallar tarafından kontrol edilen davranışa kurala dayalı karar verme denir (Çetin, 2009). Diğer ikisinden daha soyut ve ayrıntılı davranış bilgi temelli davranıştır (Çetin, 2009).

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Çalışmada farklı branşlarda (futbol, basketbol, voleybol) görev yapan takım sporu hakemlerinin karar verme stillerinin çeşitli değişkenlere göre karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırma; 26.02.2021 tarihli ve 2021/212 Etik Kurulu karar sayılı betimsel araştırma deseninin bir çeşidi olan tarama araştırma modelindedir.

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Samsun'da 2020-2021 sezonunda görev alan futbol, basketbol ve voleybol hakemleri oluşturmakta olup, örneklemini ise; 2020-2021 sezonunda görev alan 56 futbol, 58 basketbol, 54 voleybol hakemi ve toplamda 168 (116 Erkek, 52 Kadın) tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenmiş gönüllü hakem kapsamaktadır.

3.3. Araştırma Grupları

Örneklem hacmi için literatürde çeşitli pratik kurallar vardır. Bunlardan biri 'ölçek çalışmalarında örneklem hacmi her ölçek maddesinin minimum 5 katı olmalıdır' (Tavşancıl, 2014) önerisi dikkate alınmıştır. Bu nedenle araştırmanın örnekleminin belirlenmesinde ölçekte bulunan Melbourne Karar Verme Ölçeği 28 sorudan oluşmaktadır. Ölçek sayısının oluşturduğu minimum 140 katılımcı olmasına rağmen, olası problemleri ortadan kaldırmak için 168 kişi olarak belirlenmiştir.

Bu çalışmanın evreni Samsun'da görev yapan hakemler, örneklem grubunu ise tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenmiş 56 futbol, 58 basketbol, 54 voleybol hakemi ve toplamda 168 gönüllü olarak katılan hakemlerden oluşmaktadır.

Katılımcılar tesadüfi örnekleme yöntemine uygun olacak bir şekilde, serbest zamanlarında veri toplama işlemi gerçekleştirilmiştir. Ölçekler ile ilgili, araştırmanın amacı hakkında açıklamalar yapılarak veri toplama aracının doldurulması hakkında detaylı bilgilere yer verilmiştir. Katılımcılara araştırmacı tarafından geliştirilen, 10

sorudan oluşan demografik bilgi anketi, Melbourne Karar Verme Ölçeği (28 soru) uygulanmıştır.

3.4. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket formu kullanılacaktır. Anket formu 2 bölümden oluşacaktır. Birinci bölümde katılımcıların sosyo demografik özellikleri olan cinsiyet, yaş, hakem yılı, medeni durum, yerleşim yeri, meslek, hakemlik yaptığı branş, hakemlik seviyesi, eğitim durumu, gelir ile ilgili olmak üzere toplam 10 adet soru yer tutaacaktır. İkinci bölümde Melbourne Karar Verme Ölçeği (MKVÖ) 28 adet soru yer almaktadır.

3.4.1. Melbourne Karar Verme Ölçeği

Orijinali Mann. ve ark. (1998), tarafından geliştirilmiş olan Melbourne Karar Verme Ölçeğini, (Melbourne Decision Making Questionary) Deniz (2004), Türkçeye uyarlayarak geçerlik ve güvenirlik çalışmasını yapmıştır.

Melbourne Karar Verme Ölçeği iki kısma ayrılmaktadır.

Ölçeğin Birinci Kısım: Karar vermede özsaygıyı (kendine güven) belirlemeyi amaçlamaktadır. Altı maddeden oluşmakta ve üç maddesi düz, üç maddesi ters yönde puanlanmaktadır. Puanlama maddelere verilen “Doğru” yanıtı 2 puan, “Bazen Doğru” yanıtı 1 puan, “Doğru Değil” yanıtı 0 puan şeklinde yapılmaktadır. Ölçekten alınabilecek maksimum puan 12’dir. Yüksek puanlar karar vermede özsaygının yüksek olduğunun göstergesidir.

Ölçeğin İkinci Kısım; Melbourne Karar Verme Ölçeği II (MKVÖ II) ise 22 maddeden oluşmakta ve karar verme stillerini ölçmektedir. Dikkatli (6 madde), Kaçınan (6 madde), Erteleyici (5 madde) ve Panik (5 madde) Karar Verme stilleri olmak üzere dört alt faktörü bulunmaktadır (Deniz, 2004). 34

1. Dikkatli Karar Verme Stili: Bireyin karar vermeden önce özenle gerekli bilgiyi araması ve alternatifleri dikkatlice değerlendirdikten sonra seçim yapma durumudur. Bu faktör altı madde (2, 4, 6, 8, 12, 16) ile ifade edilmiştir.

2. Kaçınan Karar Verme Stili: Bireyin karar vermekten kaçınması, kararları başkalarına bırakma eğiliminde olması ve böylece sorumluluğu bir başkasına

devrederek karar vermekten kurtulmaya çalışma durumudur. Bu faktör altı madde (3, 9, 11, 14, 17, 19) ile ifade edilmiştir.

3. Erteleyici Karar Verme Stili: Bireyin kararı geçerli bir neden olmaksızın sürekli erteleme, geciktirme ve sürüncemede bırakma durumudur. Bu faktör, beş madde (5, 7, 10, 18, 21) ile ifade edilmiştir.

4. Panik Karar Verme Stili: Bireyin bir karar durumu ile karşı karşıya kaldığında, kendini zaman baskısı altında hissederek aceleci davranışlar sergileyip çabuk çözümlere ulaşma çabası durumudur. Bu faktör, beş madde (1, 13, 15, 20, 22) ile ifade edilmiştir.

3.4.1.1. Melbourne Karar Verme Ölçeğinin Güvenirliliği

MKVÖ I-II'nin güvenilirliği, tekrarlı testler ve iç tutarlılık yöntemleri ile hesaplanmıştır. Bu nedenle 2002-2003 öğretim yılında S.Ü. Teknik Eğitim Koleji bilgisayar sistemleri öğretmenliği ve otomobil öğretmenliği bölümlerinden seçilen 56 öğrenci, üç haftada bir 56 öğrenciye iki uygulama yaptı. Tekrar test yöntemi ile alt ölçekten elde edilen güvenilirlik katsayısı $r = .85$ ve karar verme benlik saygısı $r = .83$ temkinli karar stili $r = .87$ karar verme stilinden $r = .68$ erteleyici karar stili, panik karar stili ve $r = .84$. Ölçeğin iç tutarlılığını hesaplamak için proje analizi kullanılır. Analiz sonucunda ölçekte yer alan 28 maddeden 26 maddenin toplam korelasyonu bulunmuştur. 33'ün üstünde; diğer 2 madde-toplam korelasyon 26 ve 27'dir. Madde yükünün istatistiksel olarak yeterli olduğu anlaşılmaktadır. MKVÖ I-II'nin iç tutarlılık katsayısı 154 üniversite öğrencisi için geçerlidir, Cronbach Alfa = 0.72 karar verme özsaygısı için, Cronbach Alfa = .80 temkinli karar verme için ve Cronbach Alfa = .78 karar vermekten kaçınma ve geciktirmek. Karar verme için Cronbach Alfa = .65, panik karar verme için Cronbach Alfa = .71 kullanılmaktadır. (Deniz, 2004).

3.4.1.2. Melbourne Karar Verme Ölçeği'nin Geçerlik Çalışmaları

Melbourne Karar Ölçeği'nin geçerlik çalışmasında kapsam geçerliliği ve benzeri ölçek geçerliliği yöntemleri kullanılmaktadır. Kapsam geçerliliği uzman görüşlerine başvurularak yapılmıştır. MKVÖ I-II incelemesi sonucunda alan uzmanları, ölçek maddelerinin içerik ve niteliğinin ilgili alt ölçekleri ölçmek için kullanılabileceğini söyledi. Kuzgun (1992) tarafından geliştirilen Karar Stratejisi Ölçeği (CSS) de benzer bir ölçeği doğrulamaktadır. Öğrencilere Karar Stratejisi Ölçeği ile birlikte MKVÖ I-II uygulanmaktadır. MKVÖ I-II alt ölçeği ile SDS alt ölçeği arasındaki korelasyon

katsayısının $r=.15$ ile $r=.71$ arasında değiştiği ve MKVÖ I-II arasında 0.01 ile 0.05 düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. II ve SDS. Bu sonuçlara dayanarak MKVÖ I-II'nin yüksek düzeyde etkili olduğu belirlenebilir (Deniz, 2004).

3.4.1.3. Melbourne Karar Verme leği'nin Değerlendirilmesi

MKVÖ I: Karar vermede benlik saygısını (güveni) belirlemek için tasarlanmış bir ölçektir. Altı (6) maddeden oluşmakta ve üç madde (2, 4, 6) tersten puanlanmaktadır. "Doğru cevap" 2 puan, "Bazen doğru" 1 puan ve "Yanlış" 0 puan alır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 12'dir. Yüksek puanlar karar vermede yüksek benlik saygısını gösterir (Deniz, 2004). MKVÖ II: Yirmi iki (22) maddeden oluşmaktadır. Ölçek karar verme tarzını ler.

Alt leği kapsayan sorular şunlardır: 1. Farkındalık: Madde 2, 4, 6, 8, 12, 16 2. Kaçınma: Madde 3, 9, 11, 14, 17, 19 3. Duraklama: Madde 5, 7, 10, 18, 21 4 Panik: Project MKVÖ II puanları 1, 13, 15, 20, 22; dikkat (0-12), kaçınma (0-12), erteleme (0-10) ve panik (0-10) geçer.) değerlendirmek. Bu ölçekte cevabı MKVÖ I ile benzerlik göstermektedir. Yüksek puanlar ilgili karar verme tarzlarının kullanıldığını gösterir (Deniz, 2004).

3.5. Verilerin Analizi

Katılımcıların lek maddelerine verdiği cevaplardan elde edilen toplam puanların kişisel bilgi formundaki değişkenlere göre normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov ($n \geq 50$) ve Shapiro-Wilk ($n < 50$) testi ile belirlenmiştir ($P > 0,05$). Çalışmada, lek toplam puanların ve alt boyut toplam puanlarının cinsiyet, yaş, hakem yılı, medeni durum, yerleşim yeri, meslek, hakemlik yaptığı branş, hakemlik seviyesi, eğitim durumu, gelir durumuna göre farklılık gösterip göstermediği gruplar arası ikili tartışmalarda t- testi, ikiden fazla karşılaştırmalarda ANOVA testi uygulandı. Araştırma bulguları n, ortalama ve standart sapma gösterilmiş olup, sonuçlar $p < 0,05$ önem seviyesinde anlamlı kabul edilmiştir.

Tüm istatistiksel hesaplamalar SPSS 22.0 V istatistik paket programda yapılmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. Bulgular

Tablo 4.1. Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları

Cinsiyet	n.	%	MD	n.	%
Erkek	52	69,0	Evli	87	51,8
Kadın	116	31,0	Bekar	81	48,2
Toplam	168	100,0	Toplam	168	100,0
Gelir	n.	%	Eğitim Durumu	n.	%
800-1500	9	5,4	Lise	9	5,4
1501-3000	21	12,5	Lisans	95	56,5
3001-5000	84	50,0	Yüksek Lisans	49	29,2
5001+	54	32,1	Doktora	15	8,9
Toplam	168	100,0	Toplam	168	100,0
Yaş	n.	%	Yerleşim Yeri	n.	%
18-25	31	18,5	Büyükşehir	133	76,2
26-32	44	26,2	Şehir	18	56,5
33-39	58	34,5	İlçe	17	29,2
40+	35	20,8			
Total	168	100,0	Toplam	168	100,0
Hakem Seviyesi	n	%	Meslek	n	%
Ulusal	19	10,3	Öğrenci	26	15,5
Uluslararası Aday	103	56,0	İşçi	17	10,1
Uluslararası	39	21,2	Memur	54	32,2
Diğer	23	12,5	Serbest Meslek	29	17,2
Toplam	168	100,0	Diğer	42	25,0
			Toplam	168	100,0
Hakem Yılı	n	%	Hakemlik Branşı	n	%
3-8	58	34,5	Voleybol	54	32,2
9-15	65	38,7	Futbol	56	33,3
16-21	27	16,1	Basketbol	58	34,5
22+	18	10,7			
Toplam	168	100,0	Toplam	184	100,0

Çalışmamıza katılan katılımcıların %69,0 (116) erkek, %31,0 (52) kadın hakemden oluşmaktadır.

Katılımcı hakemlerin %56,5 i (95) lisans, %29,2 si (49) yüksek lisans, %8,9 u (15) doktora, %5,4 ü ise (9) lise düzeyinde eğitim almıştır.

Katılımcı hakemlerin %51,8 i (87) evli, %48,2 si ise (81) bekarıdır.

Çalışmamıza katılan hakemlerin yaşlarına bakıldığında ise %34,5 i (58) 33-39, %26,2 si (44) 28-32, %20,8 i (35) 40 ve üzeri, %18,5 i ise 18-25 yaş aralığındadır.

Çalışmaya katılan hakemlerin gelir düzeyi değişkenine bakıldığında ise %50 si (84) 3001-5000 TL aralığında, %32,1 i (54) 5001 TL ve üzeri, %12,5 i 1501-3000 TL kalan %5,4 lük kısım ise 800-1500 TL aralığında gelir durumu bulunmaktadır.

Meslek değişkenine bakıldığında ise katılımcı hakemlerin %32,2 si (54) memur, %25 i (42) diğer meslek dalları, %17,2 si (29) serbest meslek, %15,5 i (26) öğrenci kalan %10,1 (17) işçi pozisyonundaki mesleklerde çalışmaktadır.

Katılımcı hakemlerin %56sı (103) Uluslararası Aday seviyesinde, %21,5 (39) Uluslararası seviye, %12,5 (23) Diğer seviyelerde, %10,3 (19) Ulusal seviyede hakemlik yapmaktadır.

Çalışmaya katılan hakemlerin hakemlik meslek yıllarına bakıldığında ise %38,7 (65) 9-15 yıl aralığında, %34,5 (58) 3-8 yıl, %16,1 (27) 16-21 yıl ve %10,7si (18) 22 yıl ve üzerinde hakemlik yapmaktadır.

Çalışmaya katılan hakemlerin %34,5 i (58) basketbol, %33,3 (56) futbol ve %32,2si (54) voleybol branşında hakemlik yapmaktadır.

Tablo 4.2. Katılımcıların cinsiyetine göre Karar vermede Öz saygı ve Karar verme stilleri alt boyutları

	Cinsiyet	N	Ortalama	Std. Sapma	T-değeri	P-değeri
Karar Vermede Öz Saygı	Kadın	52	10,94	1,60	1,77	0,077
	Erkek	116	10,41	1,86		
Dikkatli	Kadın	52	10,13	2,32	1,10	0,271
	Erkek	116	9,71	2,32		
Kaçıngan	Kadın	52	1,83	2,00	-0,61	0,544
	Erkek	116	2,03	2,06		
Erteleyici	Kadın	52	1,42	1,98	-1,83	0,068
	Erkek	116	2,00	1,84		
Panik	Kadın	52	1,50	1,99	-0,70	0,482
	Erkek	116	1,72	1,76		

arası ilişki

Araştırmamıza katılan hakemlerin cinsiyet değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede özsaygı ve karar verme stili ölçeği puanlarının istatistiksel sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz saygı (birinci bölüm) karar verme stilleri alt boyutları karar verme stilleri alt boyutlarından dikkatli karar verme, kaçıngan karar verme, erteleyici karar verme, panik karar verme ve cinsiyet değişkenlerinde anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$; Tablo 4.2).

Tablo 4.3. Katılımcıların yaşa göre Karar vermede Öz saygı ve Karar verme stilleri alt boyutları arası ilişki

	Yaş	N	Ortalama	Std. Sapma	F-değeri	P-değeri
Karar Vermede Öz Saygı	18-25	31	10,84	1,24	1,35	0,337
	26-32	44	10,80	1,66		
	33-39	58	10,53	1,81		
	40+	35	10,14	2,26		
	Toplam	168	10,58	1,79		
Dikkatli	18-25	31	9,45	2,62	0,78	0,504
	26-32	44	9,70	2,24		
	33-39	58	10,19	2,24		
	40+	35	9,77	2,31		
	Toplam	168	9,84	2,32		
Kaçınan	18-25	31	2,00	2,02	1,21	0,306
	26-32	44	2,11	2,25		
	33-39	58	2,19	2,06		
	40+	35	1,40	1,68		
	Toplam	168	1,97	2,04		
Erteleyici	18-25	31	1,68	1,74	0,20	0,892
	26-32	44	1,95	2,10		
	33-39	58	1,88	2,04		
	40+	35	1,69	1,55		
	Toplam	168	1,82	1,90		
Panik	18-25	31	2,03	2,11	1,51	0,212
	26-32	44	1,48	1,70		
	33-39	58	1,84	1,93		
	40+	35	1,20	1,49		

Toplam 168 1,65 1,83

Araştırmamıza katılan hakemlerin yaş değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede özsaygı ve karar verme stili ölçeği puanlarının istatistiksel sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz saygı (birinci bölüm) karar verme stilleri alt boyutlarından dikkatli karar verme, kaçınan karar verme, erteleyici karar verme, panik karar verme ile yaş değişkenlerinde anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$; Tablo 4.3).

Tablo 4.4. Katılımcıların medeni durumuna göre Karar vermede Öz saygı ve Karar verme stilleri alt boyutları arası ilişki

	Medeni Durum	N	Ortalama	Std. Sapma	T-değeri	P-değeri
Karar Vermede Öz Saygı	Evli	87	10,76	1,77	1,360	0,175
	Bekar	81	10,38	1,81		
Dikkatli	Evli	87	9,94	2,35	0,596	0,552
	Bekar	81	9,73	2,30		
Erteleyici	Evli	87	1,90	2,05	-0,484	0,629
	Bekar	81	2,05	2,04		
Erteleyici	Evli	87	1,75	1,92	0,525	0,600
	Bekar	81	1,90	1,88		
Panik	Evli	87	1,49	1,83	-1,134	0,258
	Bekar	81	1,81	1,83		

Araştırmamıza katılan hakemlerin medeni durum değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede özsaygı ve karar verme stili ölçeği puanlarının istatistiksel sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz saygı (birinci bölüm) karar verme stilleri alt boyutlarından dikkatli karar verme, kaçınan karar verme, erteleyici karar verme, panik

karar verme ile medeni durum değişkenlerinde anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$; Tablo 4.4).

Tablo 4.5. Katılımcıların eğitim durumuna göre Karar vermede Öz saygı ve Karar verme stilleri alt boyutları arası ilişki

	Eğitim Durumu	N	Ortalama	Std. Sapma	F-değeri	P-değeri
Karar Vermede Öz Saygı	Lise	9	11,44	1,01	2,189	0,091
	Lisans	95	10,72	1,51		
	Yüksek Lisans	49	10,41	2,16		
	Doktora	15	9,73	2,25		
	Toplam	168	10,58	1,79		
Dikkatli	Lise	9	8,78	2,86	0,993	0,398
	Lisans	95	9,83	2,32		
	Yüksek Lisans	49	10,14	2,11		
	Doktora	15	9,53	2,64		
	Toplam	168	9,84	2,32		
Kaçınan	Lise	9	1,44	1,33	0,379	0,768
	Lisans	95	1,97	1,99		
	Yüksek Lisans	49	2,14	2,22		
	Doktora	15	1,73	2,22		
	Toplam	168	1,97	2,04		
Erteleyici	Lise	9	0,44	0,88	2,656	0,050
	Lisans	95	1,99	1,97		
	Yüksek Lisans	49	1,57	1,79		
	Doktora	15	2,40	1,88		
	Toplam	168	1,82	1,90		
Panik	Lise	9	0,67	0,87	1,913	0,130
	Lisans	95	1,83	1,88		

Yüksek Lisans	49	1,35	1,69
Doktora	15	2,07	2,15
Toplam	168	1,65	1,83

Araştırmamıza katılan hakemlerin eğitim durumu değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede özsaygı ve karar verme stili ölçeği puanlarının istatistiksel sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz saygı (birinci bölüm) karar verme stilleri alt boyutlarından dikkatli karar verme, kaçınan karar verme, panik karar verme ile eğitim durumu değişkenlerinde anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$; Tablo 4.5).

Karar verme stillerinin alt boyutlarından olan erteleyici karar verme boyutunda ise eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma görülmüştür ($p=0,050$; Tablo 4.5).

Tablo 4.6. Katılımcıların hakemlik branşına göre Karar vermede Öz saygı ve Karar verme stilleri alt boyutları arasındaki ilişki

		N	Ortalama	Std. Sapma	F-değeri	P-değeri
			a			
Karar Vermede Öz Saygı	Voleybol	54	10,5370	1,72346	0,189	0,828
	Futbol	56	10,6964	1,67245		
	Basketbol	58	10,5000	1,98459		
	Total	168	10,5774	1,79319		
Kaçınan	Voleybol	54	2,0556	2,14050	0,074	0,929
	Futbol	56	1,9107	2,02059		
	Basketbol	58	1,9483	1,99493		
	Total	168	1,9702	2,03980		
Dikkatli	Voleybol	54	9,9259	2,19650	0,183	0,833
	Futbol	56	9,9107	2,11726		
	Basketbol	58	9,6897	2,63716		

	Total	168	9,8393	2,32232		
Erteleyici	Voleybol	54	1,7407	2,05752	0,111	0,895
	Futbol	56	1,9107	1,95659		
	Basketbol	58	1,8103	1,70095		
	Total	168	1,8214	1,89649		
Panik	Voleybol	54	1,5926	2,01427	0,158	0,854
	Futbol	56	1,5893	1,63792		
	Basketbol	58	1,7586	1,85728		
	Total	168	1,6488	1,83166		

Araştırmamıza katılan hakemlerin, hakemlik branşı değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede özsaygı ve karar verme stili ölçeği puanlarının istatistiksel sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz saygı (birinci bölüm) karar verme stilleri alt boyutlarından dikkatli karar verme, kaçınan karar verme, erteleyici karar verme, panik karar verme ile hakemlik branşı değişkenlerinde anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$; Tablo 4.6).

Tablo 4.7. Katılımcıların hakem seviyesine göre Karar vermede Öz saygı ve Karar verme stilleri alt boyutları arası ilişki

	Seviye	N	Ortalama	Std. Sapma	F-değeri	P-değeri
Karar Vermede Öz Saygı	Ulusal	76	10,68	1,61	2,017	0,114
	Uluslararası Aday	21	10,57	1,75		
	Uluslararası	22	9,73	2,57		
	Diğer	49	10,80	1,61		
	Toplam	168	10,58	1,79		
Dikkatli	Ulusal	76	9,49	2,36	2,52	0,060
	Uluslararası Aday	21	10,76	1,61		
	Uluslararası	22	10,55	2,02		
	Diğer	49	9,67	2,53		

	Toplam	168	9,84	2,32		
Kaçınan	Ulusal	76	2,18	2,29	0,771	0,511
	Uluslararası Aday	21	1,90	2,43		
	Uluslararası	22	1,45	1,41		
	Diğer	49	1,90	1,66		
	Toplam	168	1,97	2,04		
Erteleyici	Ulusal	76	2,26	2,09	3,48	0,017
	Uluslararası Aday	21	1,00	1,73		
	Uluslararası	22	1,91	1,51		
	Diğer	49	1,45	1,63		
	Toplam	168	1,82	1,90		
Panik	Ulusal	76	1,79	1,86	1,160	0,328
	Uluslararası Aday	21	1,05	1,43		
	Uluslararası	22	1,95	1,91		
	Diğer	49	1,55	1,89		
	Toplam	168	1,65	1,83		

Araştırmamıza katılan hakemlerin hakem seviyesi değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede özsaygı ve karar verme stili ölçeği puanlarının istatistiksel sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz saygı (birinci bölüm) karar verme stilleri alt boyutlarından dikkatli karar verme, kaçınan karar verme, panik karar verme ile hakem seviyesi değişkenlerinde anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$; Tablo 4.7).

Karar verme stillerinin alt boyutlarından olan erteleyici karar verme boyutunda ise hakem seviyesi değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma görülmüştür ($p<0,05$; Tablo 4.7).

Tablo 4.8. Katılımcıların hakem yılına göre Karar vermede Öz saygı ve Karar verme stilleri alt boyutları arasındaki ilişki

	Hakem Yılı	N	Ortalama	Std. Sapma	F-değeri	P-değeri
Karar Vermede Öz Saygı	3-8	58	10,72	1,45	1,683	0,173
	9-15	65	10,72	1,73		
	16-21	27	10,48	2,14		
	22+	18	9,72	2,32		
	Toplam	168	10,58	1,79		
Dikkatli	3-8	58	9,24	2,48	2,599	0,054
	9-15	65	10,06	2,23		
	16-21	27	10,63	1,98		
	22+	18	9,78	2,29		
	Toplam	168	9,84	2,32		
Kaçınan	3-8	58	2,28	2,13	0,694	0,557
	9-15	65	1,86	1,92		
	16-21	27	1,74	2,25		
	22+	18	1,72	1,87		
	Toplam	168	1,97	2,04		
Erteleyici	3-8	58	1,97	1,95	0,503	0,681
	9-15	65	1,62	1,98		
	16-21	27	1,81	1,84		
	22+	18	2,11	1,53		

	Toplam	168	1,82	1,90		
Panik	3-8	58	1,84	1,94	0,631	0,596
	9-15	65	1,42	1,70		
	16-21	27	1,67	1,88		
	22+	18	1,83	1,92		
	Toplam	168	1,65	1,83		

Araştırmamıza katılan hakemlerin hakem yılı değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede özsaygı ve karar verme stili ölçeği puanlarının istatistiksel sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz saygı (birinci bölüm) karar verme stilleri alt boyutlarından dikkatli karar verme, kaçınan karar verme, erteleyici karar verme, panik karar verme ile hakem yılı değişkenlerinde anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$; Tablo 4.8).

Tablo 4.9. Katılımcıların gelirin e göre Karar vermede Öz saygı ve Karar verme stilleri alt boyutları arasındaki ilişki

	Gelir	N	Ortalama	Std. Sapma	F-değeri	P-değeri
Karar Vermede Öz Saygı	800-1500 TL	9	10,56	1,13	0,998	0,400
	1501-3000 TL	21	10,67	1,49		
	3001-5000 TL	84	10,77	1,72		
	5000+ TL	54	10,24	2,06		
	Toplam	168	10,58	1,79		
Dikkatli	800-1500 TL	9	10,11	1,96	0,818	0,486
	1501-3000 TL	21	9,19	2,79		
	3001-5000 TL	84	10,04	2,28		
	5000+ TL	54	9,74	2,25		
	Toplam	168	9,84	2,32		
Kaçınan	800-1500 TL	9	2,78	1,09	0,638	0,591
	1501-3000 TL	21	2,05	1,86		

	3001-5000 TL	84	1,99	2,23		
	5000+ TL	54	1,78	1,93		
	Toplam	168	1,97	2,04		
Erteleyici	800-1500 TL	9	2,33	1,66	0,599	0,616
	1501-3000 TL	21	2,10	2,23		
	3001-5000 TL	84	1,65	1,80		
	5000+ TL	54	1,89	1,96		
	Toplam	168	1,82	1,90		
Panik	800-1500 TL	9	3,33	1,22	2,80	0,041
	1501-3000 TL	21	1,67	2,18		
	3001-5000 TL	84	1,54	1,70		
	5000+ TL	54	1,54	1,88		
	Toplam	168	1,65	1,83		

Araştırmamıza katılan hakemlerin, gelir değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede özsaygı ve karar verme stili ölçeği puanlarının istatistiksel sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz saygı (birinci bölüm) karar verme stilleri alt boyutlarından dikkatli karar verme, kaçınan karar verme, erteleyici karar verme ve gelir değişkenlerinde anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$; Tablo 4.9).

Karar verme stillerinin alt boyutlarından olan panik karar verme boyutunda ise gelir değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma görülmüştür ($p<0,05$; Tablo 4.9).

Tablo 4.10. Katılımcıların mesleğine göre Karar vermede Öz saygı ve Karar verme stilleri alt boyutları arasındaki ilişki

		N	Ortalama	Std. Sapma	F- değeri	P- değeri
Karar Vermede Öz Saygı	Öğrenci	26	10,9231	1,16355	0,648	0,629
	İşçi	17	10,5882	1,76985		
	Memur	54	10,7037	1,88969		

	Serbest Meslek	29	10,4828	2,06364		
	Diğer	42	10,2619	1,82208		
	Total	168	10,5774	1,79319		
Kaçınan	Öğrenci	26	2,1538	2,03356	0,647	0,629
	İşçi	17	1,4706	1,28051		
	Memur	54	2,0741	2,15312		
	Serbest Meslek	29	1,6207	2,21059		
	Diğer	42	2,1667	2,04721		
	Total	168	1,9702	2,03980		
Dikkatli	Öğrenci	26	9,2308	2,50292	0,757	0,554
	İşçi	17	9,4706	2,64853		
	Memur	54	9,9630	2,23997		
	Serbest Meslek	29	10,1379	2,08265		
	Diğer	42	10,0000	2,35817		
	Total	168	9,8393	2,32232		
Erteleyici	Öğrenci	26	2,0000	1,91833	0,472	0,756
	İşçi	17	1,3529	1,49755		
	Memur	54	2,0000	2,14564		
	Serbest Meslek	29	1,7586	1,97584		
	Diğer	42	1,7143	1,65700		
	Total	168	1,8214	1,89649		
Panik	Öğrenci	26	2,0000	1,78885	0,805	0,524
	İşçi	17	1,5882	2,00184		
	Memur	54	1,4815	1,80921		
	Serbest Meslek	29	1,3103	1,60587		
	Diğer	42	1,9048	1,97311		
	Total	168	1,6488	1,83166		

Araştırmamıza katılan hakemlerin meslek değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede özsaygı ve karar verme stili ölçeği puanlarının istatistiksel sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz saygı (birinci bölüm) karar verme stilleri alt boyutlarından dikkatli karar verme, kaçınan karar verme, erteleyici karar verme, panik karar verme ile meslek değişkenlerinde anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$; Tablo 4.10).

Tablo 4.11. Katılımcıların yerleşim yerine göre Karar vermede Öz saygı ve Karar verme stilleri alt boyutları arasındaki ilişki

		N	Ortalama	Std. Sapma	F-değeri	P-değeri
Karar Vermede Öz Saygı	Merkez	133	10,4361	1,90037	2,458	0,089
	İlçe	18	11,3889	,91644		
	Köy	17	10,8235	1,38000		
	Toplam	168	10,5774	1,79319		
Kaçınan	Merkez	133	1,9023	2,08117	0,369	0,692
	İlçe	18	2,1667	2,20294		
	Köy	17	2,2941	1,53153		
	Toplam	168	1,9702	2,03980		
Dikkatli	Merkez	133	9,7218	2,34958	0,852	0,428
	İlçe	18	10,3889	2,59272		
	Köy	17	10,1765	1,74052		
	Toplam	168	9,8393	2,32232		
Erteleyici	Merkez	133	1,8947	1,93947	0,596	0,552
	İlçe	18	1,3889	1,85151		
	Köy	17	1,7059	1,61108		
	Toplam	168	1,8214	1,89649		
Panik	Merkez	133	1,6617	1,88650	1,341	0,264
	İlçe	18	1,1111	1,56765		

	Köy	17	2,1176	1,57648		
	Toplam	168	1,6488	1,83166		

Araştırmamıza katılan hakemlerin yerleşim yeri değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede özsaygı ve karar verme stili ölçeği puanlarının istatistiksel sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz saygı (birinci bölüm) karar verme stilleri alt boyutlarından dikkatli karar verme, kaçınan karar verme, erteleyici karar verme, panik karar verme ile yerleşim yeri değişkenlerinde anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$; Tablo 4.11).

4.2. Tartışma

Farklı branşlarda görev yapan takım sporu (futbol, basketbol, voleybol) hakemlerinin, cinsiyet değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede özsaygı ve karar verme stili ölçeği puanlarının istatistiksel sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz saygı (birinci bölüm) ve karar verme stilleri alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Çalışmamızı destekleyici nitelikte olan araştırmalara bakıldığında; Taşdelen (2001), Alver (2003), Avşaroğlu ve Üre (2007), Çetin (2009), Gacar (2011), Karahüseyinoğlu (2013), Kelecek ve diğerleri (2013), Aktaş (2014), Kırgil (2015), Vural (2013) ve Dinçer (2013) de çalışmalarında, cinsiyetler arası karar verme yöntemlerinde anlamlı fark olduğu neticesine ulaşamamışlardır.

Ancak çalışmamız ile paralellik göstermeyen çalışmalarda mevcuttur. Bunlar; Deryahanoğlu (2014), Kick boks hakemleri üzerinde yapmış olduğu araştırmasında, dikkatli karar verme alt boyutunda erkek katılımcıların lehine anlamlı fark olduğunu gözlemlemiştir.

Temel (2015), beden eğitimi öğretmenlerinde cinsiyet değişkeni doğrultusunda, erkek katılımcıların lehine dikkatli karar verme alt boyutunda anlamlı fark olduğuna yönelik tespitte bulunmuştur.

Göksel ve diğ. (2016) yaptığı çalışmanın bulgularında; futbol hakemlerinde karar verme ile ilgili yapılan çalışmada, karar verme, karar verme esnasında bocalama ve karar geciktirme özellikleri cinsiyete göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır

Karaçam ve Pulur (2017) yaptığı çalışmada Erkek hakemlerin karar verme düzeyleri kadınlardan daha yüksektir sonucuna ulaşmıştır.

Bunun yanı sıra Kılıçlı (2017) ise, sporculardan oluşan örneklem grubu ile yapmış olduğu araştırmasında, karar vermede özsaygı ve dikkatli karar verme alt boyutunda kadınların lehine, kaçınan, erteleyici ve panik alt boyutlarında ise erkeklerin lehine anlamlı fark olduğunu belirtmiştir.

Farklı branşlarda görev yapan takım sporu (futbol, basketbol, voleybol) hakemlerinin, yaş değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede özsaygı ve karar verme stili ölçeği puanlarının istatistiksel sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz saygı (birinci bölüm) ve karar verme stilleri alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Yaşın herhangi bir şekilde karar vermede etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Göral (2014) ise, futbol antrenörlerinin yaş değişkenine bağlı olarak karar verme yöntemlerinde anlamlı fark olmadığı neticesine varmıştır. Bu çalışma bizim çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Çalışmamızla paralellik göstermeyen çalışmalara bakıldığında ise, Aktaş (2014), Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı yöneticilerinin karar verme yöntemlerini araştırdığı çalışmasında yaşı yüksek katılımcıların kaçınan karar verme ve dikkatli karar verme yöntemini daha çok tercih ettiklerini, genç katılımcıların ise panik karar verme yöntemine daha meyilli olduklarını ve bu farklılıkların $p<0,05$ düzeyinde anlamlı olduğunu belirtmiştir.

Karar verme stilleri; yaş, öğrenim durumlarına, klasmanlarına aynı zamanda seyirci tepkilerine yönelik değişimler göstermiştir (Uzunoğlu, Şahin ve Fişekçioğlu., 2009; Demirbaş., 1992) da yapmış olduğu çalışmada yaşın ilerledikçe karar verme düzeylerinde artışın olduğunu aynı zamanda kararlarında bağlayıcı olduğunu söylemiştir

Demirbaş (1992) da araştırmasında yaşla birlikte karar verme yeteneğinin arttığına ve kararların daha bağlayıcı hale geldiğine işaret etmiştir.

Bu çalışmaya katılan farklı spor branşındaki hakemlerin medeni durum değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede özsaygı ve karar verme stili ölçeği puanlarının istatistiksel sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz saygı (birinci bölüm) ve karar verme stilleri alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Aktaş (2014), Alver (2003), Gacar (2011), Karahüseyinoğlu (2013) ve Kırgil (2015), araştırmalarında medeni durum değişkeninde, karar vermede özsaygı ve karar verme alt boyutlarında anlamlı fark tespit edememişlerdir. Bu çalışmalar bizim çalışmamız ile paralellik göstermektedir.

Çalışmamıza paralellik göstermeyen çalışmalarda mevcuttur. Deryahanoğlu (2014) kick boks hakemleri üzerinde yapmış olduğu çalışmasında kaçınan karar verme alt boyutunda bekarların lehine anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir.

Uzunoğlu (2008) Türk futbol hakemlerinin karar verme tarzlarını sınıflandırmalarına ve bazı değişkenlere göre incelemiş ve futbol hakemlerinin medeni durumu kötü olduğunda evli hakemlerin ortalama puanlarının bekar hakemlere göre daha düşük olduğunu bulmuştur. Ve kaçınma noktalarının ortalama değerini göz önünde bulundurun. Evli kişilerin bekarlara göre daha fazla sorumluluk üstlendiği ve karar vermekten kaçınma, karar vermeyi geciktirme ve karar vermede panikleme gibi konularda daha az yöntem kullandığı söylenebilir.

Gacar (2011) beden eğitimi ve spor öğretmenlerine yönelik yapmış olduğu ve Uzunoğlu (2008) yapmış olduğu Türk futbol hakemlerinin karar verme stillerinin klasmanlarına ve bazı değişkenlere göre incelenmesi isimli çalışmasında futbol hakemlerinin medeni durumları ile kaçınan puan ortalamaları ele alındığında, evli hakemlerin puan ortalamalarının, bekâr hakemlerin puan ortalamalarından düşük olduğu bulgulamışlardır. Yapılan bu çalışmalar ile bulgularımız örtüşmektedir.

Farklı branşlarda görev yapan takım sporu (futbol, basketbol, voleybol) hakemlerinin, eğitim durumu değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede özsaygı ve karar verme stili ölçeği puanlarının istatistiksel sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz saygı (birinci bölüm) ve karar verme stilleri alt boyutlarında, erteleyici karar verme hariç anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Karar verme stillerinin alt boyutlarından olan erteleyici karar verme boyutunda ise eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma görülmüştür ($p=0,050$)

Buna göre, hakemlerin eğitim durumu yükseldikçe erteleyici karar verme stiline daha meyilli oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Gacar (2011), Akbulut (2012), Kural (2013), Vural (2013), Göral (2014), Kırgil (2015), Temel (2015) ve Akcan (2016), çalışma yaptıkları örneklem gruplarının eğitim durumları açısından karar verme yöntemlerinde anlamlı farkı temsil edecek sonuçlara ulaşamamışlardır. Bu çalışmalar bizim sonuçlarımıza tam anlamıyla paralellik göstermemektedir

Yalçın ve diğ. (2016), bölgesel ve clasman futbol hakemlerini karar verme düzeylerini bazı değişkenler bakımından incelediğinde Karar eğitim düzeylerinin üst olduğu tespit etmiştir. Bu çalışmanın aksine bizim çalışmamızla paralellik gösteren Sanders (2008) karar verme değerleri kişilerin eğitim seviyesine göre önemli ölçüde farklılaşmadığını tespit etmiştir.

Çalışmamıza katılan hakemlerin, hakemlik branşı değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede özsaygı ve karar verme stili ölçeği puanlarının istatistiksel sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz saygı (birinci bölüm) ve karar verme stilleri alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$)

Voleybol, futbol, basketbol branşlarının kesin ve net kuralları olduğu için hakemlerin karar verme stillerinde branşların birbirleriyle paralellik gösterdiği ortaya çıkmıştır.

Literatürde hakem branşlarının karşılıklı karşılaştırılması ve karar verme stilleri ile ilgili araştırmamızı destekleyen ya da farklı yönde sonuç veren çalışmaya rastlanmadığından karşılaştırma yapılamamıştır.

Farklı branşlarda görev yapan takım sporu (futbol, basketbol, voleybol) hakemlerinin, hakem seviyesi değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede özsaygı ve karar verme stili ölçeği puanlarının istatistiksel sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz saygı (birinci bölüm) ve karar verme stilleri alt boyutlarında, erteleyici karar verme hariç anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$)

Karar verme stillerinin alt boyutlarından olan erteleyici karar verme boyutunda ise hakem seviyesi değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma görülmüştür ($p<0,05$)

Hakem seviyesi arttıkça erteleme karar verme stiline daha çok meyilli oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Uzunoglu (2008) yapmiş olduğu Türk futbol hakemlerinin karar verme stillerine yönelik yapmiş olduğu çalışmada hakemlerin klasmanları arasındaki farkın kaçınan karar verme yaklaşımına etki ettiğini bulgulamıştır. Yapılan bu çalışmayla bulgularımız ile paralellik göstermemektedir.

Farklı branşlarda görev yapan takım sporu (futbol, basketbol, voleybol) hakemlerinin, hakem yılı değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede özsaygı ve karar verme stili ölçeği puanlarının istatistiksel sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz saygı (birinci bölüm) ve karar verme stilleri alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$)

Gacar (2011), beden eğitimi ve spor alanındaki öğretim elemanlarının karar verme yöntemlerini incelediğinde, meslek yaşı en yüksek grubun lehine diğer gruplar ile aralarında dikkatli karar verme alt boyutunda anlamlı fark olduğunu gözlemlemiştir.

Buna benzer olarak Göral (2014) da futbol antrenörlerinde meslek yaşı en yüksek grup ile en düşük grup arasında ilk grubun lehine, dikkatli karar verme alt boyutunda anlamlı fark görüldüğünü belirtmiştir.

Futbol hakemlerinde hakemlik deneyimi arttıkça karar verme sürecinin pozitif yönde gelişme gösterdiği belirlenmiştir (Göksel vd. 2016). Aksu (2016)'ya göre futbol hakemleriyle yaptığı çalışmada hakemlik yılı arttıkça erteleyici ve panik karar verme eğiliminin azaldığı bulgusuna ulaşmıştır. Bu sonuçlar çalışmamızı destekler niteliktedir

Yalçın ve ark. (2016) Hakemlik yılı fazla olan futbol hakemlerinin dikkatli karar verme düzeyinin yüksek olduğu gözlenmiştir.

Farklı branşlarda görev yapan takım sporu (futbol, basketbol, voleybol) hakemlerinin, gelir değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede özsaygı ve karar verme stili ölçeği puanlarının istatistiksel sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz saygı (birinci bölüm) ve karar verme stilleri alt boyutlarında panik karar verme alt boyutu hariç anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$)

Karar verme stillerinin alt boyutlarından olan panik karar verme boyutunda ise gelir değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma görülmüştür ($p<0,05$)

Gelir düzeyi yükseldikçe hakemlerin panik karar verme stiline daha meyilli oldukları sonucu ortaya çıkmaktadır.

Kıloğlu (2017) ve Kırgil (2015) ise yapmış oldukları çalışmalarında, gelir durumu algısı değişkenine bağlı olarak, karar verme leğinin hiçbir alt boyutunda anlamlı farklılığa ulaşamamışlardır.

Çalışmamıza katılan katılımcı hakemlerin meslek değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede zsayđı ve karar verme stili leği puanlarının istatistiksel sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz sayđı (birinci bölüm) ve karar verme stilleri alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Uzunoglu (2008) yaptığı araştırmada hakemlerin; mesleklerine göre dikkatli karar vermeyi belirlemeye yönelik ortalama puanları arasında anlamlı bir farklılık vardır. Bu karşılaştırmalarda işçi hakemlerin dikkat puanları serbest meslek ve memur hakemlere göre daha fazladır. Serbest meslek sahibi hakemlerin dikkat puanı akademisyenlere ve diğer profesyonel hakemlere göre daha düşüktür. Aynı zamanda memur olan hakemler öğretmenlere ve hakemlere göre daha fazla endişe duymaktadırlar. Akademisyenlerin ve diğer profesyonel hakemlerin ilgilerinin düşük olduğu görülmektedir. Bu durumda karar verme yeteneklerine inanan ve karar vermelerinin başarılı olduğuna inanan işçi, ğretmen, akademisyen ve diğer profesyonel hakemlerin karar vermede bireysel hakemlere göre daha temkinli oldukları söylenebilir.

Bu bulgular araştırmamızda elde edilenlerle benzerlik göstermektedir.

Çalışmamıza katılan katılımcı hakemlerin yerleşim yeri değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede zsayđı ve karar verme stili leği puanlarının istatistiksel sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz sayđı (birinci bölüm) ve karar verme stilleri alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Literatürde yerleşim yeri ve karar verme stilleri ile ilgili araştırmamızı destekleyen ya da farklı yönde sonuç veren çalışmaya rastlanmadığından karşılaştırma yapılamamıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmamıza sonuç olarak;

Çalışmaya katılan farklı branşlardaki takım sporu hakemlerinin farklı değişkenlere göre karar verme stillerinin incelenmesi sonucunda;

Çalışmamıza katılan katılımcıların %69,0 (116) erkek, %31,0 (52) kadın hakemden oluşmaktadır.

Katılımcı hakemlerin %56,5 i (95) lisans, %29,2 si (49) yüksek lisans, %8,9 u (15) doktora, %5,4 ü ise (9) lise düzeyinde eğitim almıştır.

Katılımcı hakemlerin %51,8 i (87) evli, %48,2 si ise (81) bekarıdır.

Çalışmamıza katılan hakemlerin yaşlarına bakıldığında ise %34,5 i (58) 33-39, %26,2 si (44) 28-32, %20,8 i (35) 40 ve üzeri, %18,5 i ise 18-25 yaş aralığındadır.

Çalışmaya katılan hakemlerin gelir düzeyi değişkenine bakıldığında ise %50 si (84) 3001-5000 TL aralığında, %32,1 i (54) 5001 TL ve üzeri, %12,5 i 1501-3000 TL kalan %5,4 lük kısım ise 800-1500 TL aralığında gelir durumu bulunmaktadır.

Meslek değişkenine bakıldığında ise katılımcı hakemlerin %32,2 si (54) memur, %25 i (42) diğer meslek dalları, %17,2 si (29) serbest meslek, %15,5 i (26) öğrenci kalan %10,1 (17) işçi pozisyonundaki mesleklerde çalışmaktadır.

Katılımcı hakemlerin %56sı (103) Uluslararası Aday seviyesinde, %21,5 (39) Uluslararası seviye, %12,5 (23) Diğer seviyelerde, %10,3 (19) Ulusal seviyede hakemlik yapmaktadır.

Çalışmaya katılan hakemlerin hakemlik meslek yıllarına bakıldığında ise %38,7 (65) 9-15 yıl aralığında, %34,5 (58) 3-8 yıl, %16,1 (27) 16-21 yıl ve %10,7si (18) 22 yıl ve üzerinde hakemlik yapmaktadır.

Çalışmaya katılan hakemlerin %34,5 i (58) basketbol, %33,3 (56) futbol ve %32,2si (54) voleybol branşında hakemlik yapmaktadır.

Araştırmamıza katılan hakemlerin cinsiyet değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede özsaygı ve karar verme stili ölçeği puanlarının istatistiksel sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz saygı (birinci bölüm) ve karar verme stilleri alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir($p>0,05$).

Araştırmamıza katılan hakemlerin yaş değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede özsaygı ve karar verme stili ölçeği puanlarının istatistiksel sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz saygı (birinci bölüm) ve karar verme stilleri alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir($p>0,05$).

Araştırmamıza katılan hakemlerin medeni durum değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede özsaygı ve karar verme stili ölçeği puanlarının istatistiksel sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz saygı (birinci bölüm) ve karar verme stilleri alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir($p>0,05$).

Araştırmamıza katılan hakemlerin eğitim durumu değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede özsaygı ve karar verme stili ölçeği puanlarının istatistiksel sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz saygı (birinci bölüm) ve karar verme stilleri alt boyutlarında, erteleyici karar verme hariç anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir($p>0,05$). Karar verme stillerinin alt boyutlarından olan erteleyici karar verme boyutunda ise eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma görülmüştür($p=0,050$).

Araştırmamıza katılan hakemlerin, hakemlik branşı değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede özsaygı ve karar verme stili ölçeği puanlarının istatistiksel sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz saygı (birinci bölüm) ve karar verme stilleri alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Araştırmamıza katılan hakemlerin hakem seviyesi değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede özsaygı ve karar verme stili ölçeği puanlarının istatistiksel

sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz saygı (birinci bölüm) ve karar verme stilleri alt boyutlarında, erteleyici karar verme hariç anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir($p>0,05$). Karar verme stillerinin alt boyutlarından olan erteleyici karar verme boyutunda ise hakem seviyesi değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma görülmüştür($p<0,05$).

Araştırmamıza katılan hakemlerin hakem yılı değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede özsaygı ve karar verme stili ölçeği puanlarının istatistiksel sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz saygı (birinci bölüm) ve karar verme stilleri alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir($p>0,05$).

Araştırmamıza katılan hakemlerin, gelir değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede özsaygı ve karar verme stili ölçeği puanlarının istatistiksel sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz saygı (birinci bölüm) ve karar verme stilleri alt boyutlarında panik karar verme alt boyutu hariç anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir($p>0,05$). Karar verme stillerinin alt boyutlarından olan panik karar verme boyutunda ise gelir değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma görülmüştür($p<0,05$).

Araştırmamıza katılan hakemlerin meslek değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede özsaygı ve karar verme stili ölçeği puanlarının istatistiksel sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz saygı (birinci bölüm) ve karar verme stilleri alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir($p>0,05$).

Araştırmamıza katılan hakemlerin yerleşim yeri değişkenlerine göre katılımcıların karar vermede özsaygı ve karar verme stili ölçeği puanlarının istatistiksel sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz saygı (birinci bölüm) ve karar verme stilleri alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir($p>0,05$).

Çalışmamıza öneri olarak ise;

- Takım sporu hakemleri ile bireysel spor hakemlerinin karar verme stilleri incelenebilir.
- Farklı illerde görev alan hakemlerin illere göre karar verme stilleri incelenebilir.
- Hakemlerin karar verme stillerinde akademik eğitimlerinin etkisi olup olmadığı araştırılabilir.
- Pandemi döneminde takım sporu hakemlerinin karar verme stilleri incelenebilir.

- Türkiye geneli farklı branştaki takım sporu hakemlerinin karar verme stilleri incelenebilir.
- Hakemlerin yaşadıkları yerleşim yerinin karar verme stili üzerine etkisi incelenebilir.

KAYNAKLAR

- Akbulut, A. K. (2012). Amatör ve profesyonel erkek futbolcuların karar verme, problem çözme ve iletişim becerilerinin bazı değişkenler bakımından incelenmesi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akcan GÖ. (2016). Elit Oryantiring Sporcularının Görsel Reaksiyon Süreleri ile Karar Verme Stilleri Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü,
- Aksu A, (2016). Farklı Klasmanlardaki Futbol Hakemlerinin Karar Verme Stilleri ve Özgüven Düzeylerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Akşar, T. (2005). Endüstriyel Futbol, Literatür Yayınları, İstanbul.
- Aktaş, N. (2016). Lise öğrencilerinin motivasyon kaynakları ve karar verme stratejileri (Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, s 44.
- Aktaş, S. (2014). Gençlik ve Spor Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı yöneticilerinin karar verme stillerinin karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Allwood, CM & Salo, I. (2012). Karar verme tarzları ve stres. Uluslararası Stres Yönetimi Dergisi, 19 (1), 34-47.
- Alver, B. (2003). Çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların empatik becerileri, karar stratejileri ve psikolojik belirtileri arasındaki ilişkiler. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Atabeyoğlu C. (1991). Tercüman Spor Ansiklopedisi- Cilt:1. Türk Spor Tarihi Ansiklopedisi; Dağlaroğlu, Rüştü Fenerbahçe Tarihi 1453.
- Atasoy, B. ve Kuter, F. (2005). Küreselleşme ve Spor. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 17, (15-18).
- Avşaroğlu, S., ve Üre, Ö. (2007). Üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı, karar verme ve stresle başa çıkma stillerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18, 85- 100.

- Aydın, C. (2008). Karar verme süreçlerinde kurumsal bilginin önemi: kültür ve turizm bakanlığında bir uygulama (Uzmanlık Tezi). Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Kütüphane Başkanlığı, Ankara.
- Aydın, C. (2008). Karar verme süreçlerinde kurumsal bilginin önemi: kültür ve turizm bakanlığında bir uygulama (Uzmanlık Tezi). Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Kütüphane Başkanlığı, Ankara.
- Aydoğan D. (2006). İzmir'deki Bazı Voleybol Takımlarının Minik ve Yıldız Oyuncularının Müsabaka Dönemindeki Fiziksel Parametrelerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Aydoğan D. (2006). İzmir'deki bazı voleybol takımlarının minik ve yıldız oyuncularının müsabaka dönemindeki fiziksel parametrelerinin karşılaştırılması, Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans, Konya (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Hasan AKKUŞ).
- Bacanlı, H. (2005). Gelişim ve öğrenme. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bavolar, J., & Orosová, O. G. (2015). Decision-making styles and their associations with decision-making competencies and mental health. *Judgment and Decision making*, 10(1), 115-122.
- Bayraktaroğlu, S., ve Demir, K. (2011). İşyerinde karar verme ve problem çözme yöntemleri. İş ve Meslek Danışmanlığı içinde, İş ve Meslek Danışmanlığı Derneği Yayınları, Ankara, 466-476.
- Berry, D., Abernethy, R., & Cote, H. (2008). 'The Contribution Of Structured Activity And Deliberate Play To The Development Of Expert Perceptual And Decision-Making Skill. *Sport Exercise Psychol*, 30(6), 685-708.
- Bursalıoğlu Z. (2005). Eğitim Yönetiminde Teori ve Uygulama, Pegem Yayınları, Ankara.
- Butcher D. (1993). Self-Efficacy: Toward An Unifying Theory Of Behavioral Change. *Psychological Review*, 84, 191-215.
- Carney C, Wells C. (1995). *Discover The Career Within You*. New York: Cole Publishing Company.
- Coakley, J. (2001). *Sport in society: Issues and controversies*. 7th edition. New York: Mc Graw Hill International.
- Çetin M, (2009). Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Öğrencilerinin Karar Verme Stilleri Sosyal Beceri Düzeyleri Ve Stresle Başa Çıkma Biçimlerinin Bazı Değişkenler Açısından Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. Ankara, Gazi Üniversitesi, Doktora Tezi.
- Çetin MÇ. (2009). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Karar Verme Stilleri Sosyal Beceri Düzeyleri ve Stresle Basa Çıkma Biçimlerinin Bazı Değişkenler Açısından Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
- Çıtak U. (2019). Erkek Çocuklarda Voleybol Temel Beceri Çalışmalarının Motorik Özelliklere Etkisi. *Bilim Uzmanlığı Tezi*, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Çiloğlu E. (2019). İzmir İlindeki Profesyonel Liglerde Mücadele Eden Futbol, Basketbol, Voleybol ve Hentbol Branşlarındaki Erkek Sporcuların Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Deliceoğlu G, Müniroğlu S. (2005). The Effects of the speed function on some technical elements in soccer, *The Sport Jurnal*, 2005;(8):1543-9518.

- Demirbas H., (1992). Suçlu ve Suçlu Olmayan Ergenlerin Karar Verme Davranışlarının Karşılaştırılması, Yüksek lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Deniz ME. (2002). Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri ve Sosyal Beceri Düzeylerinin Ta-Baskın Ben Durumları ve Bazı Özlük Niteliklerine Göre Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi, Yayınlanmış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Deniz ME. (2004). Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Öz Saygı, Karar Verme Stilleri ve Problem Çözme Yöntemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma. Eğitim Araştırmaları Dergisi; 4(15): 25-35.
- Deniz, E. (2004). Üniversite öğrencilerinin karar vermede öz saygı, karar verme stilleri ve problem çözme yöntemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerine bir araştırma, Eğitim Araştırmaları Dergisi.
- Dereli E, Acat MB. (2011). Okulöncesi öğretmenliği bölümü öğrencilerinin karar verme stratejileri ile sınav kaygıları arasındaki ilişki. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi; 2:77-87.
- Deryahanoğlu, G. (2014). Kick boks hakemlerinin karar verme ve atılganlık düzeylerinin algılanan mesleki yeterlilik üzerine etkisinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Dinçer N. (2013). Spor Yöneticilerinin Karar Verme Stilleri ile Problem Çözme Becerileri Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Dong T., Tenenbaum G., ve Eli M.B., (2002). Decision Making In Sport : A Cognitive Perspective, Handbook Of Research Of Sport Psychology, Macmillan Publishing Company New York.
- Driver, M. J., Brousseau, K. E., & Hunsaker, P. L. (1990). The dynamic decision maker. New York: Harper & Row
- Durmuş A.G. (1999). Futbol Kulüplerinin Stratejik Yönetimi, Beşiktaş Örneği, Bağırhan Yayınevi, Ankara; S.83-84.
- Egesoy H, Eniseler N, Çamlıyer H. ve ark. (1999). Elit ve elit olmayan futbol oyuncularının karar verme performanslarının karar verme hızı ve verilen kararın doğruluğu açısından karşılaştırılması. CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi; 2: 22-33.
- Eralp F, Çotuk M. (2005). Voleybolda Temel Beceriler Mopa Yayınevi, İstanbul s:9-10-11.
- Erözkan A. (2011). Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ve karar stratejileri. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi; 3: 60-74.
- Erözkan A. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ve Karar Verme Stratejileri. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi; 2(3): 60-74.
- Fişek T. (2019). 15-16 Yaş Erkek Basketbolcularda Sabit ve Sabit Olmayan Yüzeylerde Yapılan Denge Antrenmanlarının Denge ve Pas Performansı Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Fişek, K. (1980). Türkiye’de ve dünyada spor yönetimi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları.
- Futbolekonomi.(2021)<http://www.futbolekonomi.com/index.php/haberler-makaleler/genel/126-mete-ikiz/247-futbolun-tairhsel-gelisimi.html>/09.04.2021.

- Gacar, A. (2011). Türkiye'deki beden eğitimi ve spor öğretim elemanlarının karar verme ve atılganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Göksel, A., G., Pala, A., Yıldız, M., Şenel, E., Göral, K., Bingöl, E., Yurtseven, Y., E. (2016). The Examination of Decisiveness and Decision Making of Turkish Football Referees. ERPA International Congresses on Education, Sarajevo/Bosnia and Herzegovina 02-04 June, 29
- Göral, K. (2014). Futbol antrenörlerinin yeterlilikleri, karar verme stratejileri ve takım performansları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Doktora Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Güçray SS. (2001). Ergenlerde Karar Verme Davranışlarının Öz-Saygı ve Problem Çözme Becerileri Algısı ile İlişkisi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi; 8(8): 106-121.
- Harren, V. A. (1979). A model of career decision making for college students. Journal of Vocational Behavior(14), 119–133.
- Harris R. (1998). Introduction to Decision Making. Vanguard University of Southern Colifornia, Colifornia.
- İnal, N. A. (2004). Futbolda Eğitim Öğretim, 2. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Johnson J. (2006). Cognitive Modeling Of Decision Making İn Sports. Psychology Of Sport And Exercise, 7: 631–52.
- Johnson JG. (2006). Cognitive modeling of decision making in sports. Psychology of Sport and Exercise,; 7: 631-652.
- Kabamba, C. and Bailey, J. (2011). Personality Differences Among Team and Individual Sport Athletes. Randolph College Sport Preferences. 1, 2-17.
- Karaçam, A., & Pultur, A. (2017). Examining the relationship between referee selfefficacy and general selfefficacy levels of football, basketball and handball referees. Universal Journal of Educational Research, 5, 9, 1571-1579. <https://doi.org/10.11114/jets.v5i8.2450>
- Karahüseyinoğlu F, Düşükcan M. (2015). Yöneticilerin Öz Saygı Seviyeleri ve Karar Verme Stilllerinin Yönetim Üzerine Etkileri; Elazığ Örneği. Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi; 2(2): 85-105.
- Karahüseyinoğlu, F. (2013). Kamu yöneticilerinin karar verme tarzlarını özsaygı düzeyleri üzerinden okumak: Elazığ örneği. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Karakuş, A., Karadağ, N., Birgili, F., Işıkkay, Ç., Çadır, G. ve Çeker, D. (2005). Lise Son Sınıf Kız Öğrencilerinin Hemşirelik Mesleğine Bakış Açıları ile Mesleği Tercih Etme Durumları. Hemşirelik Forumu Dergisi. 5(1).
- Kat, H. (2009). Bireysel Sporcularla Takım Sporcularının Stres Düzeyleri ve Problem Çözme Becerilerinin Karşılaştırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Kelecek S, Altıntaş A, Aşçı FH. (2014). Sporcuların karar verme stillerinin belirlenmesi. CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi; 1: 21-27.
- Kelecek, S., Altıntaş A., ve Aşçı F. H. (2013). Sporcuların karar verme stillerinin belirlenmesi. CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 8(1), 21-27.

- Keysan, Ş. (2018). Kişisel özelliklerin karar verme sürecine etkileri: Denizli’ de finans sektörü çalışanları üzerinde uygulama (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Kıloğlu, M. (2017). Türkiye Olimpik Hazırlık Merkezlerine (TOHM) devam eden sporcuların karar verme stillerinin belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Kıral, E. (2015). Yönetimde karar ve etik karar verme sorunsalı. Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 6(2), 73-89.
- Kıranlı, S., ve İlian, A. (2007). Eğitim örgütlerinde karar verme sürecinde etik. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 8 (14), 150-162.
- Kırgil, F. (2015). Beden eğitimi öğretmenleri ile diğer branş öğretmenlerinin karar verme ve atılganlık düzeylerinin bazı değişkenlikler açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Koçel T. (2001). İşletme Yöneticiliği. Beta Basım, İstanbul.
- Koçoğlu, E. (2010). İşletmelerde yöneticilerin karar verme süreci ve bu süreçte bilişim sistemlerinin kullanımı: Ankara ili örneği (Yüksek Lisans Tezi). Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Koloğlu, O. (1994) “Medeni Kanun’un Yurtdışında Yankıları” Cilt: 2, Sayı: 4-5; Ss:77.
- Köksal, A., ve Gazioğlu, A. İ. (2007). Ergenlerde duygusal zekâ ile karar verme stratejileri arasındaki ilişki. HAYEF Journal of Education, 4(1), 133-146.
- Kural, B. (2013). Dağcılarının stresle başa çıkma tutumlarının karar vermede özsaygı ve karar verme stilleriyle ilişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kuzgun Y. (2000). Meslek Danışmanlığı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Leveaux R. (2010). Facilitating referee’s decision making in sport via the application of technology. Communications of the IBIMA,; 2: 1-8.
- Mann, L., Radford, P. B., Ford, S., Bond, M., Leong, K., Nakamura, H., et al. (1998). Cross - Cultural Differences In Self Reported Decision Making Style And Confidence. International Journal Of Psychology, 33 (5), 325- 335.
- Marco CD. (2003). Hartung PJ, Nevman I, Parr P. Validitiy Of The Decisional Process İnventry. Journal Of Vocational Behavior; 63: 1-19.
- Morpa Spor Ansiklopedisi. (2005). 5. Voleybol. Morpa Yayınları, İstanbul:.
- Negulescu, O. H. (2014). Using a decision-making process model in strategic management. Review of General Management, 19(1), 111-123.
- Newell B.R., Rakow T., Weston N.J., Shanks D. R. (2004). Search Strategies İn Decison Making: The Success Of ‘Success’. Journal Of Behavioral Decision Making, 17: 117-137.
- Nutt, P. C. (1979). The Influence of Decision Style on Use of Decision Models. echnological Forecasting and Social Change.(14), 77-93
- Öğün E. (2012). Türkiye Bölgesel Bayan Basketbol Ligi B Grubunda Oynayan Bayan Basketbolcuların Sakatlanma Sıklıkları ve Nedenleri. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.

- Özel, M. (2009). Ergenlerin denetim odaklarına ve algıladıkları ebeveyn çocuk yetiştirme tutumuna göre karar verme biçimlerinin incelenmesi: Darıca ilçesi örneği (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özkara A. (1995). Futbolda Maç Analizi, Spor Bilimleri ve Teknolojisi Programı Bilim Uzmanlığı Tezi, Ankara
- Özmen H. (2000). Futbol, Holiganizm ve Medya, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Pamuk Ö, Kaplan T, Taşkın H, Erkmen N. (2008). Basketbolcularda bazı fiziksel ve fizyolojik parametrelerin farklı liglere göre incelenmesi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6(3), 141-144.
- Panpatte, S., & Takale, V. D. (2019). To Study the decision making process in an organization for its effectiveness. *The International Journal of Business Management and Technology*, 3(1), 73-78.
- Payne, J.W., Bettman, J.R. and Johnson, E.J. (1993). *The adoptive decision-maker*. Cambridge New York: University Press
- Phillips, S. D., Paziienza, N. J., & Ferin, H. H. (1984). Decision Making Styles And 9. Problem Solving Appraisal. *Journal of Conseling Psychology*, 497-502.
- Phillips, S.D., Paziienza, N.J. ve Ferrin, H.H. (1984). Decision making styles and problem solving appraisal. *Journal of Counselling Psychology*.
- Reilly T, White C. (2004). Physiological and performance effects of generic versus specific aerobic training in Reilly T, White C. (2004). Small-sided games as an alternative to interval training for soccer players. *J. Sports Sci*, 2004;22:559.
- Salar, B., Hekim, M., ve Tokgöz, M. (2012). 15-18 yaş grubu takım ve ferdi spor yapan bireylerin duygusal durumlarının karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (6), 123-135.
- Sanders, R. P. (2008). "The Decision-Making Styles, Ways of Knowing, and Learning Strategy Preferences of Clients At a One-Stop Career Center", Southern Oklahoma State University, Faculty of the Graduate College of the Oklahoma State University, Doctorate Thesis, Stillwater, Oklahoma.
- Scott, S. G., & Bruce, R. A. (1995). Decision Making Sytle, The Development And Of A New Measure. *Educational And Psychological Measurement*, 55(5), 818-831.
- Scott, S.G. and Bruce, R.A. (1995). Decision-making style: The development and assessment of new measure. *Educational and Psychological Measurement*.
- Seiller R. (1997). Decision Making In Sport. *International Symposium Of The Turkish Association Of Sport Psychology*, Mersin, 10-12.
- Sevim Y. (2002). *Basketbol Teknik –Taktik-Antrenman*, Nobel Yayınevi Ankara, S.6
- Sevim Y. (2006). *Basketbol Teknik – Taktik – Antrenman*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Sinangil KH. (1993). Yönetici Adaylarında Karar Verme ile Kaygı İlişkileri. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara: 28-31.
- Somalı V. (1997). Türk ve Dünya voleybol tarihi (1895–1997). Türkiye Voleybol Federasyonu Voleybol Vakfı, İstanbul.

- Şahin, N., Şahin, N. H., and Heppner, P. P. (1993). Psychometric properties of the problem solving inventory in a group of Turkish university students. *Cognitive Therapy and Research*, 17(4), 379-396.
- Şimşek B. (2002). Bayan Voleybol Oyuncularının Sıçramada Etkili Alt Extremité Parametrelerinin Değerlendirilmesi ve Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Taşdelen, A. (2001). Öğretmen adaylarının bazı psiko sosyal değişkenlere göre karar verme stilleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(10), 40-52.
- Tatlılıoğlu K. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Öz Saygı Düzeyleri ile Karar Verme Stilleri Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*;2 (1): 150-170.
- TDK. (2019). Ağustos Pazar, 2019 tarihinde <http://www.tdk.org.tr>
- Tekin, M., Özmutlu, İ., & Erhan, S. E. (2009). Özel yetenek sınavlarına katılan öğrencilerin karar verme ve düşünme stillerinin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi.*, 11(3), 42-56.
- Tekkurşun- Demir, G., Namlı, S., Hazar, Z., Türkeli, A., ve Cicioğlu, H. İ. (2018). Bireysel ve takım sporcularının karar verme stilleri ve mental iyi oluş düzeyleri. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(1), 176-191.
- Temel, V. (2015). Beden eğitimi öğretmenlerinin, problem çözme becerileri, karar verme stilleri ve öfke tarzları. Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Temel, V. (2015). Beden eğitimi öğretmenlerinin, problem çözme becerileri, karar verme stilleri ve öfke tarzları. Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Temur, F. (2012). Öğretmen algılarına göre yöneticilerin karar verme stillerinin öğretmenlerin örgütsel bağlılığına etkisi (Rize İli Örneği) (Yüksek Lisans Tezi). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- Tenenbaum G. ve Eli M.B. (1993). *Decision Making İn Sport: A Cognitive Perspective, Handbook Of Research Of Sport Psychology*, Macmillan Publishing Company New Yard.
- Tercüman Gazetesi. (1981) "Spor Ansiklopedisi": Futbol, İstanbul; S.65-67.
- Tosun K. (1992). İşletme Yönetiminin Genel Esasları. Savaş Yayınları, Ankara.
- Tozlu, A. (2016). Karar verme yaklaşımları üzerinde Herbert Simon Hegemonyası. *Journal of Turkish Court of Accounts/Sayıstay Dergisi*, (102), 27- 45.
- TBF, (2021). <https://www.tbf.org.tr/tarihce/ulkemizde-basketbol>
- TFF, (1992). Türk Futbol Tarihi (1904-1991), Cilt 1. Haziran.7-18.
- TVF,(2021).https://www.tvf.org.tr/_dosyalar/MHGK_Belgeler/2017-2020_resmi_voleybol_oyun_kurallari.pdf
- Urartu M. (1998). Basketbol Teknik-Taktik-Antrenman, İnkılap Yayın, Ankara: s.5-6
- Urartu, Ü. (1994). Futbol Teknik Taktik Kondisyon, 4. Baskı, Ğnkılap Kitapevi Yayın Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, İstanbul,.68
- Uzunöğlu ÖU. (2008). Türk Futbol Hakemlerinin Karar Verme Stillerinin Klasmanlarına ve Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

- Uzunoğlu, Ö. F. (2008). Türk futbol hakemlerinin karar verme stillerinin klasmanlarına ve bazı değişkenlere göre incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Üçışık H. F. (1999). Sporda Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Ötüken Neşriyat Yayın No: 451, İstanbul; S.40.
- Üre, Ö. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Özsaygı, Karar Verme ve Stresle Başaışıkma Stillerinin Benlik Saygısı ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, s. 85-100.
- Vural, M. (2013). Spor genel müdürlüğü merkez ve taşra teşkilatında görev yapan spor yöneticilerinin düşünme ve karar verme stillerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Wikipedia. (2021).https://tr.wikipedia.org/wiki/Fuat_H%C3%BCsn%C3%BCKayacan/02.02.2021
- Wikipedia. (2021).https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27de_futbol/27.11.2021
- Wikipedia.(2021).https://tr.wikipedia.org/wiki/FIFA_%C3%BCyesi_futbol_federasyonlar%C4%B1_listesi/06.03.2021.
- Yalçın, İ., Soyer, F., Ramazanoğlu, F. ve Aksu, A. (2016). Futbol hakemlerinin karar verme ve sürekli kaygı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Journal of Human Sciences, 13(3), 5681-5692.
- Yaralıoğlu K. (2010). Karar Verme Yöntemleri, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Yıldıran İ. (1997). „ Tepük Futbol Mudur? On birinci Yüzyıl Türk Spor Faaliyetlerinden ‘Tepük’ Oyunun Mahiyeti Üzerine Bir Araştırma” Beden Eğitimi Spor Bilimleri Dergisi Cilt 2 Sayı 1; S. 54-62.
- Yıldız S. (2015). Eğitim Yöneticilerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri ve Karar Verme Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yılmaz, M., ve Talas, M. (2010). Bilgi merkezinde karar verme süreci. Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks, 2(1), 197-216.
- Yılmaz E. (1994). Nasıl Basketbolcu Olunur? Hürriyet Ofset, İstanbul s:4

EKLER

EK 1. Etik Kurul Kararı

 ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
26.02.2021	02	2021/212

KARAR NO:
2021-212

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Alper DİKMEN 'in Dr. Öğr. Üyesi Bade YAMAK danışmanlığında "Farklı Branşlarda Görev Yapan Takım Spor Hakemlerinin Karar Verme Stilllerinin İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezine ilişkin anket çalışmasını içeren 5780 sayılı dilekçesi okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Alper DİKMEN 'in Dr. Öğr. Üyesi Bade YAMAK danışmanlığında "Farklı Branşlarda Görev Yapan Takım Spor Hakemlerinin Karar Verme Stilllerinin İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezine ilişkin anket çalışmasının kabulüne oy birliği ile karar verildi.

EK 2. Kişisel Bilgi Formu

Sayın Hakem arkadaşlarım

Bu anket Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalında yüksek lisansta kullanılmak üzere Farklı Branşlarda Görev Yapan Takım Spor Hukemlerinin Karar Verme Stilllerinin İncelenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Vereceğiniz bilgiler tez dışında herhangi bir yerde kullanılmayacaktır.

Vereceğiniz doğru ve samimi cevaplar, tezin daha güvenilir ve doğru sonuçlara ulaşılmasını sağlayacaktır. Teşekkürler.

1. Cinsiyet
 - a) Erkek b) Kadın
2. Medeni Durum
 - a) Evli b) Bekar
3. Gelir (TL)
 - a) 800-1500
 - b) 1501-3000
 - c) 3001-5000
 - d) 5001+
4. Eğitim Durumu
 - a) Lise
 - b) Lisans
 - c) Yüksek Lisans
 - d) Doktora
5. Yaş
 - a) 18-25
 - b) 26-32
 - c) 33-39
 - d) 40+
6. Yerleşim Yeri
 - a) Büyükşehir
 - b) Şehir
 - c) İlçe
7. Hakem Seviyesi
 - a) Ulusal
 - b) Uluslararası Aday
 - c) Uluslararası

8. Mesleğiniz nedir?
- a) Öğrenci
 - b) İşçi
 - c) Memur
 - d) Serbest Meslek
 - e) Diğer
9. Hakemlikte kaçınıcı yılınız?
- a) 3-8
 - b) 9-15
 - c) 16-21
 - d) 22+
10. Hakemlik Branşınız nedir?
- a) Voleybol
 - b) Futbol
 - c) Basketbol

EK 2. Melbourne Karar Verme Ölçeği I-II

MELOURNE KARAR VERME ÖLÇEĞİ I-II

Yönerge: İnsanlar karar verme aşamasında kendilerini ne derece rahat hissettikleriyle ilgili olarak farklılık gösterirler. Sizin için en uygun olan ifadeyi lütfen işaretleyiniz.

	KISIM I	Doğru	Bazen Doğru	Doğru Değil
1	Karar verme yeteneğime güvenirim.			
2	Karar verirken kendimi birçok kişiden aşağı görürüm.			
3	Kendimi karar vermede başarılı biri olarak düşünürüm.			
4	Kendimi o kadar cesaretsiz hissedirim ki, karar verme uğraşından vazgeçerim.			
5	Verdiğim kararlar iyi sonuçlanır.			
6	Diğer insanların, benim kararlarımdan ziyade, kendi kararlarının doğru olduğu konusunda beni ikna etmeleri kolaydır.			
	KISIM II	Doğru	Bazen Doğru	Doğru Değil
1	Karar verirken kendimi, sanki büyük bir zaman baskısı altındaymışım gibi hissedirim.			
2	Bütün alternatifleri göz önünde tutmayı severim.			
3	Kararları diğer kişilere bırakmayı tercih ederim.			
4	Bütün alternatiflerin dezavantajlarını ortaya çıkarmaya çalışırım.			
5	Son kararı vermeden önce, önemsiz konular üzerinde çok zaman harcarım			
6	Kararı en iyi şekilde nasıl uygulayabileceğimi enine boyuna düşünürüm.			
7	Bir kararı verdikten sonra bile kararı uygulamayı geciktiririm.			
8	Karar verirken, karar hakkında pek çok bilgi toplamaktan hoşlanırım.			
9	Karar vermekten kaçınırım.			
10	Karar vermek zorunda olduğum zaman, karar üzerinde düşünmeye başlamadan önce uzun süre beklerim.			
11	Karar verme konusunda sorumluluk üstlenmeyi sevmem.			
12	Karar vermeden önce amaçlarımı netleştirmeye çalışırım.			
13	Önemsiz, küçük olayların yolunda gitmeyebileceği olasılığı, benim aniden tercihlerimden dönüş yapmama neden olur.			
14	Bir karar benim tarafımdan veya başka biri tarafından verilecekse, ben karar vermeyi diğer kişiye bırakırım.			
15	Ne zaman zor bir kararla karşı karşıya gelsem, iyi bir çözüm yolu bulma konusunda kendimi kötümser hissedirim.			
16	Seçim yapmadan önce çok fazla dikkatli davranırım.			
17	Zorunda kalmadıkça karar vermem.			
18	Son ana kadar karar vermeyi geciktiririm.			
19	Çok daha bilgili kişilerin benim yerime karar vermelerini tercih ederim.			
20	Karar verdikten sonra, kararın doğru olduğuna kendimi inandırmak için çok zaman harcarım			
21	Karar vermeyi ertelerim.			
22	Acilen karar vermem gereken bir durumda doğru düşünemem.			

EK 3. Türkiye Basketbol Federasyonu Anket İzin Belgesi

Sayı : 2021/MHK - 0224

16.07.2021

Konu : Anket İzni Hk.

Sayın Dikmen,

On Dokuz Mayıs Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Yüksek Lisans Tez Çalışmanız kapsamında Türkiye Basketbol Federasyonu Klasman Hakemlerimize uygulamak istediğiniz " Farklı Branşlarda Görev Yapan Takım Spor Hakemlerinin Karar Verme Stillерinin Belirlenmesi" konulu anketiniz Merkez Hakem Kurulumuzca uygun görülmüştür.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Recep ANKARALI
Merkez Hakem Kurulu Başkanı

EK 4. Türkiye Futbol Federasyonu Anket İzin Belgesi

**TÜRKİYE FUTBOL FEDERASYONU
MERKEZ HAKEM KURULU BAŞKANLIĞI
(Samsun İli İl Hakem Kurulu Başkanlığı)**

Sayı : 2021/12
Konu : Anket İzni Hk.

29/12/2021

SAYIN : Alper DİKMEN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Yüksek Lisans Çalışmanız Kapsamında Türkiye Futbol Federasyonu Klasman - İl ve Aday Hakemlerine uygulamak istediğiniz "**Farklı Branşlarda Görev Yapan Faal Hakemlerinin Karar verme sitillerinin Belirlenmesi**" konulu anketiniz İl Hakem ve Gözlemci kurulumuzca uygun görülmüştür.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

EK 5. Türkiye Voleybol Federasyonu Anket İzin Belgesi

SAMSUN
VOLEYBOL İL TEMSİLCİLİĞİ

Sayı : 2021-27
Konu : Anket izni Hk.

16/07/2021

SAYIN : Alper DİKMEN

On Dokuz Mayıs Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Yüksek Lisans Çalışmanız Kapsamında Türkiye Voleybol Federasyonu Klasman Hakemlerine uygulamak istediğiniz “Farklı Branşlarda Görev Yapan Takım Sporcu Hakemlerinin Karar Verme Sitillerinin Belirlenmesi” konulu anketiniz İl Hakem ve Gözlemci Kurulumuzca uygun görülmüştür.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

ÖZ GEÇMİŞ

Alper Dikmen İlk, orta ve lise öğrenimini Samsun ve İstanbul'da tamamladıktan sonra Ondokuz Mayıs Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Beden Eğitimi Öğretmenliği Bölümünden 2007 yılında mezun oldu.

2019 yılı Ocak ayı itibarıyla Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim dalında yüksek lisans öğrencisi olarak öğrenim hayatına devam etmektedir.

İletişim Bilgileri :

ORCID ID : 0000-0002-2852-4960